Προαγωγή της Υγείας

Ελληνοαγγλικό Γλωσσάριο βασισμένο στο αντίστοιχο γλωσσάριο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (έκδ. 2021)

Απόδοση, προσαρμογή, επιμέλεια έκδοσης: ***Κατερίνα Τοράκη***
Επεξεργασία/έγκριση: ***Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο (ΓΕΣΥ) της ΕΛΕΤΟ***

Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας, 2026

Περιεχόμενα

Εισαγωγή 7

Προαγωγή της Υγείας: Ελληνοαγγλικό γλωσσάριο 9

αγωγή υγείας 9

αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας 9

ανθεκτικότητα 10

ανισότητες στην υγεία 10

αξιολόγηση των επιπτώσεων στην υγεία 11

αξιολόγηση των αναγκών υγείας 12

δεξιότητες για την υγεία 12

δημόσια υγεία 13

διαδρομή της ζωής 13

διακινδύνευση της υγείας 14

διακυβέρνηση της υγείας 14

διαμεσολάβηση 15

διατομεακή δράση για την υγεία 16

διευκόλυνση 16

διπλωματία της υγείας 17

εγγραμματοσύνη υγείας 17

έκβαση υγείας 18

εμπορικοί καθοριστές υγείας 19

ενδυνάμωση 19

επένδυση στην υγεία 20

επικοινώνηση για την υγεία 20

επικοινώνηση της διακινδύνευσης 21

επινοσία 21

ευζωία 22

ισότητα στην υγεία 22

καθολική κάλυψη υγείας 23
καθοριστές υγείας 23
κέρδος υγείας 23
κινητοποίηση της κοινότητας 24
κοινοτική δράση για την υγεία 25
κοινωνική στήριξη 25
κοινωνικό δίκτυο 26
κοινωνικό κεφάλαιο 26
κοινωνικό μάρκετινγκ 26
κοινωνικοί καθοριστές υγείας 27
νοσοκομείο προαγωγής της υγείας 28
οικοδόμηση ικανοτήτων 28
παγκόσμια υγεία 29
παράγοντας διακινδύνευσης 29
παραγωγή υγείας 30
παρηγορητική φροντίδα 31
περιβάλλον για την υγεία 31
περιβαλλοντικοί καθοριστές υγείας 32
πλανητική υγεία 32
πολιτική υγείας 33
πολιτικοί καθοριστές υγείας 34
προαγωγή της υγείας 34
προάσπιση της υγείας 35
πρόληψη ασθενειών 35
προσδόκιμο υγιούς ζωής 36
πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας 36
στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης 37
συμπεριφορά υγείας 37
σύμπραξη για την υγεία 38

συνοφέλη 38
σχολείο προαγωγής της υγείας 39
υγεία 39
υγεία για όλους 40
υγεία σε όλες τις πολιτικές 40
υγειογένεση 41
υγιές νησί 42
υγιής πόλη 42
υποδομές για την προαγωγή υγείας 43
υποστηρικτικό περιβάλλον για την υγεία 43
φορτίο νοσηρότητας 43
φροντίδα υγείας 44
Χάρτα της Οτάβας για την προαγωγή υγείας 44
ψηφιακή υγεία 45
ψηφιακοί καθοριστές υγείας 46
Ελληνοαγγλικό ευρετήριο όρων 47
Αγγλοελληνικό ευρετήριο όρων 53

Εισαγωγή

Το παρόν γλωσσάριο βασίζεται στο Γλωσσάριο για την Προαγωγή της υγείας που κυκλοφόρησε στα αγγλικά από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) το 2021 (https://www.who.int/publications/i/item/9789240038349). Εκπονήθηκε στο πλαίσιο των έργων ορολογίας της ΕΛΕΤΟ σε ειδικά θεματικά πεδία, παίρνοντας υπόψη τον παραγωγό του πρωτοτύπου (ΠΟΥ) και την ανάγκη απόδοσης στην ελληνική γλώσσα εννοιών σε ειδικά θεματικά πεδία. Συζητήθηκε εκτενώς και εγκρίθηκε η δημοσιοποίησή του από τα μέλη του Γενικού Επιστημονικού Συμβουλίου (ΓΕΣΥ) της ΕΛΕΤΟ και έχει αναρτηθεί στην ιστοσελίδα «Λεξικά και Γλωσσάρια» του ιστοτόπου της ΕΛΕΤΟ (https://eleto.gr/download/Bodies/Greek-English-Glossary-of-Health-promotion.pdf). Τα ζητήματα προαγωγής της υγείας αφορούν και απασχολούν κάθε άτομο και κοινωνική ομάδα, ιατρικούς και θεσμικούς φορείς και αποτελούν προτεραιότητα του ΠΟΥ για την επίτευξη των στόχων ατομικής και παγκόσμιας υγείας.

Το γλωσσάριο του ΠΟΥ είναι χωρισμένο σε δύο μέρη: Core terms (Βασικοί όροι) και Health Promotion Glossary (Γλωσσάριο Προαγωγής Υγείας). Επέλεξα να ενσωματώσω όλους τους όρους σε μία κατηγορία, θεωρώντας ότι και οι βασικοί όροι είναι απαραίτητοι σε ένα ειδικό γλωσσάρι όπως αυτό.

Στο αγγλικό πρωτότυπο, για κάθε λήμμα περιέχονται ο αγγλικός όρος, ο ορισμός, μια εκτεταμένη περιγραφή-σημείωση σε ελεύθερο κείμενο και (στις περισσότερες περιπτώσεις) πηγές. Στην ελληνική έκδοση του γλωσσαρίου περιλαμβάνονται, σε χωριστά πεδία, ελληνικός και αγγλικός όρος (προτιμώμενος και αποδεκτοί όροι, όπου προτιμώμενος αγγλικός είναι ο όρος του γλωσσαρίου ΠΟΥ), ορισμός, σημείωση (όλη ή μέρος από τη σημείωση του ΠΟΥ, σε ελεύθερη απόδοση, καθώς και συμπληρωματικές πληροφορίες, κυρίως σχετικές με την ορολογική αντιμετώπιση των εννοιών) και πηγές. Εδώ περιλαμβάνονται τόσο οι πηγές που αναφέρονται στο γλωσσάριο του ΠΟΥ (επικαιροποιημένες όπου χρειάζεται), όσο και συμπληρωματικές πηγές στις οποίες ανέτρεξα για περισσότερες επεξηγηματικές πληροφορίες, αλλά και για τις ελληνικές αποδόσεις που χρησιμοποιούνται (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έγιναν αποδεκτές πάντα). Χρησιμοποιήθηκαν πηγές από δημόσιους φορείς, ακαδημαϊκά ιδρύματα με συναφές πρόγραμμα σπουδών, ορολογικούς πόρους κ.ά., οι οποίες περιέχουν ορισμούς – περιγραφές των εννοιών του γλωσσαρίου ή γενικότερες πληροφορίες για το περιεχόμενο και τη χρήση των εννοιών αυτών. Έγινε επίσης προσπάθεια να αξιοποιηθούν οι ιατρικές πηγές πληροφόρησης IATPOTEK και MedNet (ως ενδεικτικές πηγές χρήσης των σχετικών εννοιών κάθε φορά). Σημειώνεται ότι όλοι οι σύνδεσμοι έχουν ελεγχθεί ως ενεργοί από τον Μάιο 2026.

Στις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιείται ο ορισμός από το γλωσσάριο του ΠΟΥ, διαφοροποιημένος και/ή προσαρμοσμένος όπου χρειάζεται, ανάλογα με τις συμπληρωματικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν. Για τον λόγο αυτό, δεν κρίθηκε απαραίτητο να περιληφθεί και ο αγγλικός ορισμός, δεδομένου ότι αφενός το ελληνοαγγλικό γλωσσάρι θα παραπέμπει σε όλο το περιεχόμενο κάθε λήμματος στην έκδοση του ΠΟΥ και αφετέρου ο ορισμός στην αγγλική δεν έχει τη μορφή σύμφωνα με τους τυποποιημένους κανόνες περιγραφής ενός

ορολογικού λήμματος (ορισμό, σημειώσεις κτλ.). Πέραν των λημμάτων του συγκεκριμένου γλωσσαρίου, έκρινα χρήσιμο να προσθέσω τα λήμματα '**health care'** (για καλύτερη επεξεργασία του λήμματος 'primary health care'), '**health gain**' (αναφέρεται στον ορισμό του 'health promoting hospital'), '**palliative care'** (αναφέρεται στη σημείωση του λήμματος 'universal health coverage'), '**health inequalities'** (στον ΠΟΥ σχετίζεται στενά με την έννοια της ισότητας στην υγεία 'health equity'), '**health risk'** (η έννοια αποτελεί σημαντικό τομέα προαγωγής της υγείας, για τον ΠΟΥ και γενικότερα, αλλά επίσης περιέχεται σε άλλες έννοιες του παρόντος γλωσσαρίου), '**health production**' (αναφέρεται στον ορισμό του 'investment for health'), '**susceptibility**' (αναφέρεται στον ορισμό της έννοιας 'risk factor', ενώ στα ελληνικά προτείνεται ο νεοόρος «επινοσία») και '**digital health'**, '**digital determinants of health'**, '**political determinants of health'** (έννοιες που χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια -και από τον ΠΟΥ- και παίζουν σημαντικό ρόλο στα ζητήματα προαγωγής της υγείας). Για τα λήμματα αυτά, ο αγγλικός όρος στο γλωσσάριο σημειώνεται με αστερίσκο.

Έχοντας την επιμέλεια του παρόντος έργου, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την Ευφροσύνη Φράγκου και την Τατιάνα Βαλεοντή για τις πολύ εποικοδομητικές προτάσεις τους στο αρχικό στάδιο απόδοσης του γλωσσαρίου στα ελληνικά, τον ακάματο Πρόεδρο της ΕΛΕΤΟ Κώστα Βαλεοντή για τις εύστοχες παρατηρήσεις και προτάσεις του τόσο στο περιεχόμενο όσο και στη μορφοτύπηση και παρουσίαση του γλωσσαρίου, αλλά και όλα τα μέλη του ΓΕΣΥ που συνέβαλαν στην τελική συζήτηση και ενέκριναν το έργο. Ελπίζουμε να αποτελέσει χρήσιμη πηγή και ευκαιρία για διάλογο και συνεργασία με ειδικούς στα θέματα υγείας και ορολογίας της υγείας.

Δηλώνω ότι το παρόν γλωσσάριο δεν είναι ακριβής μετάφραση του πρωτοτύπου στην αγγλική γλώσσα, το οποίο είναι και το αυθεντικό έργο του ΠΟΥ (Health promotion glossary of terms 2021. Geneva: World Health Organization; 2021. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO), αλλά βασίζεται σε αυτό και συμπληρώνεται / προσαρμόζεται με νεότερες και με ελληνικές πηγές όπου είναι δυνατόν (μόνο ενδεικτικές και στις δύο περιπτώσεις). Ο ΠΟΥ δεν είναι υπεύθυνος για το περιεχόμενο ή την ακρίβεια της μετάφρασης. Για τούτο, υπακούει στη δήλωση του ΠΟΥ σχετικά με την χρήση και τη μετάφραση/προσαρμογή: "This translation was not created by the World Health Organization (WHO). WHO is not responsible for the content or accuracy of this translation. The original English edition shall be the binding and authentic edition".

Δηλώνω, επίσης, ότι το γλωσσάριο δεν είναι για εμπορική χρήση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα για ατομική, εκπαιδευτική ή ερευνητική χρήση με την παράκληση, όταν χρησιμοποιείται, να γίνεται αναφορά στην πηγή της ΕΛΕΤΟ.

Αφιερώνω το παρόν πόνημα στη μνήμη του γιατρού και καθηγητή ΕΚΠΑ Βύρωνα Σάμιου, ιδρυτικού μέλους της ΕΛΕΤΟ, πρωτεργάτη της ιατρικής τεκμηρίωσης και ορολογίας και του Κέντρου Ελληνικής Ιατρικής Πληροφόρησης, Ορολογίας και Τεκμηρίωσης ΙΑΤΡΟΤΕΚ.

Κατερίνα Τοράκη *(απόδοση, προσαρμογή και επιμέλεια της ελληνικής έκδοσης)*

Οκτώβριος 2026

Προαγωγή της Υγείας: Ελληνοαγγλικό γλωσσάριο

αγωγή υγείας — health education

κάθε συνδυασμός μαθησιακών εμπειριών που σχεδιάζονται για να βοηθήσουν άτομα και κοινότητες να βελτιώσουν την υγεία τους, αυξάνοντας τις γνώσεις, επηρεάζοντας τα κίνητρα και βελτιώνοντας την εγγραμματοσύνη για την υγεία

Η αγωγή υγείας μπορεί να περιλαμβάνει την επικοινώνηση πληροφοριών σχετικά με τους καθοριστές υγείας, καθώς και με τους μεμονωμένους παράγοντες διακινδύνευσης και με τη χρήση του συστήματος υγειονομικής περίθαλψης. Η επικοινώνηση μπορεί να βασίζεται σε επιμέρους εργασίες, σχεδιασμένη, δηλαδή, να υποστηρίζει προκαθορισμένες ενέργειες όπως η συμμετοχή σε προγράμματα εμβολιασμού και προληπτικών εξετάσεων, η τήρηση της φαρμακευτικής αγωγής ή η αλλαγή συμπεριφοράς υγείας. Επίσης, μπορεί να βασίζεται σε δεξιότητες, σχεδιασμένη να αναπτύξει γενικές, μεταβιβάσιμες δεξιότητες για την υγεία που εξοπλίζουν τους ανθρώπους ώστε να λαμβάνουν μια σειρά από περισσότερο αυτόνομες αποφάσεις σχετικά με την υγεία τους και να προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Αυτό περιλαμβάνει την ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων που επιτρέπουν τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση των καθοριστών υγείας.

World Health Organization. Regional Office for the Eastern Mediterranean. (2012). *Health education: Theoretical concepts, effective strategies and core competencies: A foundation document to guide capacity development of health educators*. https://iris.who.int/items/78b78c60-773f-4e58-b997-49ba34091dd4

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Ιατρική Σχολή ΕΚΠΑ. (2026). *ΠΜΣ Προαγωγή & Αγωγή Υγείας* [Ιστοσελίδα]. https://healthpromotion.med.uoa.gr/

Υπουργείο Υγείας. (χ.χ.). *Αγωγή Υγείας* [Ιστοσελίδα]. https://www.moh.gov.gr/articles/health/dieythynsh-prwtobathmias-frontidas-ygeias/draseis-kai-programmata-agwghs-ygeias/agwgh-ygeias/

αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας — re-orienting health services

σύνολο δράσεων στην πολιτική υγείας με στόχο τη βελτιστοποίηση της δίκαιης πρόσβασης, την τοποθέτηση των ανθρώπων και των κοινοτήτων στο επίκεντρο και την ενίσχυση της συμβολής των υπηρεσιών υγείας στην πρόληψη, τη δημόσια υγεία και την προαγωγή της υγείας

Οι υπηρεσίες υγείας καλύπτουν την προαγωγή, την πρόληψη, τη θεραπεία, την αποκατάσταση και την παρηγορητική φροντίδα, όλα τα επίπεδα παροχής υπηρεσιών (από τους κοινοτικούς υγειονομικούς λειτουργούς έως τα τριτοβάθμια νοσοκομεία), καθώς και υπηρεσίες που καλύπτουν όλη τη διαδρομή της ζωής. Οι υπηρεσίες υγείας χρειάζονται αναπροσανατολισμό ώστε να αντανακλούν καλύτερα τις φιλοδοξίες της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας: να ενσωματώνουν πολυτομεακή πολιτική και δράση για την αντιμετώπιση των ευρύτερων καθοριστών υγείας, να ενδυναμώνουν τα άτομα, τις οικογένειες και τις κοινότητες, να παρέχουν υπηρεσίες που είναι πολιτισμικά ευαίσθητες και ικανοποιούν τις θεμελιώδεις ανάγκες υγείας των ανθρώπων καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους, καθώς και να υλοποιούν το όραμα της καθολικής κάλυψης υγείας – διευκολύνοντας τους ανθρώπους να έχουν τις υπηρεσίες υγείας που χρειάζονται και που είναι καλής ποιότητας, χωρίς να υφίστανται οικονομική δυσχέρεια. Ο αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας απαιτεί επίσης αντίστοιχο αναπροσανατολισμό της έρευνας στον τομέα της υγείας, καθώς και αλλαγές στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, ώστε να αντανακλούν καλύτερα έναν πιο ολιστικό σκοπό για το σύστημα υγείας.

Ottawa Charter for Health Promotion: An International Conference on Health Promotion, November 17-21, 1986 Ottawa, Ontario, Canada. (1986). https://www.canada.ca/en/public-health/services/health-promotion/population-health/ottawa-

charter-health-promotion-international-conference-on-health-promotion.html
World Health Organization. (χ.χ.). *Primary health care* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/primary-health-Care
World Health Organization. (2022). *Shanghai declaration on promoting health in the 2030 agenda for sustainable development.* https://www.who.int/publications/i/item/WHO-NMH-PND-17.8
World Health Organization. (2025, 5 Δεκ.). *Universal health coverage (UHC)*. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc)

ανθεκτικότητα — resilience

ικανότητα ενός συστήματος υγείας να αξιοποιεί διεργασίες και δεξιότητες που οδηγούν σε καλή έκβαση της υγείας για τα άτομα και την κοινότητα ακόμη και αν αντιμετωπίζουν δυσμενή γεγονότα, σοβαρές απειλές και κινδύνους

Τα άτομα με ανθεκτικότητα διαθέτουν τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, την κοινωνική ικανότητα και το αίσθημα του σκοπού που τους επιτρέπουν να ανακάμπτουν από τις αποτυχίες, να ευημερούν εν μέσω δυσμενών συνθηκών, να αποφεύγουν την ανάληψη κινδύνων και, γενικά, να συνεχίζουν να ζουν παραγωγικά. Η ανθεκτικότητα διαμορφώνεται επίσης όταν υπάρχουν υποστηρικτικά περιβάλλοντα. Η ικανότητα των ατόμων και των κοινοτήτων να διαχειρίζονται αποτελεσματικά τα προβλήματα και να ανασυντάσσονται καλύτερα μετά από αντιξοότητες αναπτύσσεται και μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου. Οι παρεμβάσεις προαγωγής της υγείας που στοχεύουν στην ενίσχυση της ατομικής ανθεκτικότητας είναι πιο αποτελεσματικές όταν υποστηρίζονται από περιβάλλοντα που προάγουν και προστατεύουν την υγεία και την ευζωία του πληθυσμού.

IATE - Entry ID 902747. (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/902747/el
World Health Organization. (2023). *Operational framework for building climate resilient and low carbon health systems*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240081888
World Health Organization (2024). *Health system resilience indicators: an integrated package for measuring and monitoring health system resilience in countries*. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/3760712
World Health Organization (2024). Health system resilience indicators: an integrated package for measuring and monitoring health system resilience in countries. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/376071
World Health Organization. Regional Office for Europe (2017a). *Building resilience: a key pillar of Health 2020 and the Sustainable Development Goals: examples from the WHO Small Countries Initiative.* World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/338752
World Health Organization. Regional Office for Europe (2017b). *Strengthening resilience: a priority shared by Health 2020 and the Sustainable Development Goals.* World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/372345

ανισότητες στην υγεία — health inequalities*

αδικίες στην υγεία, διαφορές στην υγεία

health inequities, health disparities, inequalities in health, inequities in health

συστηματικές διαφορές στην κατάσταση της υγείας και στην κατανομή των πόρων υγείας μεταξύ διαφορετικών ομάδων πληθυσμού, που απορρέουν από τις κοινωνικές συνθήκες στις οποίες οι άνθρωποι γεννιούνται, μεγαλώνουν και ζουν

Σύμφωνα με τον ΠΟΥ, οι αγγλικοί όροι health inequalities και health inequities κατασημαίνουν την ίδια έννοια, αν και, σωστότερα, οι δύο όροι είναι οιονεί συνώνυμοι. Στα ελληνικά, αποδίδονται ειδικότερα ως «ανισότητες στην υγεία» και «αδικίες στην υγεία» αντίστοιχα. Τόσο στη διεθνή όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία, διακρίνονται κάποιες «τεχνικές» διαφορές ανάμεσά τους. Συγκεκριμένα, οι ανισότητες (inequalities) αναφέρονται στις μετρήσιμες, βιολογικές ή φυσικές διαφορές, ενώ οι αδικίες (inequities) στην έλλειψη δικαιοσύνης, δεοντολογίας και αμεροληψίας. Έτσι, μπορεί να πει κανείς ότι οι αδικίες στην υγεία προκαλούν ανισότητες στην υγεία, άνιση πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας κτλ., αντιστοιχούν, δηλαδή, κατά κύριο λόγο στις κοινωνικές ανισότητες στην υγεία. Ο ΠΟΥ, ακολουθώντας πρακτικές επιμέρους χωρών, έχει υιοθετήσει τη θέση ότι οι ανισότητες και οι αδικίες αντιπροσωπεύουν την ίδια έννοια στο συγκείμενο προαγωγής της υγείας. Αν και στο γλωσσάριο του 2021 δεν

περιέχονται οι δύο όροι, κρίθηκε χρήσιμο να προστεθούν, και μάλιστα να περιληφθούν στο ίδιο λήμμα, λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω θέση του ΠΟΥ. Επίσης, αν και στο γλωσσάριο του ΠΟΥ δεν περιλαμβάνονται οι όροι "inequalities in health", "inequities in health", προστέθηκαν στο παρόν ως συνώνυμοι, παρά το ότι επίσης μπορεί να διακριθούν μικρές διαφορές ως προς το σημαινόμενο. Προστέθηκε επίσης στο ίδιο λήμμα, ενώ δεν υπάρχει στο γλωσσάρι του ΠΟΥ, ο όρος "health disparities" («διαφορές στην υγεία»). Στις περισσότερες περιπτώσεις, και αυτός ο όρος χρησιμοποιείται ως συνώνυμος, αν και «τεχνικά» εντοπίζονται κάποιες διαφορές (βλ. βιβλιογραφία). Ο όρος αυτός ορίζει τις συστηματικές, ενδεχομένως αποφεύξιμες, διαφορές στον τομέα της υγείας που επηρεάζουν αρνητικά τις κοινωνικά μειονεκτούσες ομάδες.

Arcaya, M. C., Arcaya, A. L., & Subramanian, S. V. (2015). Inequalities in health: Definitions, concepts, and theories. *Global Health Action*, *8*, 10.3402/gha.v8.27106. https://doi.org/10.3402/gha.v8.27106

Braveman, P. (2025). Health Inequalities, Disparities, Equity: What's in a Name? *American Journal of Public Health*, *115*(7), 996–1002. https://doi.org/10.2105/AJPH.2025.308062

Braveman, P. A., Kumanyika, S., Fielding, J., LaVeist, T., Borrell, L. N., Manderscheid, R., & Troutman, A. (2011). Health Disparities and Health Equity: The Issue Is Justice. *American Journal of Public Health*, *101*(S1), S149–S155. https://doi.org/10.2105/AJPH.2010.300062

Glossary. (χ.χ.). *Health Inequalities Portal*. https://health-inequalities.eu/resources/glossary/

IATE - Search—Interpreters' view (health inequalities). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/search/result/1777876891589/1

Lee, H., Kim, D., Lee, S., & Fawcett, J. (2020). The concepts of health inequality, disparities and equity in the era of population health. *Applied Nursing Research*, *56*, 151367. https://doi.org/10.1016/j.apnr.2020.151367

Soken-Huberty, E. (2022). Inequity vs. Inequality: An Explainer. *Human Rights Careers*. https://www.humanrightscareers.com/issues/inequity-vs-inequality-an-explainer/

Whitehead, M., & Dahlgren, G. (2006). *Concepts and principles for tackling social inequities in health:* World Health Organization, Regional Office for Europe. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/964f8df6-44f7-4249-b59a-0a602a5bde72/content

World Health Organization. (χ.χ.). *Social determinants of health*. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/socialdeterminants-of-health

World Health Organization. (2018). *Health inequities and their causes* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/news-room/facts-inpictures/detail/health-inequities-and-their-causes

World Health Organization. (2024). *Health inequality monitoring: Harnessing data to advance health equity*. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/379703

World Health Organization. (2025). *Social inequalities in health in the EU*. ttps://eurohealthnet.eu/publication/socialinequalities-in-health-in-the-eu/

World Health Organization. (2025). *World Report on Social Determinants of Health Equity*. World Health Organization. https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/equity-and-health/world-report-on-social-determinants-of-healthequity

IATPOTEK Online. https://www.iatrotek.org/index.asp

Κούτα, Χ., & Μίτλεττον, Ν., (Επιμ.). (2012). *Έννοιες και αρχές στην αντιμετώπιση των κοινωνικών ανισοτήτων στην υγεία: Εξίσωση προς τα άνω (Μέρος Α)*. Σχολή Επιστημών Υγείας, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου (το 2006 εκδόθηκε στην αγγλική γλώσσα από το Ευρωπαϊκό Γραφείο του ΠΟΥ με τίτλο Concepts and principles for tackling social inequities in health. Levelling up. Part 1.). https://www.cut.ac.cy/digitalAssets/116/116688_100combinedfiles.pdf

Λιάχνης, Χ., & Φραγκιαδάκης, Γ. (2026). Ανικανοποίητες ανάγκες υγείας και κοινωνικοοικονομικές ανισότητες στην Ελλάδα. Εμπόδια στην πρόσβαση και επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής: Ερευνητική εργασία. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *43*(6), 742–752. https://www.mednet.gr/archives/2026-6/pdf/742.pdf

αξιολόγηση των επιπτώσεων στην υγεία — health impact assessment

εκτίμηση των επιπτώσεων στην υγεία

> **συνδυασμός διαδικασιών, μεθόδων και εργαλείων βάσει των οποίων μπορεί να κριθούν πολιτικές, προγράμματα, προϊόντα και υπηρεσίες ως προς τις επιπτώσεις που έχουν στην υγεία του πληθυσμού και τον καταμερισμό των επιπτώσεων αυτών μέσα στον πληθυσμό**

Πρωταρχικός στόχος της αξιολόγησης των επιπτώσεων στην υγεία είναι να συμβάλει στη διαμόρφωση πολιτικών και προγραμμάτων που θα προάγουν καλύτερη υγεία και θα μειώνουν τις ανισότητες στην υγεία, προσδιορίζοντας τα συνοφέλη για την υγεία, τις συγκρούσεις και τους παράγοντες διακινδύνευσης. Η αξιολόγηση των επιπτώσεων

στην υγεία αποτελεί αναπόσπαστο εργαλείο για την υποστήριξη της υγείας σε όλες τις πολιτικές.

Barnes, R. (2010). *Glossary of terms used for Health Impact Assessment (HIA)*. World Health Organization. https://www.who.int/publications/m/item/glossary-of-terms-used-for-health-impact-assessment-hia

Climate-ADAPT (Ευρωπαϊκή Πλατφόρμα για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή). (2020). *Σημειώσεις τεχνικής καθοδήγησης του ΠΟΥ σχετικά με την υποβολή εκθέσεων για το πλαίσιο Σεντάι για τα Υπουργεία Υγείας* [Ιστοσελίδα]. https://climate-adapt.eea.europa.eu/el/metadata/guidances/who-technical-guidance-notes-on-sendai-framework-reportingfor-ministries-of-health

Vohra, S., Cave, B., Viliani, F., Harris-Roxas, B. F., & Bhatia, R. (2010). New international consensus on health impact assessment. *Lancet*, *376*(9751), 1464–1465; author reply 1465. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(10)61991-5

World Health Organization. (χ.χ.). *Health impact assessment* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/health-impactassessment

World Health Organization. (2020). *WHO technical guidance notes on Sendai Framework reporting for Ministries of Health.* https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/1c9c2d5e-8d15-42e4-9576-f289a37ad286/content

World Health Organization. (2023). *A framework for the quantification and economic valuation of health outcomes originating from health and non-health climate change mitigation and adaptation action*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240057906

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

αξιολόγηση των αναγκών υγείας — health needs assessment

εκτίμηση των αναγκών υγείας

> **συστηματική διεργασία για τον προσδιορισμό της φύσης και της έκτασης των αναγκών υγείας ενός πληθυσμού, των αιτίων και των παραγόντων που συμβάλλουν σε αυτές, των δράσεων που απαιτούνται για την κάλυψη των αναγκών αυτών, καθώς και των ανθρώπινων, οργανωσιακών και κοινοτικών πόρων που διατίθενται για την αντιμετώπισή τους**

Για την εκτίμηση των αναγκών υγείας, λαμβάνεται υπόψη ο αντίκτυπος που ασκούν στην υγεία ένα ευρύ φάσμα καθοριστικών παραγόντων, σε συνδυασμό πάντα με τις τοπικές ανάγκες και προτεραιότητες. Η κινητοποίηση της κοινότητας για την εκτίμηση των αναγκών υποστηρίζει καλύτερα τον προσδιορισμό προτεραιοτήτων που είναι τοπικά αναγκαίες και εφαρμόσιμες. Η εκτίμηση αναγκών δεν είναι μια μεμονωμένη δραστηριότητα, αλλά μια εξελικτική διεργασία που συμπληρώνεται και τροποποιείται με την πάροδο του χρόνου. Δεν αποτελεί τελικό σκοπό, αλλά έναν τρόπο χρήσης των πληροφοριών για τον σχεδιασμό προγραμμάτων φροντίδας υγείας και δημόσιας υγείας στο μέλλον.

Rowe, A. (2001). *Community health needs assessment: An introductory guide for the family health nurse in Europe* (World Health Organization. Regional Office for Europe). https://iris.who.int/items/c74f8d83-e9c4-4dfe-a5d5-ce5d15812eff

World Health Organization (2024). *Health system resilience indicators: an integrated package for measuring and monitoring health system resilience in countries*. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/376071

Κογεβίνας, Μ., Τουλούμη, Γ., Βασιλάκου, Τ., Παναγιωτόπουλος, Παπαμιχαήλ, Δ., Τσουγένη, Κ., Πιτέλου, Ε., Αθανασάκης, Κ., & Διαμαντόπουλος, Β. (2025). Εκτίμηση αναγκών υγείας στην Ελλάδα: Μια προσέγγιση προσανατολισμένη στη δράση. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, (42, Συμπλ. 1), 51–55. https://www.mednet.gr/archives/2025-sup/pdf/51.pdf

δεξιότητες για την υγεία — skills for health

δεξιότητες ζωής — life skills

> **προσωπικές, διαπροσωπικές, γνωστικές και σωματικές δεξιότητες που επιτρέπουν στους ανθρώπους να ελέγχουν και να κατευθύνουν τη ζωή τους και να αναπτύσσουν την ικανότητα να ζουν και να επιφέρουν στο περιβάλλον τους αλλαγές ευνοϊκές για την υγεία**

Οι ατομικές δεξιότητες για την υγεία περιλαμβάνουν τη λήψη αποφάσεων και την επίλυση προβλημάτων, τη

δημιουργική και κριτική σκέψη, τις επικοινωνιακές δεξιότητες και τις δεξιότητες διαπροσωπικών σχέσεων. Μπορούν να εφαρμοστούν για προσωπικές ενέργειες ή ενέργειες προς τους άλλους, καθώς και για την προάσπιση της υγείας με σκοπό την αλλαγή των καθοριστών υγείας. Μπορούν δε να αποκτηθούν μέσω μιας ποικιλίας μαθησιακών εμπειριών, ιδίως μέσω της αγωγής υγείας που οδηγεί στη βελτίωση της εγγραμματοσύνης υγείας. Οι δεξιότητες για την υγεία είναι ικανότητες προσαρμοστικής και θετικής συμπεριφοράς που επιτρέπουν στα άτομα να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τις απαιτήσεις και τις προκλήσεις της καθημερινής ζωής. Η Χάρτα της Οτάβας προωθεί σημαντικά διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά την περιγραφή και την ανάλυση των καθοριστών υγείας, καθώς και τις μεθόδους επίλυσης των προβλημάτων δημόσιας υγείας. Οι μέθοδοι αυτές περιλαμβάνουν στρατηγικές και τομείς δράσης που αναφέρονται στη Χάρτα.

IATE - Entry ID 65662. (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/65662/el

World Health Organization (2003). *Skills for health: skills-based health education including life skills: an important component of a child-friendly/health-promoting school*. World Health Organization. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/42818

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

δημόσια υγεία — public health

οργανωμένη δραστηριότητα της κοινωνίας για την προώθηση, προστασία, βελτίωση και –όταν είναι απαραίτητο– αποκατάσταση της υγείας των ατόμων, συγκεκριμένων ομάδων ή ολόκληρου του πληθυσμού

Η δημόσια υγεία είναι κοινωνική και πολιτική έννοια που συνδυάζει επιστήμες, δεξιότητες και αξίες και λειτουργεί μέσω συλλογικών κοινωνικών δραστηριοτήτων. Περιλαμβάνει προγράμματα, υπηρεσίες και θεσμούς που αποσκοπούν στην προαγωγή της υγείας, στην πρόληψη ασθενειών, στην προάσπιση και βελτίωση της υγείας και της ποιότητας ζωής όλων των ανθρώπων μιας κοινότητας.

Last, J. M. (Επιμ.). (2006). *A Dictionary of Public Health*. Oxford University Press.

Zacharis, T., Skanavis, V., & Skanavis, C. (2026). Global health and health crisis preparedness in light of climate change and natural disasters: Review [Παγκόσμια υγεία και ετοιμότητα για κρίσεις υγείας υπό το πρίσμα της κλιματικής αλλαγής και των φυσικών καταστροφών: Ανασκόπηση]. *Archives of Hellenic Medicine [Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής]*, *43*(4), 449–455. https://www.mednet.gr/archives/2026-4/pdf/449.pdf

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Λιονής, Χ. (2025). Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας Ακρογωνιαίος λίθος για την ευζωία, τις υπηρεσίες και την έρευνα στη Δημόσια Υγεία. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 42(5), 682–690. https://www.mednet.gr/archives/2025-5/pdf/682.pdf

Τσουρός, Α. Δ., Κυριόπουλος, Γ., Θηραίος, Ε., Σουλιώτης, Κ., Κοντιάδης, Ξ., & Βοζίκης, Α. (2025). Δημόσια Υγεία στον 21ο αιώνα: Επαναπροσδιορίζοντας το σύστημα Δημόσιας Υγείας στην Ελλάδα μετά την κορονωϊό εποχή. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 42(Συμπλ. 1), 16–22. https://www.mednet.gr/archives/2025-sup/pdf/16.pdf

Φιλαλήθης, Α., Φωτόπουλος, Α., & Τρομπούκης, Κ. (2020). Δημόσια Υγεία – Κοινωνική Ιατρική Η ιστορία και η σημειολογία του όρου. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *37*(3), 395–405. https://www.mednet.gr/archives/2020-3/pdf/395.pdf

διαδρομή της ζωής — life course

πορεία της ζωής

πολιτισμικά καθορισμένη ακολουθία σταδίων από τα οποία τυπικά περνούν οι άνθρωποι καθώς εξελίσσονται από τη γέννηση έως τον θάνατο

Η υγεία κατά τη διάρκεια της ζωής αντικατοπτρίζει μια πολύπλοκη αλληλεπίδραση βιολογικών, συμπεριφορικών, ψυχολογικών και κοινωνικών προστατευτικών παραγόντων και παραγόντων διακινδύνευσης που συμβάλλουν στην

έκβαση υγείας σε όλη τη διάρκεια ζωής ενός ατόμου. Η διακινδύνευση της υγείας και η ανθεκτικότητα συσσωρεύονται και επηρεάζουν τη διαδρομή της ζωής κάθε ανθρώπου.

World Health Organization. (χ.χ.). *Our work: Life course* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/our-work/life-course

World Health Organization. (2025). *Framework to implement a life course approach in practice*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240112575

World Health Organization. Regional Office for Europe (2015a). *The Minsk Declaration: the life-course approach in the context of Health 2020*. World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/349095

World Health Organization. Regional Office for Europe (2015b). *Glossary of life-course terms: WHO European Ministerial Conference on the Life-course Approach in the Context of Health 2020: 21–22 October 2015, Minsk, Belarus*. World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/370573

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

διακινδύνευση της υγείας — health risk*

συνδυασμός της πιθανότητας εμφάνισης βλάβης στην υγεία και της σοβαρότητας της βλάβης αυτής

Έχει καθιερωθεί και προτιμάται η απόδοση «διακινδύνευση» (και «ρίσκο» ως αποδεκτή σε ορισμένες περιπτώσεις) και όχι «κίνδυνος» για τον αγγλικό όρο "risk". Ο ΕΛΟΤ έχει ορίσει την έννοια της διακινδύνευσης (risk) ως το «συνδυασμό της πιθανότητας εμφάνισης κινδύνου και της σοβαρότητας των συνεπειών του», ενώ κίνδυνος (hazard) αποδίδεται το «σύνολο παραγόντων στη λειτουργία προϊόντος ή συστήματος που μπορεί να προκαλέσει ανεπιθύμητες συνέπειες». Σε νεότερα πρότυπα, η διακινδύνευση ορίζεται και ως η «επίδραση της αβεβαιότητας στην επίτευξη των στόχων» (για την ασφάλεια στην υγεία και την εργασία), όπου επίδραση είναι η θετική ή αρνητική απόκλιση από το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Ο κίνδυνος ορίζεται ως παράγοντας ή συνθήκη που μπορεί να προκαλέσει βλάβη, μπορεί δηλαδή να είναι μια πηγή διακινδύνευσης. Σε σχετική έκδοση του ΠΟΥ (2009), η διακινδύνευση της υγείας ορίζεται ως ο «παράγοντας που αυξάνει την πιθανότητα εμφάνισης αρνητικών επιπτώσεων στην υγεία». Στο παρόν γλωσσάριο, για την έννοια 'health risk' (διακινδύνευση της υγείας) χρησιμοποιείται ο ορισμός από το Διεθνές Πρότυπο ISO 20670 (βλ. Βιβλιογραφία).

ISO 20670:2023 Water reuse — Vocabulary. https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:20670:ed-2:v1:en:term:3.41

ISO 31000:2018 Risk management — Guidelines. https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:31000:ed-2:v1:en

World Health Organization. (2020). *WHO glossary for health emergency and disaster risk management*. https://www.who.int/publications/b/53583

World Health Organization (Επιμ.). (2009). *Global health risks: Mortality and burden of disease attributable to selected major risks.* World Health Organization. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/50e6ba96-c5c3-4e1d-b635-f111bb74f4bf/content

Risk → διακινδύνευση, κίνδυνος, ρίσκο, διακινδυνεύω, ριψοκινδυνεύω, διακυβεύω, θέτω σε κίνδυνο, ρισκάρω, αποτολμώ. (χ.χ.). Translatum. https://www.translatum.gr/forum/index.php?topic=90834.0

Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο ΕΛΕΤΟ. (2000). "risk" = «κίνδυνος» ή «διακίνδυνος»; *Ορόγραμμα*, (45, Νοέμβριος – Δεκέμβριος) [Στήλη «Στη ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΣΥ έλα κι εσύ»]. https://eleto.gr/download/Orogramma/Or045.pdf

Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο ΕΛΕΤΟ. (2001). Προτάσεις αναγνωστών. *Ορόγραμμα*, (48, Μάιος - Ιούνιος) [Στήλη «Στη ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΣΥ έλα κι εσύ»]. https://eleto.gr/download/Orogramma/Or048.pdf

Σαριδάκης, Γ. (2012). *Διαχείριση διακινδύνευσης και επικοινωνία*. ΕΛΟΤ. https://www.translatum.gr/forum/index.php?topic=90834.0

Σαριδάκης, Γ., & Βαλεοντής, Κ. (2001). Η «διακινδύνευση» και το Γλωσσάριο του ΕΟ�Q, *Ορόγραμμα*, (50 Σεπτ.-Οκτ.) [Στήλη «Στη ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΣΥ έλα κι εσύ»]. https://www.eleto.gr/download/Orogramma/OR50_V11.pdf

διακυβέρνηση της υγείας — governance for health

διακυβέρνηση για την υγεία

δράσεις κυβερνήσεων και άλλων φορέων με σκοπό να κατευθύνουν κοινότητες, χώρες και/ή ομάδες χωρών στην επίτευξη της υγείας ως αναπόσπαστου μέρους της ευζωίας, μέσα από

προσεγγίσεις που αφορούν τόσο το σύνολο της διοίκησης όσο και το σύνολο της κοινωνίας

Η διακυβέρνηση προσδιορίζει ποιος κατέχει την εξουσία, ποιος λαμβάνει τις αποφάσεις και ποιος υπόκειται σε λογοδοσία. Χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο διεργασιών (συνήθειες, πολιτικές ή νομικό πλαίσιο) που εφαρμόζονται επίσημα ή ανεπίσημα για την κατανομή της ευθύνης και/ή της λογοδοσίας μεταξύ των φορέων στον τομέα της υγείας και άλλων τομέων που επηρεάζουν την υγεία. Η διακυβέρνηση της υγείας προάγει τη συντονισμένη δράση των τομέων αυτών, δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, καθώς και πολιτών, για το κοινό συμφέρον. Απαιτεί ένα σύνολο συνεργατικών πολιτικών, πολλές από τις οποίες ανήκουν σε τομείς εκτός του τομέα υγείας καθώς και σε τομείς εξωκυβερνητικούς και οι οποίες πρέπει να υποστηρίζονται από δομές και μηχανισμούς που διευκολύνουν τη συνεργασία. Μια προσέγγιση «Υγεία σε όλες τις πολιτικές» αποτελεί έναν τρόπο για τη διευκόλυνση αυτής της συνεργασίας, της συνέργειας και της λογοδοσίας, ειδικά εντός του δημόσιου τομέα.

Barbazza, E., & Tello, J. E. (2014). A review of health governance: Definitions, dimensions and tools to govern. *Health Policy*, 116(1), 1–11. https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2014.01.007

Kickbusch, I., & Gleicher, D. (2012). *Governance for health in the 21st century*. World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/326429

World Health Organization. (2014). *Health systems governance for universal health coverage action plan: Department of health systems governance and financing*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HSS-HSF-2014.01

ΗΔΥΚΑ. Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Υγείας Και Κοινωνικής Ασφάλισης [Ιστοσελίδα]. https://idika.gr/

διαμεσολάβηση

ιατρική διαμεσολάβηση, διαμεσολάβηση υγείας

mediation

medical mediation, health mediation

διεργασία συγκερασμού των διαφορετικών συμφερόντων (προσωπικών, κοινωνικών, οικονομικών) ατόμων και κοινοτήτων καθώς και διαφορετικών τομέων (δημόσιων, μη κερδοσκοπικών και ιδιωτικών) με σκοπό την προαγωγή και την προάσπιση της υγείας

Η προαγωγή της υγείας εστιάζει στη βελτίωση των τρόπων με τους οποίους οι άνθρωποι ελέγχουν τους καθοριστές υγείας. Πρόκειται για διεργασία που αναπόφευκτα γεννά συγκρούσεις μεταξύ των διαφόρων φορέων και συμφερόντων σε έναν συγκεκριμένο πληθυσμό, κυρίως ως προς την αντιμετώπιση των εμπορικών καθοριστών υγείας. Τέτοιου είδους συγκρούσεις μπορεί να προκύψουν από φόβους αναφορικά με την πρόσβαση, τη χρήση και την κατανομή πόρων ή από περιορισμούς σε ατομικές ή εμπορικές πρακτικές. Ο συγκερασμός αυτών των συγκρούσεων με τρόπους που να προάγουν την υγεία απαιτεί δεξιότητες στη διαμεσολάβηση παράλληλα με τη χρηστή διακυβέρνηση της υγείας και τη χρήση των δεξιοτήτων στην προάσπιση της υγείας. Στον τομέα της υγείας, συχνά χρησιμοποιούνται οι ειδικότεροι όροι «ιατρική διαμεσολάβηση» και «διαμεσολάβηση υγείας». Ο πρώτος όρος αναφέρεται κυρίως στην επίλυση διαφορών μεταξύ ασθενών, ιατρών, νοσηλευτικού προσωπικού και άλλων παραγόντων στον τομέα της υγείας, όπου τη διαμεσολάβηση αναλαμβάνει ένα τρίτο, αμερόληπτο πρόσωπο. Η διαμεσολάβηση υγείας αναφέρεται και σε θέματα διακρίσεων και αντιμετώπισης ανθρώπων με διαφορετικό κοινωνικό, γλωσσικό ή πολιτισμικό προφίλ (π.χ. αξιοποίηση διερμηνέων).

Čebron, U. L., Pistotnik, S., Jazbinšek, S., & Farkaš-Lainščak, J. (2017). Evaluation of the implementation of intercultural mediation in preventive health-care programmes in Slovenia: Case study. *Public Health Panorama*, 3(1). https://iris.who.int/handle/10665/254732

Lioupi, O., Kostoulas, P., Griva, K., Billinis, C., & Tsiamis, C. (2025). Applications of Medical Mediation: A Systematic Review of Its Role in Healthcare Dispute Resolution and Bioethical Decision-Making. *Healthcare*, 13(24), 3235. https://doi.org/10.3390/healthcare13243235

Munuera Gómez, P., & Armadans Tremolosa, I. (2024). Health mediation as an alternative means of conflict resolution in the practice of medicine in turbulent times: An update. *Medicina Clínica (English Edition)*, 162(1), 29–34. https://doi.org/10.1016/j.medcle.2023.07.016

World Health Organization. Regional Office for Europe (2013). Roma health mediation in Romania. *World Health* Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/107321

Διαμεσολάβηση. (χ.χ.). Υπουργείο Δικαιοσύνης. https://www.diamesolavisi.gov.gr/

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. (2025, 21 Φεβρ.). *ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ – Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός υποστήριξε πάνω από 49.000 πρόσφυγες/μετανάστες με υπηρεσίες συνοδευόμενης διερμηνείας και διαμεσολάβησης υγείας.*

https://www.redcross.gr/deltia-tipou/deltio-typou-o-ellinikos-erythros-stavros-ypostirixe-pano-apo-49-000-prosfyges-metanastes-me-ypiresies-synodevomenis-diermineias-kai-diamesolavisis-ygeias/

διατομεακή δράση για την υγεία — intersectoral action for health

ευθυγράμμιση των στρατηγικών παρέμβασης και των πόρων μεταξύ φορέων από δύο ή περισσότερους τομείς πολιτικής, προκειμένου να επιτευχθούν συμπληρωματικοί στόχοι που βελτιώνουν την υγεία ή τους καθοριστές υγείας

Δεδομένου ότι υπάρχει ένα ευρύ φάσμα παραγόντων που επηρεάζουν την υγεία (καθοριστών υγείας), μια διατομεακή προσέγγιση στην προαγωγή της υγείας είναι απαραίτητη για τη βελτίωση της υγείας και την επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας στην υγεία στους πληθυσμούς. Η υγεία σε όλες τις πολιτικές παρέχει ένα πρακτικό πλαίσιο για τη στήριξη διατομεακών δράσεων για την υγεία στο πλαίσιο της κυβέρνησης. Οι διατομεακές δράσεις για την υγεία πραγματοποιούνται σε μεγάλο βαθμό σε συνεργασία με τον τομέα της υγείας. Ομοίως, ενώ οι διατομεακές δράσεις συνήθως επικεντρώνονται στην κυβέρνηση, θεωρούνται επίσης δράσεις που εκτείνονται σε άλλους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα.

Dubois, A., St-Pierre, L., & Veras, M. (2015). A scoping review of definitions and frameworks of intersectoral action. *Ciência & Saúde Coletiva*, *20*, 2933–2942. https://doi.org/10.1590/1413-812320152010.01222014

Freiler, A., Muntaner, C., Shankardass, K., Mah, C. L., Molnar, A., Renahy, E., & O'Campo, P. (2013). Glossary for the implementation of Health in All Policies (HiAP). *J Epidemiol Community Health*, *67*(12), 1068–1072. https://doi.org/10.1136/jech-2013-202731

World Health Organization. (2013). Demonstrating a Health in all policies analytic framework for learning from experiences: Based on literature reviews from Africa, South-East Asia and the Western Pacific. World Health Organization. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/4a36a10f-e76f-4392-ab99-102dcff27e83/content

World Health Organization. (2018). *Health in All Policies as part of the primary health care agenda on multisectoral action.* https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/5730ba79-ac87-40fe-97e3-0bc392edb388/content

World Health Organization. Regional Office for Europe. (2018). *Multisectoral and intersectoral action for improved health and well-being for all: Mapping of the WHO European Region. Governance for a sustainable future: improving health and well-being for all: final report* (WHO/EURO:2018-2667-42423-58849). World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/341715

EuroHealthNet. (2012). *Υγεία για όλες τις πολιτικές: Συνεργασία με σκοπό την υγεία και την ευημερία*. https://eurohealthnet.eu/wp-content/uploads/publications/before-2016/crossing-bridges_summary_gr.pdf

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

διευκόλυνση — enabling

ενθάρρυνση

ανάληψη δράσεων σε συνεργασία με άτομα ή κοινότητες με σκοπό τη διευκόλυνση επίτευξης μεγαλύτερης ενδυνάμωσης – μέσω της κινητοποίησης κοινοτικών και υλικών πόρων – για την προώθηση και την προστασία της υγείας

Στον ορισμό της έννοιας δίνεται έμφαση στην ενδυνάμωση μέσω της συνεργασίας και στην κινητοποίηση της κοινότητας. Η διευκόλυνση παρέχει ένα απτό παράδειγμα του σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν οι εργαζόμενοι στον τομέα της υγείας και άλλοι ακτιβιστές της υγείας, οι οποίοι λειτουργούν ως καταλύτες για δράσεις προαγωγής της υγείας. Οι παραπάνω συμβάλλουν, για παράδειγμα, παρέχοντας πρόσβαση σε πληροφορίες για την υγεία, διευκολύνοντας την ανάπτυξη δεξιοτήτων και υποστηρίζοντας την πρόσβαση στις πολιτικές διεργασίες οι οποίες διαμορφώνουν δημόσιες πολιτικές που επηρεάζουν την υγεία.

Eriksson, M., & Emmelin, M. (2013). What constitutes a health-enabling neighborhood? A grounded theory situational analysis addressing the significance of social capital and gender. *Social Science & Medicine*, *97*, 112–123. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2013.08.008

World Health Organization. (2017). *Leading the realization of human rights to health and through health*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241512459
Βανταράκης, Α. (2024). Προαγωγή υγείας στην κοινότητα. Στο *Α. Βανταράκης, Ε. Γελαστοπούλου, & Ε. Σαζακλή, Προαγωγή υγείας—Πρόληψη νόσου—Ιατρικής κοινότητας. Εργαστήριο Υγιεινής, Τμήμα Ιατρικής, Πανεπιστήμιο Πατρών.* [Πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης, https://eclass.upatras.gr/courses/MED835/]. https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/MED835/2024_2025_%CE%92%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82/1_Proagogi%20ygeias.pdf

διπλωματία της υγείας — health diplomacy

πολυεπίπεδες και πολυσυμμετοχικές διεργασίες διαπραγμάτευσης που διαμορφώνουν και διαχειρίζονται το περιβάλλον της παγκόσμιας πολιτικής με σκοπό τη βελτίωση της υγείας και/ή τη διακυβέρνηση της παγκόσμιας υγείας

Η διπλωματία της υγείας συνενώνει τους κλάδους της δημόσιας υγείας, των διεθνών σχέσεων, της διοίκησης, του δικαίου και της οικονομίας. Μπορεί να περιλαμβάνει: α) επίσημες διαπραγματεύσεις μεταξύ κρατών, β) διπλωματία πολλαπλών ενδιαφερομένων με διαπραγματεύσεις μεταξύ κρατών και άλλων φορέων, καθώς και γ) πιο ανεπίσημη διπλωματία. Αυτή μπορεί να περιλαμβάνει αλληλεπιδράσεις μεταξύ διεθνών φορέων δημόσιας υγείας και των ομολόγων τους στο πεδίο, όπως αξιωματούχων της χώρας υποδοχής, μη κυβερνητικών οργανώσεων και εταιρειών του ιδιωτικού τομέα, και του κοινού. Η διπλωματία της υγείας είναι μια απάντηση στους εμπορικούς καθοριστές υγείας, ενώ υποστηρίζει επίσης την ανάπτυξη της παγκόσμιας υγείας.

Katz, R., Kornblet, S., Arnold, G., Lief, E., & Fischer, J. E. (2011). Defining Health Diplomacy: Changing Demands in the Era of Globalization. *The Milbank Quarterly*, *89*(3), 503–523. https://doi.org/10.1111/j.1468-0009.2011.00637.x
Kickbusch, I., Silberschmidt, G., & Buss, P. (2007). Global health diplomacy: The need for new perspectives, strategic approaches and skills in global health. *Bulletin of the World Health Organization*, *85*(3), 230–232. https://doi.org/10.2471/BLT.06.039222
Welcome to the Health Diplomacy Institutional Network. (χ.χ.). The Global Health Diplomacy Institutional Network. https://healthdiplomacynetwork.com/
World Health Organization. Eastern Mediterranean Region Organization. (χ.χ.). *Health diplomacy* [Ιστοσελίδα]. https://www.emro.who.int/health-topics/health-diplomacy/
Τζαβέλλα, Φ., & Οικονόμου, Χ. (2020). Η ελληνική κοινωνία και η διεθνής διπλωματία της υγείας μπροστά στην Ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *27*(Συμπλ. 1). https://www.mednet.gr/archives/2020-sup/pdf/7.pdf
Τσουρός, Α. Δ., Κυριόπουλος, Γ., Θηραίος, Ε., Σουλιώτης, Κ., Κοντιάδης, Ξ., & Βοζίκης, Α. (2025). Δημόσια Υγεία στον 21ο αιώνα:
Επαναπροσδιορίζοντας το σύστημα Δημόσιας Υγείας στην Ελλάδα μετά την κορονωϊό εποχή. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(Συμπλ. 1), 16–22. https://www.mednet.gr/archives/2025-sup/pdf/16.pdf

εγγραμματοσύνη υγείας — health literacy

γραμματισμός υγείας

προσωπικές γνώσεις και ικανότητες που συσσωρεύονται από τις καθημερινές δραστηριότητες, από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και διαγενεακά

Οι προσωπικές γνώσεις και ικανότητες που ορίζουν την εγγραμματοσύνη υγείας επιτρέπουν στους ανθρώπους να έχουν πρόσβαση, να κατανοούν, να αξιολογούν και να χρησιμοποιούν πληροφορίες και υπηρεσίες με τρόπους που προάγουν και διατηρούν την καλή υγεία και ευζωία για τους ίδιους και τους γύρω τους. Βασίζεται στη συμπεριληπτική και ισότιμη πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση και στη δια βίου μάθηση. Αποτελεί ένα ορατό αποτέλεσμα της αγωγής υγείας ως μέρος της προαγωγής της υγείας. Επηρεάζεται από τις πολιτισμικές και συγκυριακές απαιτήσεις που επιβάλλονται στους ανθρώπους, στους οργανισμούς και στην κοινωνία. Μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης των ανθρώπων σε κατανοητές και αξιόπιστες πληροφορίες για την υγεία, καθώς και της ικανότητάς τους να τις χρησιμοποιούν αποτελεσματικά, η εγγραμματοσύνη υγείας είναι καθοριστική τόσο για την ενδυνάμωση των ανθρώπων ώστε να παίρνουν αποφάσεις σχετικά με την προσωπική τους υγεία, όσο και για τη διευκόλυνση της συμμετοχής τους σε συλλογικές δράσεις προαγωγής της υγείας με στόχο την αντιμετώπιση των

καθοριστών υγείας.

Berkman, N. D., Davis, T. C., & McCormack, L. (2010). Health Literacy: What Is It? *Journal of Health Communication*, *15*(sup2), 9–19. https://doi.org/10.1080/10810730.2010.499985

Bröder J, Chang P, Kickbusch I, κ.ά. (2018). IUHPE Position Statement on Health Literacy: a practical vision for a health literate world. *Global Health Promotion*. 25(4), 79-88. https://doi.org/10.1177/1757975918814421

IATE - Entry ID 926210. (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/926210/el

Nutbeam, D., Levin-Zamir, D., & Rowlands, G. (2018). Health literacy and health promotion in context. *Global Health Promotion*, *25*(4), 3–5. https://doi.org/10.1177/1757975918814436

Vezzani, F., & Bonato, V. (2026). Medical Terminology in the Digital Age: Disseminating Knowledge on the Gut-Brain Axis. *Science Technology and Society: the magazine*, (3), 43–46. https://www.observa.it/wp-content/uploads/2026/05/Magazine_3_Versionedigitale.pdf

World Health Organization. (χ.χ.). *Enhanced Well-being* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhancedwellbeing

World Health Organization. (2009). *Seventh Global Conference on Health Promotion, Nairobi, 21-26 October 2009* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference

World Health Organization. (2022). *Shanghai declaration on promoting health in the 2030 agenda for sustainable development*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-NMH-PND-17.8

Ευθυμίου, Α., Μενοίκου, Ι., Μίτλεττον, Ν., Κονδύλη, Β., & Παπασταύρου, Ε. (2021). Εγγραμματοσύνη σε θέματα υγείας Ομάδα σύγκλισης απόψεων για την ορολογία. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *38*(6), 833–839. https://www.mednet.gr/archives/2021-6/pdf/833.pdf

Καθοδηγητική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στους τομείς της Βιοϊατρικής και της Υγείας (CDBIO). (2023). *Πρόσβαση σε ψηφιακά περιβάλλοντα για την κατανόηση και τη χρήση των υπηρεσιών υγείας*. Συμβούλιο της Ευρώπης,. https://www.coe.int/el/web/human-rights-and-biomedicine/access-to-digital-spaces-to-understand-and-use-health-services

Κουκουφιλίππου, Ι., Σαρίδη, Μ., Τζεναλής, Α., & Αλμπάνη, Ε. (2026). Διερεύνηση της σχέσης της Εγγραμματοσύνης Υγείας με την ικανοποίηση από τη φροντίδα των χρηστών υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας. *Νοσηλευτική*, *65*(1). https://doi.org/10.82086/hjn.v65i1.766

έκβαση υγείας

health outcomes

αποτελέσματα υγείας, εκβάσεις υγείας

> **αλλαγή στην κατάσταση της υγείας ενός ατόμου, μιας ομάδας ή ενός πληθυσμού η οποία αποδίδεται σε μια σχεδιασμένη παρέμβαση ή σειρά παρεμβάσεων, ανεξάρτητα από το αν η παρέμβαση αυτή στόχευε στη μεταβολή της κατάστασης της υγείας**

Ο όρος αυτός δίνει έμφαση στην έκβαση προγραμματισμένων παρεμβάσεων (σε αντίθεση, για παράδειγμα, με την τυχαία έκθεση σε κίνδυνο) και στο γεγονός ότι τα αποτελέσματα μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με το άτομο, την ομάδα ή ολόκληρο πληθυσμό. Η μεταβολή στο αποτέλεσμα μπορεί να είναι θετική για την υγεία ή να είναι επιζήμια. Οι παρεμβάσεις μπορεί να περιλαμβάνουν κυβερνητικές πολιτικές και συνακόλουθα προγράμματα, νόμους και κανονισμούς, ή υπηρεσίες και προγράμματα υγείας, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων προαγωγής της υγείας. Στην προαγωγή της υγείας, οι παρεμβάσεις αποσκοπούν στη διευκόλυνση και ενδυνάμωση, και η έκβαση της υγείας μπορεί να αφορά τον πιο άμεσο αντίκτυπο των δραστηριοτήτων για την προαγωγής της υγείας, όπως είναι η βελτίωση της αγωγής υγείας, η αλλαγή των συμπεριφορών υγείας, η ενσωμάτωση της υγείας σε όλες τις πολιτικές και η διευκόλυνση της κοινοτικής δράσης για την υγεία και των επακόλουθων αλλαγών στους καθοριστές υγείας. Οι ελληνικοί όροι που αντιστοιχούν στον αγγλικό όρο “health outcomes” μπορεί να θεωρηθούν ως οιονεί συνώνυμοι, δεδομένου ότι στη χρήση μπορεί να κατασημαίνουν δύο έννοιες με μικρές διαφορές στα χαρακτηριστικά τους. Έτσι, οι ελληνικοί όροι που χρησιμοποιούνται είναι: α) «έκβαση υγείας», δηλαδή η κατάσταση της υγείας ενός ατόμου ή πληθυσμού μετά από μια ασθένεια, παρέμβαση ή θεραπεία και β) «αποτελέσματα υγείας», δηλαδή μετρήσιμες μεταβολές στην κατάσταση της υγείας ενός ατόμου ή πληθυσμού που περιλαμβάνουν π.χ. αποτελέσματα διαγνωστικών εξετάσεων, ποιότητα ζωής, λειτουργία συστήματος υγείας κ.ά. Στη χρήση, απαντά επίσης και ο τύπος «εκβάσεις υγείας».

Donabedian, A. (1980). *Explorations in Quality Assessment and Monitoring Vol. 1. The Definition of Quality and Approaches to Its Assessment.* Health Administration Press

World Health Organization (2020). *Digital implementation investment guide (DIIG): integrating digital interventions into health programmes.* World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/334306
World Health Organization. (2023). *A framework for the quantification and economic valuation of health outcomes originating from health and non-health climate change mitigation and adaptation action*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240057906
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757
Λιονής, Χ. (2016). *Η εκτίμηση των εκβάσεων υγείας στην πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας και τη νοσοκομειακή περίθαλψη*. Forum για τα Οικονομικά και τις Πολιτικές Υγείας, 16-18 Σεπτεμβρίου 2016, Ιωάννινα. https://www.healthpolicy.gr/wpcontent/uploads/parousiasis/Ioannina_Forum_2016_Lionis.pdf

εμπορικοί καθοριστές υγείας — commercial determinants of health

εμπορικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας

δραστηριότητες του ιδιωτικού τομέα που επηρεάζουν την υγεία των πληθυσμών

Οι εμπορικοί καθοριστές αποτελούν βασικούς κοινωνικούς καθοριστές οι οποίοι επηρεάζουν την ισότητα στην υγεία, καθώς και το κοινωνικό, πολιτισμικό και φυσικό περιβάλλον, τις δομές εξουσίας και την κατανομή των πόρων. Οι δράσεις του ιδιωτικού τομέα διαμορφώνουν το καταναλωτικό περιβάλλον και καθορίζουν τη διαθεσιμότητα, την προώθηση και την τιμολόγηση των καταναλωτικών αγαθών και των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των προωθητικών δραστηριοτήτων, του μάρκετινγκ και των πρακτικών εταιρικής κοινωνικής ευθύνης. Οι εμπορικοί καθοριστές υγείας περιλαμβάνουν επίσης στρατηγικές και προσεγγίσεις μέσω των οποίων οι εταιρείες ασκούν εξουσία και επιρροή στις κυβερνήσεις, την κοινωνία και τους καταναλωτές, όπως για παράδειγμα μέσω πολιτικών πρακτικών, διαμορφώνοντας το περιβάλλον της γνώσης, καθώς και το νομικό και το εξωδικαστικό περιβάλλον.

Commercial determinants of health. (2023, Μάρτιος 23). The Lancet (Series: Global Health). https://www.thelancet.com/series-do/commercial-determinants-health
Kickbusch, I., Allen, L., & Franz, C. (2016). The commercial determinants of health. *The Lancet Global Health*, 4(12), e895–e896. https://doi.org/10.1016/S2214-109X(16)30217-0
Madureira-Lima, J., & Galea, S. (2018). Corporate practices and health: A framework and mechanisms. *Globalization and Health*, 14(1), 21. https://doi.org/10.1186/s12992-018-0336-y
Mialon, M. (2020). An overview of the commercial determinants of health. *Globalization and Health*, 16(1), 74. https://doi.org/10.1186/s12992-020-00607-x
Οι εμπειρογνώμονες καλούν για δράση σχετικά με τους εμπορικούς καθοριστικούς παράγοντες της υγείας και της ισότητας στην υγεία: Η έρευνα υπογραμμίζει την επείγουσα ανάγκη για μια παγκόσμια απάντηση. (2023, 21 Απριλίου). socialpolicy.gr. https://socialpolicy.gr/2023/04/%ce%bf%ce%b9-%ce%b5%ce%bc%cf%80%ce%b5%ce%b9%cf%81%ce%bf%ce%b3%ce%bd%cf%8e%ce%bc%ce%bf%ce%bd%ce%b5%cf%82-%ce%ba%ce%b1%ce%bb%ce%bf%cf%8d%ce%bd-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%ce%b4%cf%81%ce%ac%cf%83%ce%b7-%cf%83.html

ενδυνάμωση — empowerment

διεργασία μέσω της οποίας οι άνθρωποι αποκτούν μεγαλύτερο έλεγχο σε αποφάσεις και δράσεις που επηρεάζουν την υγεία τους

Η ενδυνάμωση είναι αποτέλεσμα κοινωνικών, πολιτισμικών, ψυχολογικών ή πολιτικών διεργασιών μέσω των οποίων άτομα και κοινωνικές ομάδες αποκτούν τη δυνατότητα να εκφράζουν τις ανάγκες τους, να παρουσιάζουν τα ζητήματά τους, να σχεδιάζουν στρατηγικές για συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων και να αναλαμβάνουν πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές δράσεις για την κάλυψη αυτών των αναγκών, συμπεριλαμβανομένης της συνδιαμόρφωσης των πολιτικών και των υπηρεσιών που επηρεάζουν και εξυπηρετούν τις κοινότητές τους. Η προαγωγή της υγείας αποσκοπεί στη δημιουργία συνθηκών που προσφέρουν καλύτερες δυνατότητες συσχέτισης, με τον τρόπο που περιγράφεται παραπάνω, μεταξύ των προσπαθειών ατόμων και ομάδων και των επακόλουθων

εκβάσεων υγείας. Υπάρχει διάκριση μεταξύ ενδυνάμωσης του ατόμου και ενδυνάμωσης της κοινότητας. Η ενδυνάμωση του ατόμου αναφέρεται κυρίως στην ικανότητα των ίδιων των ατόμων να παίρνουν αποφάσεις και να έχουν τον έλεγχο των αποφάσεων αυτών για την υγεία τους. Η ενδυνάμωση της κοινότητας αποτελεί σημαντικό στόχο στο πλαίσιο των δράσεων της κοινότητας για την υγεία. Εμπλέκονται άτομα που ενεργούν συλλογικά για να αποκτήσουν μεγαλύτερη επιρροή και έλεγχο επί των παραγόντων που διαμορφώνουν τους καθοριστές υγείας στην κοινότητά τους. Οι έννοιες της ενδυνάμωσης των ατόμων ξεχωριστά και της κοινότητας συλλογικά είναι αλληλένδετες και αμοιβαίες. Τα ενδυναμωμένα άτομα δημιουργούν ενδυναμωμένες κοινότητες, και αντίστροφα.

World Health Organization. (2009). *Seventh Global Conference on Health Promotion, Nairobi, 21-26 October 2009* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference

Βανταράκης, Α. (2024). Προαγωγή υγείας στην κοινότητα. Στο *Α. Βανταράκης, Ε. Γελαστοπούλου, & Ε. Σαζακλή, Προαγωγή υγείας—Πρόληψη νόσου—Ιατρικής κοινότητας. Εργαστήριο Υγιεινής, Τμήμα Ιατρικής, Πανεπιστήμιο Πατρών.* [Πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης, https://eclass.upatras.gr/courses/MED835/]. https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/MED835/2024_2025_%CE%92%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82/1_Proagogi%20ygeias.pdf

Τριανταφύλλου, Δ. (2015). *Προαγωγή Υγείας – Πρόληψη Νόσου – Ιατρική κοινότητας. Εισαγωγή στη Δημόσια Υγεία.* [Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών, https://eclass.upatras.gr/courses/MED835/].

επένδυση στην υγεία — investment for health

επένδυση για την υγεία

πόροι που προορίζονται ρητά για την παραγωγή και βελτίωση της υγείας και ευημερίας του πληθυσμού

Οι επενδύσεις στην υγεία αφορούν πόρους που διατίθενται για την παροχή και τη χρήση υπηρεσιών υγείας, αλλά μπορεί να περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, επενδύσεις που πραγματοποιούνται στην εκπαίδευση, τη στέγαση, την ενδυνάμωση των γυναικών ή την ανάπτυξη των παιδιών. Η αύξηση των επενδύσεων στην υγεία συνεπάγεται επίσης τον αναπροσανατολισμό της υφιστάμενης κατανομής πόρων στον τομέα της υγείας προς την προαγωγή της υγείας και την πρόληψη των ασθενειών. Οι πόροι για την υγεία μπορούν να επενδυθούν από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς, καθώς και από τους ανθρώπους ως άτομα και/ή ομάδες. Οι στρατηγικές επενδύσεων για την υγεία βασίζονται στη γνώση των καθοριστών υγείας και επιδιώκουν να αποκτήσουν πολιτική δέσμευση για την υγεία σε όλες τις πολιτικές.

Dyakova, M., Hamelmann, C., Bellis, M. A., Besnier, E., Grey, C. N. B., Ashton, K., Schwappach, A., & Clar, C. (2017). *Investment for health and well-being: A review of the social return on investment from public health policies to support implementing the Sustainable Development Goals by building on Health 2020*. WHO Regional Office for Europe. https://www.who.int/europe/publications/i/item/9789289052597

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Ινστιτούτο Οικονομικών της Υγείας (i-hecon) & Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Οικονομίας & Πολιτικής της Υγείας (Ε.Ε.Ε.Ο.Π.Υ.). (2025). *Τεκμηριωμένες αποφάσεις για την κατανομή των πόρων στην υγεία: Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Οικονομικά και τις Πολιτικές της Υγείας 2025,* 9-11 Δεκεμβρίου, Αθήνα. https://2025.healthpolicycongress.gr/

επικοινώνηση για την υγεία — health communication

επικοινωνία της υγείας

χρήση στρατηγικών επικοινωνίας για την ενημέρωση και την επιρροή αποφάσεων και δράσεων με σκοπό τη βελτίωση της υγείας

Η επικοινώνηση (μετάδοση / κοινοποίηση) θεμάτων σχετικών με την υγεία μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους και μέσα επικοινωνίας, διαπροσωπικής, ηλεκτρονικής κτλ. Η αποτελεσματική επικοινώνηση παρέχει αξιόπιστες και έγκυρες πληροφορίες που είναι προσβάσιμες, κατανοητές και εφαρμόσιμες για το κοινό στο οποίο απευθύνονται.

Σχετικά με τη χρήση των όρων «επικοινωνία» και «επικοινώνηση» για την απόδοση του αγγλικού όρου "communication", βλ. επίσης επικοινώνηση της διακινδύνευσης και Βαλεοντή (2012).

Communicating for health: WHO strategic framework for effective communications. Geneva: World Health Organization; 2020 (https://www.who.int/about/communications

Vezzani, F., & Bonato, V. (2026). Medical Terminology in the Digital Age: Disseminating Knowledge on the Gut-Brain Axis. *Science Technology and Society: the magazine*, (3), 43–46. https://www.observa.it/wp-content/uploads/2026/05/Magazine_3_Versione-digitale.pdf

World Health Organization. (χ.χ.). *Communicating for health* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/about/communications

Βαλεοντής, Κ. (2012). Επικοινώνησέ το! *Ορόγραμμα,* (114, Μάιος – Ιούνιος) [Στήλη «Στη ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΣΥ έλα κι εσύ»]. https://eleto.gr/download/Orogramma/Or114.pdf

επικοινώνηση της διακινδύνευσης — risk communication

επικοινώνηση του ρίσκου

> **ανταλλαγή πληροφοριών, συμβουλών και απόψεων σε πραγματικό χρόνο μεταξύ εμπειρογνωμόνων ή αξιωματούχων και ανθρώπων που αντιμετωπίζουν κινδύνους για την επιβίωσή τους, την υγεία τους ή την οικονομική και κοινωνική ευημερία τους**

Σκοπός της επικοινώνησης είναι να δώσει τη δυνατότητα σε κάθε άτομο που βρίσκεται σε διακινδύνευση να παίρνει αποφάσεις με πλήρη επίγνωση των γεγονότων, προκειμένου να μετριάσει τις επιπτώσεις των απειλών (ή κινδύνων), όπως την έξαρση μιας ασθένειας, και να παίρνει προστατευτικά και προληπτικά μέτρα. Η επικοινώνηση της διακινδύνευσης, όπως και η επικοινώνηση της υγείας, χρησιμοποιεί έναν συνδυασμό στρατηγικών επικοινωνίας και συμμετοχής, που περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, επικοινωνία μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, κοινωνικό μάρκετινγκ, συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών και κινητοποίηση της κοινότητας. Απαιτεί την κατανόηση των αντιλήψεων, των ανησυχιών και των πεποιθήσεων των ενδιαφερόμενων μερών, καθώς και των γνώσεων και των πρακτικών τους. Η αποτελεσματική επικοινώνηση της διακινδύνευσης πρέπει επίσης να εντοπίζει έγκαιρα (και να διαχειρίζεται στη συνέχεια) φήμες, παραπληροφόρηση, ενοχοποίηση του θύματος και άλλες επικοινωνιακές προκλήσεις. Αυτές οι προκλήσεις μπορούν να ενισχυθούν σημαντικά από τα ανεξέλεγκτα ψηφιακά μέσα. Περισσότερες πληροφορίες για την έννοια 'risk' και την απόδοση στα ελληνικά δίνονται στο λήμμα 'health risk' («διακινδύνευση της υγείας»).

World Health Organization. (χ.χ.). *Risk communications*. https://www.who.int/emergencies/risk-communications

World Health Organization. (2020). *WHO technical guidance notes on Sendai Framework reporting for Ministries of Health.* https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/1c9c2d5e-8d15-42e4-9576-f289a37ad286/content

Βαλεοντής, Κ. (2012). Επικοινώνησέ το! *Ορόγραμμα,* (114, Μάιος – Ιούνιος) [Στήλη «Στη ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΣΥ έλα κι εσύ»]. https://eleto.gr/download/Orogramma/Or114.pdf

Παριανού, Α. (2009). Επικοινωνία ρίσκου και μετάφραση: Η περίπτωση της μεταβίβασης γνώσεων στα τεχνικά και ιατρικά κείμενα. Στο *7ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», Αθήνα, 22-24 Οκτωβρίου 2009*. https://www.eleto.gr/download/Conferences/7th%20Conference/7th_32-18-ParianouAnastasia_Paper_V02.pdf

επινοσία — susceptibility*

> **η πιθανότητα να εμφανιστεί σε άνθρωπο σημαντικά μεγαλύτερη του μέσου όρου αντίδραση σε μια συγκεκριμένη ασθένεια ή σε έκθεση σε συγκεκριμένη ουσία**

Η επινοσία μπορεί να είναι εγγενής (innate) ή επίκτητη (aquired). Σχετικά με την απόδοση στα ελληνικά και δεδομένου ότι στην έννοια 'susceptibility' παρατηρούνται κοινά χαρακτηριστικά με την έννοια 'vulnerability', συχνά χρησιμοποιούνται οι αποδόσεις «ευπάθεια», ευαλωτότητα» και για τις δύο έννοιες, καθώς επίσης και «ευαισθησία» για το 'susceptibility'. Ο ΠΟΥ τις διαχωρίζει και ορίζει την πρώτη ειδικότερη της δεύτερης. Υιοθετήσαμε την πρόταση των Κατσογιάννου και Στεφανίδου (2020) για απόδοση του όρου "susceptibility" ως «επινοσία» στο πεδίο της Ιατρικής και ειδικότερα στον τομέα της επιδημιολογίας, όπως είχε επίσης συζητήσει και αποφασίσει το Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο της ΕΛΕΤΟ (2024).

Glossary: Susceptibility. (χ.χ.). European Commission. https://ec.europa.eu/health/scientific_committees/opinions_layman/perfume-allergies/en/glossary/pqrs/susceptibility.htm
Kottow, M. H. (2003). The vulnerable and the susceptible. *Bioethics*, *17*(5–6), 460–471. https://doi.org/10.1111/1467-8519.00361
Vulnerability and Vulnerable Populations. (χ.χ.). WHO Kobe Centre. https://wkc.who.int/our-work/health-emergencies/knowledge-hub/community-disaster-risk-management/vulnerability-and-vulnerable-populations
World Health Organization. (2004). *Health aspects of air pollution – answers to follow-up questions from CAFE: report on a WHO working group meeting: Bonn, Germany, 15–16 January 2004*. https://iris.who.int/items/ac173eac-3316-43cd-b9b7-bb6d17d04409
Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο ΕΛΕΤΟ. (2024). Επίνοσος – επινοσία. *Ορόγραμμα*, (188 Σεπτέμβριος–Οκτώβριος) [Στήλη «Στη ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΣΥ έλα κι εσύ»]. https://eleto.gr/download/Orogramma/Or188.pdf
Κατσογιάννου, Μ., & Στεφανίδου, Ζ. (2020). *COVID-19, το λεξικό*. Kavvadia Crew.

ευζωία — well-being

ευημερία, ευεξία

θετική κατάσταση που βιώνουν άτομα και κοινωνίες

Όπως και η υγεία, η ευζωία αποτελεί πόρο για την καθημερινή ζωή και καθορίζεται από κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες. Η ευζωία μιας κοινωνίας μπορεί να εκτιμηθεί από το βαθμό στον οποίο τα μέλη της είναι ανθεκτικά, αναπτύσσουν ικανότητες για δράση και είναι έτοιμα να ξεπεράσουν τις όποιες προκλήσεις.

World Health Organization. (χ.χ.). *Enhanced Well-being* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing
Λιονής, Χ. (2025). Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας Ακρογωνιαίος λίθος για την ευζωία, τις υπηρεσίες και την έρευνα στη Δημόσια Υγεία. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(5), 682–690. https://www.mednet.gr/archives/2025-5/pdf/682.pdf

ισότητα στην υγεία — health equity

η απουσία άδικων, αποφευκτών ή επανορθώσιμων διαφορών στην κατάσταση της υγείας μεταξύ ομάδων πληθυσμού που ορίζονται κοινωνικά, οικονομικά, δημογραφικά ή γεωγραφικά

Η ισότητα στην υγεία συνεπάγεται ότι κάθε άτομο θα πρέπει να έχει ίσες ευκαιρίες για πλήρη φροντίδα υγείας και ότι κανένας άνθρωπος δεν πρέπει να αποκλείεται. Οι ανισότητες στην υγεία επηρεάζονται κατά κύριο λόγο από τους κοινωνικούς καθοριστές υγείας. Οι προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των κοινωνικών καθοριστών υγείας και την προαγωγή της υγείας εστιάζουν με συνέπεια και σταθερότητα στην ισότητα στην υγεία και την κοινωνική δικαιοσύνη. Η προαγωγή της υγείας αποτελεί μια ολοκληρωμένη και ευέλικτη απάντηση στην άνιση και άδικη κατανομή των ευκαιριών στις κοινωνίες και υποστηρίζει δράσεις που αντιμετωπίζουν τους καθοριστές υγείας που οδηγούν σε αυτή την κακή κατανομή. Μια βασική στρατηγική προαγωγής της υγείας δίνει τη δυνατότητα σε όλους τους ανθρώπους να αξιοποιούν πλήρως το διαθέσιμο δυναμικό στον τομέα της υγείας μέσω της δίκαιης και ισότιμης πρόσβασης στους πόρους για την υγεία.

World Health Organization. (χ.χ.). *Health equity* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health#tab=tab_3
World Health Organization. (2024). *Health inequality monitoring: Harnessing data to advance health equity*. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/379703.
World Health Organization. (2025). *Social determinants of health: Key facts* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/social-determinants-of-health
World Health Organization. (2025). *World Report on Social Determinants of Health Equity*. World Health Organization. https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/equity-and-health/world-report-on-social-determinants-of-health-equity

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Λιάχνης, Χ., & Φραγκιαδάκης, Γ. (2026). Ανικανοποίητες ανάγκες υγείας και κοινωνικοοικονομικές ανισότητες στην Ελλάδα. Εμπόδια στην πρόσβαση και επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής: Ερευνητική εργασία. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *43*(6), 742–752. https://www.mednet.gr/archives/2026-6/pdf/742.pdf

καθολική κάλυψη υγείας — universal health coverage

συνθήκη κατά την οποία παρέχεται σε όλους τους ανθρώπους η δυνατότητα πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας που έχουν ανάγκη, οι οποίες είναι υψηλής ποιότητας, διαθέσιμες τη στιγμή που και στον τόπο που τις χρειάζονται, χωρίς δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις για τα άτομα, σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους

Η καθολική κάλυψη υγείας δίνει τη δυνατότητα στους ανθρώπους να φροντίζουν τη δική τους υγεία και την υγεία των οικογενειών τους, στους εξειδικευμένους επαγγελματίες υγείας να παρέχουν ποιοτική, ανθρωποκεντρική φροντίδα και στους αρμόδιους να δεσμεύονται ότι θα επενδύουν σ' αυτήν. Η καθολική κάλυψη υγείας θα πρέπει να βασίζεται σε ισχυρή, ανθρωποκεντρική πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας. Τα καλά συστήματα υγείας έχουν τις ρίζες τους στις κοινότητες που εξυπηρετούν. Για να εξασφαλίζεται η υγεία για όλους, εστιάζουν όχι μόνο στην πρόληψη και τη θεραπεία των ασθενειών και στις άλλες προϋποθέσεις που καθορίζονται στη Χάρτα της Οτάβας, αλλά και στη βελτίωση της ευζωίας και της ποιότητας της ζωής. Η καθολική κάλυψη υγείας περιλαμβάνει όλο το φάσμα των βασικών υπηρεσιών υγείας, από την προαγωγή της υγείας έως την πρόληψη, τη θεραπεία, την αποκατάσταση και την παρηγορητική φροντίδα.

IATE - Entry ID 3561894. (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/3561894/el

World Health Organization. (2025, 5 Δεκεμβρίου). *Universal health coverage (UHC)*. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc)

Ινστιτούτο Οικονομικών της Υγείας (i-hecon) & Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Οικονομίας & Πολιτικής της Υγείας (Ε.Ε.Ε.Ο.Π.Υ.). (2025). *Τεκμηριωμένες αποφάσεις για την κατανομή των πόρων στην υγεία: Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Οικονομικά και τις Πολιτικές της Υγείας 2025,* 9-11 Δεκεμβρίου, Αθήνα. https://2025.healthpolicycongress.gr/

Καθολική υγειονομική κάλυψη: Σημαντικά στοιχεία μέσω του Π.Ο.Υ. (2015, 20 Δεκεμβρίου). *socialpolicy.gr*. https://socialpolicy.gr/2015/12/%ce%ba%ce%b1%ce%b8%ce%bf%ce%bb%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%cf%85%ce%b3%ce%b5%ce%b9%ce%bf%ce%bd%ce%bf%ce%bc%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%ba%ce%ac%ce%bb%cf%85%cf%88%ce%b7-%cf%83%ce%b7%ce%bc%ce%b1%ce%bd%cf%84%ce%b9.html

καθοριστές υγείας — determinants of health

καθοριστικοί παράγοντες υγείας

προσωπικοί, κοινωνικοί, οικονομικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες που καθορίζουν το προσδόκιμο υγιούς ζωής ατόμων και πληθυσμών

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την υγεία είναι πολλοί και ποικίλοι και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Περιλαμβάνουν, για παράδειγμα: φυσικούς και βιολογικούς παράγοντες (όπως ηλικία, φύλο εθνική καταγωγή), συμπεριφορά και τρόπο ζωής (όπως κάπνισμα, κατανάλωση αλκοόλ, διατροφή, σωματική άσκηση), φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένης της ποιότητας της στέγασης, του χώρου εργασίας και του ευρύτερου αστικού και αγροτικού περιβάλλοντος) και την πρόσβαση στη φροντίδα υγείας. Ορισμένοι καθοριστές υγείας δεν είναι τροποποιήσιμοι (για παράδειγμα, η ηλικία, ο τόπος γέννησης και τα κληρονομικά (γενετικά) χαρακτηριστικά. Η προαγωγή της υγείας ασχολείται ουσιαστικά με δράσεις που στοχεύουν στο σύνολο των δυνητικά τροποποιήσιμων καθοριστών υγείας, όχι μόνο εκείνων που σχετίζονται με τις ενέργειες των ατόμων, αλλά και εκείνων των παραγόντων που βρίσκονται σε μεγάλο βαθμό εκτός του ελέγχου ατόμων και ομάδων. Αυτοί περιλαμβάνουν, για παράδειγμα, το εισόδημα και την πρόσβαση σε πόρους, την εκπαίδευση, την απασχόληση και τις συνθήκες εργασίας (που συχνά αναφέρονται ως κοινωνικοί καθοριστές υγείας), την πρόσβαση σε κατάλληλες υπηρεσίες υγείας και τους περιβαλλοντικούς καθοριστές υγείας. Η προαγωγή της υγείας αντιμετωπίζει αυτό το ευρύ φάσμα

καθοριστών μέσω ενός συνδυασμού στρατηγικών, συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής της υγείας, της υγείας σε όλες τις πολιτικές και της δημιουργίας υποστηρικτικών περιβαλλόντων για την υγεία, καθώς και μέσω της ενίσχυσης της εγγραμματοσύνης υγείας και των δεξιοτήτων για την υγεία. Οι δράσεις για την αντιμετώπιση των καθοριστών υγείας είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την ισότητα στην υγεία και αφορούν κατά βάση την κατανομή εξουσίας και πόρων στους πληθυσμούς.

Barnes, R. (2010). *Glossary of terms used for Health Impact Assessment (HIA)*. World Health Organization. https://www.who.int/publications/m/item/glossary-of-terms-used-for-health-impact-assessment-hia

Glossary. (χ.χ.). *Health Inequalities Portal*. https://health-inequalities.eu/resources/glossary/

IATE - Entry ID 918718. (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/918718/el

World Health Organization. (2024, 4 Οκτ.). *Determinants of health: Questions and answers*. https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/determinants-of-health

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Κουρέα-Κρεμαστινού, Τ. (2007). Έννοια της υγείας—Κοινωνικοί καθοριστές υγείας. Στο *Δημόσια υγεία: Θεωρία, πράξη, πολιτικές* (Εκδόσεις Τεχνόγραμμα, σελ. 3–16).

Μωυσίδου, Α. (2017). *Συστήματα υγείας και ανισότητα: Συγκριτική μελέτη των τάσεων και προοπτικών στις χώρες της Ευρώπης* [Διδακτορική Διατριβή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (ΔΠΘ). Σχολή Κοινωνικών, Πολιτικών & Οικονομικών Επιστημών. Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης & Πολιτικής Επιστήμης]. https://doi.org/10.12681/eadd/41770

Οδηγός Σπουδών ΠΜΣ Δημόσια Υγεία Ακαδημαϊκού έτους 2025-2026. (2025). Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Τμήμα Πολιτικών Δημόσιας Υγείας. https://mdy.uniwa.gr/wp-content/uploads/sites/385/2025/10/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82-%CE%A3%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%B4%CF%8E%CE%BD-%CE%A0%CE%9C%CE%A3-%CE%94%CE%A5-2025-2026.pdf

Σταματοπούλου, Α., Σταματοπούλου, Ε., Χανιώτης, Δ., Παπαγεωργίου, Ε., & Χανιώτης, Φ. (2021). Προσδιοριστές υγείας και τρόπος ζωής. *e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας*, *16*(1), 75–97. http://ejst.uniwa.gr/issues/issue_68/Stamatopoulou_68.pdf

κέρδος υγείας — health gain*

μετρήσιμη βελτίωση της κατάστασης της υγείας σε ένα άτομο ή πληθυσμό, η οποία αποδίδεται σε εκ των προτέρων παρέμβαση ή στην αντιμετώπιση με μία συγκεκριμένη παρέμβαση έναντι άλλης

Η βελτίωση στην κατάσταση της υγείας μπορεί να αφορά την έκβαση της υγείας σε συγκεκριμένες συνθήκες, καθώς και την ποιότητα και τη διάρκεια της ζωής.

Doyle, Y. (1994). Aiming for health gain in the UK. *Irish Medical Journal*, *87*(3), 82–83. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/8056547/

health gain. (2012) Στο *Segen's Medical Dictionary*. https://medical-dictionary.thefreedictionary.com/health+gain

Standaert, B., & Ethgen, O. (2023). Discounting health gain: A different view. *Journal of Market Access & Health Policy*, *11*(1), 2275350. https://doi.org/10.1080/20016689.2023.2275350

Βλάχου, Α., Τσιαμάλου, Ε., & Κατσιγιάννη, Φ. (2015). Ασφαλής και αποτελεσματική λειτουργία στο ΤΕΠ: ο ρόλος της Μονάδας βραχείας νοσηλείας. *Νοσοκομειακά Χρονικά*, *77*(Συμπλ. 1), 153–174. [Πρακτικά 20ου Ετήσιου Σεμιναρίου Συνεχιζόμενης Ιατρικής Εκπαίδευσης Γ.Ν.Α. "Ο Ευαγγελισμός", Αθήνα 16 - 20 Φεβρουαρίου 2015]. https://evaggelismos-hosp.gr/wp-content/uploads/files/epistimoniki_enosi/20SSIE_SITE_TELIKO2015.pdf

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

κινητοποίηση της κοινότητας — community mobilization

διεργασία ενδυνάμωσης μέσω της οποίας άτομα, ομάδες ή οργανώσεις μιας κοινότητας σχεδιάζουν, υλοποιούν και αποτιμούν δραστηριότητες σε συμμετοχική και διαρκή βάση, με στόχο τη βελτίωση της υγείας τους και την κάλυψη άλλων αναγκών τους, είτε με δική τους πρωτοβουλία είτε

μέσω δράσεων προάσπισης της υγείας που αναλαμβάνονται από άλλους

Η κινητοποίηση της κοινότητας βοηθά τις κοινότητες να προσδιορίσουν τις ανάγκες τους, να ανταποκριθούν σε αυτές και να τις αντιμετωπίσουν. Μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη σύνδεση ιδρυμάτων και δομών υγείας με τις κοινότητες, καθώς και στην ενημέρωση και αναγνώριση των αναγκών συγκεκριμένων πληθυσμών και τόπων. Η κινητοποίηση οδηγεί επίσης σε μεγαλύτερη βιωσιμότητα, καθώς οι κοινότητες ενδυναμώνονται και καθίστανται ικανές να αντιμετωπίζουν τις δικές τους ανάγκες.

Howard-Grabman, L., & Snetro, G. (2003). How to mobilize communities for health and social change: A field guide. Health Communication Partnership. https://www.healthynewbornnetwork.org/hnn-content/uploads/How-to-mobilize-communities-for-health-and-social-change.pdf

World Health Organization. (2014). *WHO recommendation on community mobilization through facilitated participatory learning and action cycles with women's groups for maternal and newborn health*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241507271

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. (2011). *Εκπαίδευση και Κοινωνική Ένταξη Ευάλωτων Ομάδων: Διεθνές Συνέδριο, 24-26 Ιουνίου 2011, Θεσσαλονίκη*. Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας. https://eiconf2011.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/06/ceb2ceb9ceb2cebbceb9-cebf-cf80ceb5cf81ceb9cebbceb7-cf88ceb5cf89cebd.pdf

κοινοτική δράση για την υγεία — community action for health

δράση της κοινότητας για την υγεία

συλλογική προσπάθεια που καταβάλλει μια κοινότητα προκειμένου να έχει μεγαλύτερο έλεγχο στους καθοριστές υγείας και, ως εκ τούτου, να συμβάλλει στη βελτίωση της υγείας του πληθυσμού

Η Χάρτα της Οτάβας τονίζει τη σημασία της συγκεκριμένης και αποτελεσματικής κοινοτικής δράσης στον καθορισμό προτεραιοτήτων για την υγεία, στη λήψη αποφάσεων, στον σχεδιασμό στρατηγικών και στην υλοποίησή τους με στόχο τη βελτίωση της υγείας. Η έννοια της ενδυνάμωσης της κοινότητας συνδέεται στενά με τον ορισμό της κοινοτικής δράσης για την υγεία που δίνει η Χάρτα της Οτάβας. Σύμφωνα με την έννοια αυτή, σε μια ενδυναμωμένη κοινότητα τα άτομα και οι οργανώσεις αξιοποιούν τις δεξιότητες και τους πόρους τους στο πλαίσιο συλλογικών προσπαθειών για την αντιμετώπιση των προτεραιοτήτων στον τομέα της υγείας και την κάλυψη των αντίστοιχων αναγκών τους σε θέματα υγείας. Μέσω αυτής της συμμετοχής, τα άτομα και οι οργανώσεις εντός μιας ενδυναμωμένης κοινότητας παρέχουν κοινωνική στήριξη για την υγεία, αντιμετωπίζουν συγκρούσεις εντός της κοινότητας και αποκτούν αυξημένη επιρροή και έλεγχο επί των καθοριστών υγείας στην κοινότητά τους.

OECD. (2025). *Community action for health and well-being*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/35596239-en

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

κοινωνική στήριξη — social support

κοινωνική υποστήριξη

ψυχολογική, σωματική και οικονομική υποστήριξη που είναι προσβάσιμη στα άτομα μέσω κοινωνικών δεσμών με άλλα άτομα, ομάδες και την ευρύτερη κοινότητα, οι οποίοι μπορούν να παρέχουν προστασία από δυσμενή συμβάντα της ζωής, να ενισχύουν την ανθεκτικότητα και να παρέχουν ένα θετικό αποτέλεσμα για την υγεία

Η κοινωνική στήριξη μπορεί να είναι δομική ή λειτουργική. Η δομική στήριξη περιλαμβάνει το μέγεθος του δικτύου και τη συχνότητα των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων. Η λειτουργική περιλαμβάνει συναισθηματικές (όπως η λήψη αγάπης και ενσυναίσθησης) και λειτουργικές συνιστώσες (πρακτική βοήθεια, όπως χρηματικά δώρα ή βοήθεια για τη φροντίδα των παιδιών). Η ποιότητα των σχέσεων (λειτουργική διάσταση) αποτελεί γενικά καλύτερο δείκτη για την πρόβλεψη καλής υγείας από ό,τι η ποσότητα των σχέσεων (δομική διάσταση), αν και οι δύο είναι σημαντικές.

Ozbay, F., Johnson, D. C., Dimoulas, E., Morgan, C. A., Charney, D., & Southwick, S. (2007). Social Support and Resilience to Stress: From Neurobiology to Clinical Practice. *Psychiatry (Edgmont)*, *4*(5), 35–40. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2921311/

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

κοινωνικό δίκτυο — social network

σύνολο κοινωνικών σχέσεων και δεσμών μεταξύ ατόμων που μπορούν να παρέχουν πρόσβαση σε πληροφορίες και πόρους για την υγεία, να επηρεάζουν κοινωνικές νόρμες και συμπεριφορές και να κινητοποιούν την κοινωνική στήριξη για την υγεία

Το κοινωνικό δίκτυο ενός ατόμου μπορεί να ποικίλλει ως προς το μέγεθος, την πυκνότητα, τη συχνότητα και τη διάρκεια των επαφών και ως προς την αμοιβαιότητα. Αυτά και άλλα χαρακτηριστικά επιδρούν έντονα στον αντίκτυπο ενός κοινωνικού δικτύου στην υγεία. Στην προαγωγή της υγείας, η έννοια της κοινωνικής δικτύωσης έχει επεκταθεί ενσωματώνοντας τη χρήση ψηφιακών και κοινωνικών μέσων για τη διατήρηση της σύνδεσης με τα υπάρχοντα κοινωνικά δίκτυα και την ένταξη σε νέα. Αν και τα δίκτυα αυτά έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά, παρέχουν και αυτά πρόσβαση σε πληροφορίες και πόρους για την υγεία, προστασία από τον κοινωνικό αποκλεισμό, μπορούν να επηρεάσουν κοινωνικές νόρμες και συμπεριφορές και ενδέχεται να παρέχουν κοινωνική στήριξη.

Smith, K. P., & Christakis, N. A. (2008). Social Networks and Health. *Annual Review of Sociology*, *34*, 405–429. https://doi.org/10.1146/annurev.soc.34.040507.134601

Καμέκης, Α., & Σπυριδάκης, Μ. (2020). Μετανάστες και σχεδιασμός πολιτικών υγείας στην Ελλάδα της κρίσης. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *37*(Συμπλ. 1), 17–27. https://www.mednet.gr/archives/2020-sup/pdf/17.pdf

κοινωνικό κεφάλαιο — social capital

βαθμός κοινωνικής συνοχής σε μια κοινότητα

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναφέρεται στις διεργασίες μεταξύ των ανθρώπων μιας κοινότητας που δημιουργούν δομές (π.χ. θρησκευτικές και πολιτικές ομάδες, οικογενειακούς δεσμούς, άτυπα κοινωνικά δίκτυα) και νόρμες (π.χ. εθελοντισμό, αλτρουισμό, ακτιβισμό, κοινωνική εμπιστοσύνη) και διευκολύνουν τον συντονισμό και τη συνεργασία για αμοιβαίο όφελος.

Rocco, L., & Suhrcke, M. (2012*). Is social capital good for health? A European perspective*. World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/352821

Κριτσωτάκης, Γ., Μαϊόβης, Π., Κούτης, Α., & Φιλαλήθης, Α. (2009). Ατομική και οικολογική επίδραση κοινωνικών παραγόντων στους δείκτες υγείας Η περίπτωση του κοινωνικού κεφαλαίου. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *26*(4), 523–535. https://www.mednet.gr/archives/2009-4/pdf/523.pdf

Καμέκης, Α., & Σπυριδάκης, Μ. (2020). Μετανάστες και σχεδιασμός πολιτικών υγείας στην Ελλάδα της κρίσης. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *37*(Συμπλ. 1), 17–27. https://www.mednet.gr/archives/2020-sup/pdf/17.pdf

κοινωνικό μάρκετινγκ — social marketing

ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και ο έλεγχος προγραμμάτων που αποσκοπούν στην αύξηση της αποδεκτότητας μιας κοινωνικής ιδέας, πρακτικής ή προϊόντος σε μία ή περισσότερες ομάδες αποδεκτών-στόχων

Οι μεθοδολογίες του κοινωνικού μάρκετινγκ χρησιμοποιούνται ευρέως για την επικοινώνηση στον τομέα της υγείας, την αγωγή υγείας, την επικοινώνηση της διακινδύνευσης και την κινητοποίηση της κοινότητας. Η πρακτική

του κοινωνικού μάρκετινγκ διέπεται από ηθικές αρχές. Επιδιώκει να αναπτύξει και να ενσωματώσει την έρευνα, τις βέλτιστες πρακτικές, τη θεωρία καθώς και τις γνώσεις που προκύπτουν από την κατανόηση του κοινού και των συνεργασιών, για να υποστηρίξει την παροχή κοινωνικά διαφοροποιημένων προγραμμάτων με ευαισθησία στα ζητήματα ανταγωνισμού τα οποία είναι αποτελεσματικά, αποδοτικά, δίκαια και βιώσιμα.

Birkinshaw, M., & World Health Organization. Division of Health Manpower Development (1989). *Social marketing for health*. World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/62146

European Social Marketing Association (ESMA). (χ.χ.). *Social Marketing Definition Translations* [Ιστοσελίδα]. https://europeansocialmarketing.org/social-marketing-definition-translations/

IATE - Search—Interpreters' view (marketing). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/search/result/1742460010103/1

Mouloudj, K., Alameri, S. A. S., Evans, M. A., Almado, A. A. G., Mahmoud, B. I., & Asanza, D. M. (2026). Social Marketing for Health Equity: Promoting Preventive Health Behavior Among Women in Rural Communities. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *23*(5), 584. https://doi.org/10.3390/ijerph23050584

Γιαννούλη, Η. (2023, 19 Ιουλ.). Θα μπορούσε το κοινωνικό marketing να γίνει η «πυξίδα» για την προβολή των υπηρεσιών υγείας; *Οδοντιατρικό Βήμα*. https://odvima.gr/tha-borouse-to-koinoniko-marketing-na-ginei-i-pyxida-gia-tin-provoli-ton-ypiresion-ygeias/

κοινωνικοί καθοριστές υγείας — social determinants of health

κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας

> **κοινωνικές, πολιτισμικές, πολιτικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες στις οποίες γεννιούνται, μεγαλώνουν, ζουν, εργάζονται και γερνούν οι άνθρωποι, καθώς και η πρόσβασή τους στην εξουσία, στη λήψη αποφάσεων, στα χρήματα και στους πόρους που δημιουργούν αυτές τις συνθήκες της καθημερινής ζωής**

Οι κοινωνικοί καθοριστές υγείας επηρεάζουν τις ευκαιρίες ενός ατόμου να είναι υγιές, τον κίνδυνο να νοσήσει, τις συμπεριφορές υγείας και το προσδόκιμο υγιούς ζωής. Οι ανισότητες στην υγεία προκύπτουν από την άνιση κατανομή αυτών των κοινωνικών καθοριστών. Οι προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση των κοινωνικών καθοριστών υγείας περιλαμβάνουν συγκεκριμένες κοινωνικοοικονομικές και δημόσιες πολιτικές που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης ή την πρόσβαση στην εξουσία, στα χρήματα και στους πόρους, τη διατομεακή συνεργασία μεταξύ τομέων πολιτικής, όπως στην «Υγεία σε όλες τις πολιτικές» και στη διακυβέρνηση στον τομέα της υγείας, την ενδυνάμωση και τη συμμετοχή της κοινότητας για την υγεία, τη βελτίωση της παρακολούθησης των ανισοτήτων στην υγεία, καθώς και τη βελτίωση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ικανοτήτων των εργαζομένων στον τομέα της υγείας, ώστε να επισημαίνουν τους σημαντικούς κοινωνικούς καθοριστές υγείας και τοπικές δράσεις αποκατάστασης.

World Health Organization. (χ.χ.). *Social determinants of health* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health

World Health Organization (2018). *Promoting health: guide to national implementation of the Shanghai declaration.* World Health Organization. https://iris.who.int/handle/10665/260172

World Health Organization. (2025). *World Report on Social Determinants of Health Equity*. World Health Organization. https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/equity-and-health/world-report-on-social-determinants-of-health-equity

Βανταράκης, Α. (2021). Κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες στην υγεία. Στο *Α. Βανταράκης, Ε. Γελαστοπούλου, & Ε. Σαζακλή, Προαγωγή υγείας—Πρόληψη νόσου—Ιατρικής κοινότητας. Εργαστήριο Υγιεινής, Τμήμα Ιατρικής, Πανεπιστήμιο Πατρών.* [Πλατφόρμα τηλεκπαίδευσης, https://eclass.upatras.gr/courses/MED835/]. https://eclass.upatras.gr/modules/document/file.php/MED835/2024_2025_%CE%92%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82/2_%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%BA%CE%B1%CE%B8%CE%BF%CF%81%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AD%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A5%CE%B3%CE%B5%CE%AF%CE%B1%CF%82.pdf

Κουρέα-Κρεμαστινού, Τ. (2007). Έννοια της υγείας—Κοινωνικοί καθοριστές υγείας. Στο *Δημόσια υγεία: Θεωρία, πράξη, πολιτικές* (Εκδόσεις Τεχνόγραμμα, σελ. 3–16).

Μαλάμου, Θ. (2015). Κοινωνικοί Προσδιοριστικοί Παράγοντες της Υγείας. *Νοσηλευτική*, *54*(3). https://www.hjn.gr/hjn/article/view/360

Μπουραζάνη, Μ., & Κωνσταντινίδης, Θ. Ι. (2022). Μη ικανοποιημένες υγειονομικές ανάγκες και κοινωνικές ανισότητες σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *39*(2), 264–270. https://www.mednet.gr/archives/2022-2/pdf/264.pdf

νοσοκομείο προαγωγής της υγείας — health promoting hospital

νοσοκομείο του οποίου τα μοντέλα διακυβέρνησης, οι δομές, οι διεργασίες και η κουλτούρα προσανατολίζονται στη βελτιστοποίηση του κέρδους υγείας των ασθενών, του προσωπικού και των εξυπηρετούμενων πληθυσμών, καθώς και στη στήριξη βιώσιμων κοινωνιών

Η ιδέα για νοσοκομεία και υπηρεσίες υγείας που προάγουν την υγεία προέκυψε από τη δράση «Αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας» όπως ορίστηκε στη Χάρτα της Οτάβας για την Προαγωγή της Υγείας. Η προσέγγιση που υιοθετούν τα νοσοκομεία αυτά αντλεί και συνδυάζει στοιχεία από διάφορα κινήματα μεταρρύθμισης στον τομέα της υγείας για θέματα όπως: δικαιώματα ασθενών ή καταναλωτών, πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, βελτίωση της ποιότητας, περιβαλλοντικά βιώσιμη («πράσινη») φροντίδα υγείας και οργανισμούς που διαθέτουν εγγραμματοσύνη υγείας. Η στρατηγική οργανωσιακής ανάπτυξης των νοσοκομείων που προάγουν την υγεία περιλαμβάνει τον αναπροσανατολισμό της διακυβέρνησης, της πολιτικής, των ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού, των δομών, της κουλτούρας και των σχέσεων με στόχο τη βελτίωση της έκβασης υγείας για τους ασθενείς, το προσωπικό και τις ομάδες πληθυσμού στις κοινότητες και σε άλλα περιβάλλοντα. Χρησιμοποιούνται στρατηγικές και πρότυπα που βασίζονται στη φιλοσοφία και τα εργαλεία βελτίωσης της ποιότητας για να καθοδηγήσουν τη δράση: α) σε ζητήματα προτεραιότητας στην υγεία και την ισότητα, β) προς όφελος συγκεκριμένων ομάδων ασθενών, όπως παιδιών και εφήβων, ηλικιωμένων, ατόμων με ψυχικές διαταραχές και μεταναστών, γ) σε θέματα πρόληψης και προαγωγής όπως το κάπνισμα, η διατροφή, η σωματική δραστηριότητα και η κατανάλωση αλκοόλ, και δ) για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Ένα νοσοκομείο που προάγει την υγεία είναι ένα περιβάλλον για την υγεία.

Health Promoting Hospitals Network. (1991). *Budapest Declaration on health promoting hospitals*. https://www.hphnet.org/wp-content/uploads/2020/03/Budapest-Declaration.pdf

Pelikan, J., Lobnig, H., & Krajic, K. (1997). Health-promoting hospitals. *World Health*, 50 (3), 24 – 25. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/5c5cef27-9e3f-4b18-808f-9b4be5dbd32b/content

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

οικοδόμηση ικανοτήτων — capacity building

ανάπτυξη ικανοτήτων

η ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων, δέσμευσης, συνεργασιών, δομών, συστημάτων και ηγεσίας ώστε οι δράσεις προαγωγής της υγείας να καθίστανται αποτελεσματικές

Η οικοδόμηση ικανοτήτων αποσκοπεί στην ενίσχυση και τη συμπλήρωση των υφιστάμενων ικανοτήτων, καθώς και στη διατήρηση και ενίσχυση των εκβάσεων υγείας που προκύπτουν από την προαγωγή της υγείας. Περιλαμβάνει δράσεις για τη βελτίωση της υγείας με τρόπους όπως: α) την αναβάθμιση των γνώσεων και των δεξιοτήτων των επαγγελματιών που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή, β) την επέκταση της υποστήριξης και των υποδομών για την προαγωγή της υγείας στους οργανισμούς και γ) την ανάπτυξη συνοχής και συνεργασιών για την υγεία στις κοινότητες. Οι ικανότητες και τα προσόντα των μεμονωμένων επαγγελματιών υγείας και άλλων που ασχολούνται με την προαγωγή της υγείας αποτελούν απαραίτητες αλλά όχι επαρκείς προϋποθέσεις για την αποτελεσματική προαγωγή της υγείας. Η υποστήριξη από τους οργανισμούς στους οποίους εργάζονται και με τους οποίους συνεργάζονται είναι εξίσου κρίσιμη για την αποτελεσματική υλοποίηση στρατηγικών προαγωγής της υγείας. Σε επίπεδο κοινότητας, η οικοδόμηση ικανοτήτων μπορεί να περιλαμβάνει την ευαισθητοποίηση σχετικά με τους παράγοντες διακινδύνευσης για την υγεία, στρατηγικές ενίσχυσης της ταυτότητας και της συνοχής της κοινότητας, εκπαίδευση για τη βελτίωση της εγγραμματοσύνης υγείας, τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε εξωτερικούς πόρους

και την ανάπτυξη δομών για τη λήψη αποφάσεων και τη συλλογική δράση στην κοινότητα.

Health emergencies learning glossary: Terminology and concepts for capacity-building approaches. (2025). World Health Organization. https://www.who.int/publications/i/item/9789240108226

IATE - Search—Interpreters' view (capacity building). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/search/result/1777822697751/1

Zamfir, I. (2017). *Understanding capacity-building/ capacity development: A core concept of development policy* (EPRS_BRI(2017)599411_EN). European Parliamentary Research Service. https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599411/EPRS_BRI(2017)599411_EN.pdf

Capacity building. (χ.χ.). ΕΛΕΤΟ Τράπεζα 'Ορων - Teleterm. https://search.eleto.gr/termbank?term_value=capacity%20building&search_mode=partial&database_field=TERMEN&databases=teleterm&display_abbreviations=true&display_english=true&display_french=true&display_german=true&display_database=true

Γαρδίκου, Β., Μπαρμπούνη, Α., Λάγιου, Α., & Λάγγας, Δ. (2025). Η ανάπτυξη των ικανοτήτων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τη Δημόσια Υγεία 2021–2025. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(5), 671–674. https://www.mednet.gr/archives/2025-5/pdf/671.pdf

παγκόσμια υγεία — global health

επίτευξη ισότητας στην υγεία σε παγκόσμιο επίπεδο με την αντιμετώπιση διακρατικών ζητημάτων υγείας, καθοριστών υγείας, καθώς και των παρεμβάσεων και των επίσημων δομών που είναι πέρα από τον έλεγχο των εθνικών θεσμών

Τα ζητήματα της παγκόσμιας υγείας περιλαμβάνουν: α) τους εμπορικούς καθοριστές υγείας – επιπτώσεις στην υγεία και ανισότητες που προκύπτουν από τον τρόπο λειτουργίας του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων, συγκεκριμένα από την εμπορία επιβλαβών προϊόντων από πολυεθνικές επιχειρήσεις, β) τις επιπτώσεις της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής, γ) την ευαλωτότητα των προσφυγικών πληθυσμών και δ) τη μετάδοση ασθενειών που προκύπτουν από τα ταξίδια μεταξύ χωρών – ιδίως νέων ιών και άλλων μεταδοτικών ασθενειών. Αυτές οι παγκόσμιες απειλές απαιτούν συνεργασίες για τον καθορισμό προτεραιοτήτων, τη ρύθμιση και την προαγωγή της υγείας τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο μέσω καθιερωμένων διεθνών θεσμών.

Koplan, J. P., Bond, T. C., Merson, M. H., Reddy, K. S., Rodriguez, M. H., Sewankambo, N. K., & Wasserheit, J. N. (2009). Towards a common definition of global health. *The Lancet*, *373*(9679), 1993–1995. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(09)60332-9

World Health Organization. (χ.χ.). *Global Health Observatory: Explore a world of health data* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/data/gho

Zacharis, T., Skanavis, V., & Skanavis, C. (2026). Global health and health crisis preparedness in light of climate change and natural disasters: Review [Παγκόσμια υγεία και ετοιμότητα για κρίσεις υγείας υπό το πρίσμα της κλιματικής αλλαγής και των φυσικών καταστροφών: Ανασκόπηση]. *Archives of Hellenic Medicine [Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής]*, *43*(4), 449–455. https://www.mednet.gr/archives/2026-4/pdf/449.pdf

Φιλαλήθης, Α., Φωτόπουλος, Α., & Τρομπούκης, Κ. (2020). Δημόσια Υγεία – Κοινωνική Ιατρική Η ιστορία και η σημειολογία του όρου. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *37*(3), 395–405. https://www.mednet.gr/archives/2020-3/pdf/395.pdf

παράγοντας διακινδύνευσης — risk factor

παράγοντας ρίσκου, παράγοντας κινδύνου

κοινωνική, οικονομική ή βιολογική κατάσταση, συμπεριφορές ή περιβάλλοντα που σχετίζονται με ή προκαλούν αυξημένη επινοσία σε συγκεκριμένη ασθένεια, κακή υγεία ή τραυματισμό

Ο καθορισμός των παραγόντων διακινδύνευσης που σχετίζονται με τη συμπεριφορά, καθώς και με το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον χρησιμοποιείται συνήθως για να εξηγήσει τις διακυμάνσεις στο προσδόκιμο υγιούς ζωής και στην έκβαση υγείας. Η κατανόηση των αιτίων και των συνεπειών αυτών των παραγόντων αποτελεί σημείο εκκίνησης ή ένα σημείο επικέντρωσης για την εφαρμογή στρατηγικών και δράσεων προαγωγής της υγείας. Περισσότερες πληροφορίες για την έννοια 'risk' και την απόδοση στα ελληνικά δίνονται στο λήμμα 'health risk'.

Health risks. (χ.χ.). World Health Organization [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/initiatives/urban-health-initiative/health-impacts/other-health-risks
ISO 31000:2018 Risk management — Guidelines. https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:31000:ed-2:v1:en
World Health Organization. (2020). *WHO glossary for health emergency and disaster risk management*. https://www.who.int/publications/b/53583
World Health Organization (Επιμ.). (2009). *Global health risks: Mortality and burden of disease attributable to selected major risks*. World Health Organization. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/50e6ba96-c5c3-4e1d-b635-f111bb74f4bf/content
Γενικό Επιστημονικό Συμβούλιο ΕΛΕΤΟ. (2024). Επίνοσος – επινοσία. *Ορόγραμμα*, (188 Σεπτέμβριος–Οκτώβριος) [Στήλη «Στη ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΓΕΣΥ έλα κι εσύ»]. https://eleto.gr/download/Orogramma/Or188.pdf
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757
Ζήση, Α., Σταλίδης, Γ., & Μπένος, Α. (2017). Κοινωνική τάξη και ψυχική υγεία Εμπειρικά ευρήματα μιας συγκριτικής μελέτης. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *34*(1), 75–85. https://www.mednet.gr/archives/2017-1/pdf/75.pdf
Ιατρικό Λεξικό—Εγκυκλοπαίδεια υγείας. (χ.χ.). iatronet.gr. https://www.iatronet.gr/iatriko-lexiko/

παραγωγή υγείας — health production*

διεργασία που εξετάζει την υγεία ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης διαφόρων, ιατρικών και άλλων, εισροών

Η παραγωγή υγείας έχει άμεση σχέση με έννοιες όπως προαγωγή υγείας, φροντίδα υγείας, επενδύσεις στην υγεία, καθοριστές υγείας, έκβαση υγείας, συμπεριφορά υγείας, ανθεκτικότητα, ισότητα στην υγεία, ανισότητες στην υγεία κ.ά. Αναφέρεται στα συστήματα υγείας (υπηρεσίες, προϊόντα, προσωπικό κτλ.) που παρέχονται τόσο από φορείς υγείας (δημόσιους και μη), όσο και από μη ιατρικούς φορείς και υπηρεσίες (αρμόδιους θεσμικούς φορείς, ασφαλιστικές εταιρείες κ.ά.). Στα Οικονομικά της υγείας, εξετάζεται η σχέση ανάμεσα στις εισροές (ιατρικές και άλλες) και τις εκροές υγείας (εκβάσεις υγείας), μελετώντας τη συνάρτηση παραγωγής υγείας (health production function). Στη συνάρτηση αυτή, η υγεία σε μια δεδομένη χρονική στιγμή σχετίζεται με τις δυνατότητες υγείας του ατόμου σε μια δεδομένη στιγμή, τη φροντίδα υγείας, τον τρόπο ζωής, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση, την εκπαίδευση και το περιβάλλον.

Annemans, L., Aeyels, D., Bejjani, G., Briganti, G., Broeckx, D., Devisch, I., Verdonck, P., & Simoens, S. (2025). The health production model and the crucial role of health promotion. *Expert Review of Pharmacoeconomics & Outcomes Research*, *25*(10), 1367–1370. https://doi.org/10.1080/14737167.2025.2580604
Bolin, K. (2011). Health Production. Στο S. Glied & P. C. Smith (Επιμ.), *The Oxford Handbook of Health Economics* (σ. 95–123). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199238828.013.0006
Bolin, K., & Caputo, M. R. (2024). Specification of the health production function and its behavioral implications. *Health Economics*, *33*(11), 2671–2684. https://doi.org/10.1002/hec.4883
James, C., Devaux, M., & Sassi, F. (2017). Inclusive growth and health. *OECD Health Working Papers*, (103). https://doi.org/10.1787/93d52bcd-en
Pourreza, A., Alipour, V., Arabloo, J., Bayati, M., & Ahadinezhad, B. (2017). Health production and determinants of health systems performance in WHO Eastern Mediterranean Region. *Eastern Mediterranean Health Journal*, *23*(5), 368–374. https://doi.org/10.26719/2017.23.5.368
World Health Organization. (2025). *World Local Production Forum on enhancing access to medicines and other health technologies: Report of the third meeting, Abu Dhabi, United Arab Emirates, 7–9 April 2025*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240115972
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757
Ινστιτούτο Οικονομικών της Υγείας (i-hecon) & Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Οικονομίας & Πολιτικής της Υγείας (Ε.Ε.Ε.Ο.Π.Υ.). (2025). *Τεκμηριωμένες αποφάσεις για την κατανομή των πόρων στην υγεία: Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Οικονομικά και τις Πολιτικές της Υγείας 2025,* 9-11 Δεκεμβρίου, Αθήνα. https://2025.healthpolicycongress.gr/
Κυριόπουλος, Γ., & Καραμπλή, Ε. (2009). *Η Μέτρηση του Προϊόντος των Υπηρεσιών Υγείας: Μεθοδολογικές Δυσχέρειες και Πραγματικά Προβλήματα*. Πανελλήνιο Φόρουμ Υγείας, Καλαμπάκα. https://www.healthpolicy.gr/wp-content/uploads/parousiasis/7b_Kyriopoulos_Arthro_Forum_Kalambaka_2009.pdf

Υφαντόπουλος, Γ. (2018). *Τα Οικονομικά της Υγείας: Θεωρία και πολιτική*. Τυπωθήτω.

παρηγορητική φροντίδα — palliative care*

παρηγορητική αγωγή

προσέγγιση που βελτιώνει την ποιότητα ζωής των ασθενών και της οικογένειάς τους που υποφέρουν από νοσήματα πτωχής πρόγνωσης ή προοδευτικά επιδεινούμενα

Η παρηγορητική φροντίδα περιλαμβάνει πρόληψη, εκτίμηση και αντιμετώπιση του πόνου και των λοιπών συνοδών συμπτωμάτων, καθώς και των ψυχολογικών, κοινωνικών και πνευματικών αναγκών των ασθενών.

IATE - Search—Interpreters' view (palliative care). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/search/result/1777822697751/1

World Health Organization. (2023). *Palliative care* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/europe/news-room/fact-sheets/item/palliative-care

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Υπουργείο Υγείας. (2012). *Παγκόσμια Ημέρα Παρηγορητικής Φροντίδας* [Ιστοσελίδα]. https://www.moh.gov.gr/articles/news/1410-pagkosmia-hmera-parhgorhtikhs-frontidas

περιβάλλον για την υγεία — setting for health

υγιές περιβάλλον — healthy setting

τόπος ή κοινωνικό πλαίσιο όπου οι άνθρωποι ασκούν καθημερινές δραστηριότητες και όπου περιβαλλοντικοί, οργανωτικοί και προσωπικοί παράγοντες αλληλεπιδρούν επηρεάζοντας την υγεία και την ευζωία τους

Ένα περιβάλλον για την υγεία είναι ο φυσικός ή κοινωνικός χώρος όπου οι άνθρωποι χρησιμοποιούν ενεργά και διαμορφώνουν το περιβάλλον τους και, ως εκ τούτου, αντιμετωπίζουν ή επιλύουν προβλήματα που σχετίζονται με την υγεία. Αυτό διαφέρει από τη χρήση ενός περιβάλλοντος (φυσικού ή κοινωνικού/θεσμικού) για την παροχή μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας ή προγράμματος. Τα υγιή περιβάλλοντα μπορούν συνήθως να προσδιοριστούν με φυσικά όρια, με ένα εύρος ανθρώπων που έχουν καθορισμένους ρόλους και με μια οργανωτική δομή. Οι δράσεις για την προαγωγή της υγείας σε διαφορετικά περιβάλλοντα μπορούν να έχουν πολλές διαφορετικές μορφές, που σχετίζονται, ανάμεσα στα άλλα, με αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον, στην οργανωτική δομή, στη διοίκηση και στη διαχείριση. Τα υγιή περιβάλλοντα συμβάλλουν στην προαγωγή της υγείας μέσω της άμεσης προσέγγισης των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται σε αυτά. Προσεγγίσεις για υγιή περιβάλλοντα έχουν εφαρμοστεί με πολλούς διαφορετικούς τρόπους σε πολλούς τομείς, όπως υγιείς πόλεις, σχολεία που προάγουν την υγεία, υγιείς χώροι εργασίας, υγιή νησιά, νοσοκομεία που προάγουν την υγεία, φυλακές που προάγουν την υγεία και πανεπιστήμια που προάγουν την υγεία. Στο Λεξικό Δημολιάτη, κ.ά. (2015) και συγκεκριμένα στο λήμμα 'environmental health', ο Γ. Δημολιάτης αναπτύσσει τη δική του προσέγγιση στο θέμα ως προς την ερμηνεία των εννοιών και την απόδοση όρων με επιθετικό προσδιορισμό "healthy".

Dooris, M. (2006). Healthy settings: Challenges to generating evidence of effectivenes. *Health Promotion International*, *21*(1). https://doi.org/10.1093/heapro/dai030

World Health Organization. (χ.χ.). *Environmental health* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/environmental-health

World Health Organization. (χ.χ.). *Healthy settings* [Ιστοσελίδα]. World Health Organization. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/healthy-settings

World Health Organization. (2000). *Healthy Settings: Report and Documentation of the Technical Discussions held in conjunction with the 37th Meeting of CCPDM New Delhi, 31 August 2000*. World Health Organization. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/c8f35004-6625-46ea-a3f1-e0a14ebc3f9d/content

World Health Organization. (2003). *Skills for health: Skills-based health education including life skills: An important component of a child-friendly/health-promoting school*. https://iris.who.int/items/fa37c6de-848e-4c8a-b178-7f375f8272a9

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

περιβαλλοντικοί καθοριστές υγείας — environmental determinants of health

περιβαλλοντικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας

οι φυσικές συνθήκες στις οποίες ζουν και εργάζονται οι άνθρωποι και οι οποίες έχουν αντίκτυπο στην υγεία

Οι περιβαλλοντικοί καθοριστές εκτείνονται από την πρόσβαση σε καθαρό νερό, τις υπηρεσίες υγιεινής και την ποιότητα του αέρα, έως το δομημένο περιβάλλον – συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών στέγασης και διαβίωσης – και το εργασιακό περιβάλλον, στοιχεία τα οποία μπορούν να έχουν σημαντική επίδραση στο φορτίο νοσηρότητας. Παράλληλα με την κατανόηση αυτών των καθιερωμένων περιβαλλοντικών καθοριστών, αναδύεται με ταχείς ρυθμούς η κατανόηση ενός ευρύτερου συνόλου οικολογικών καθοριστών υγείας. Αυτοί αφορούν τον θεμελιώδη ρόλο που έχουν τα συστήματα της Γης – όπως οι φυσικοί κύκλοι του νερού, του άνθρακα και του αζώτου – στη διατήρηση της ανθρώπινης ζωής και της ζωής όλων των άλλων ειδών. Οι διαταραχές σε αυτά τα φυσικά συστήματα αποτελούν τη βάση των απειλών για την υγεία του πλανήτη. Οι ανισότητες στην έκθεση σε περιβαλλοντικούς καθοριστές υγείας αποτελούν μια σημαντική αιτία ανισότητας στην υγεία. Στην προαγωγή της υγείας, διαφορετικά περιβάλλοντα για την υγεία, όπως οι πόλεις, τα σχολεία, οι χώροι εργασίας, οι κατοικίες και οι δομές φροντίδας υγείας, παρέχουν την υποδομή για πρακτική δράση. Η ρύθμιση του περιβάλλοντος με σκοπό τη βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων για την υγεία μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επίτευξη ενός ευρέος φάσματος Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης. Αποτελεί μείζονα ευθύνη των κυβερνήσεων, ενώ διευκολύνεται από την αξιολόγηση των επιπτώσεων στην υγεία, την υιοθέτηση της «Υγείας σε όλες τις πολιτικές» και την ορθή διακυβέρνηση για την υγεία μεταξύ των χωρών.

World Health Organization. (χ.χ.). *Environmental health* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/environmental-health
World Health Organization. (χ.χ.). *Management of environmental determinants of health* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/environment-climate-change-and-health/climate-change-and-health/country-support/building-climate-resilient-health-systems/management-of-environmental-determinants-of-health
World Health Organization. (2015). *Connecting global priorities: Biodiversity and human health: a state of knowledge review*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241508537
World Health Organization. (2019). *Healthy environments for healthier populations: Why do they matter, and what can we do?* https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/325877/WHO-CED-PHE-DO-19.01-eng.pdf
World Health Organization. (2020). *WHO technical guidance notes on Sendai Framework reporting for Ministries of Health.* https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/1c9c2d5e-8d15-42e4-9576-f289a37ad286/content
World Health Organization. (2022). *Countries enabled to address environmental determinants, including climate change*. https://www.who.int/about/accountability/results/who-results-report-2020-mtr/output/2022/countries-enabled-to-address-environmental-determinants--including-climate-change
World Health Organization. (2023). *Operational framework for building climate resilient and low carbon health systems*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240081888
Zacharis, T., Skanavis, V., & Skanavis, C. (2026). Global health and health crisis preparedness in light of climate change and natural disasters: Review [Παγκόσμια υγεία και ετοιμότητα για κρίσεις υγείας υπό το πρίσμα της κλιματικής αλλαγής και των φυσικών καταστροφών: Ανασκόπηση]. *Archives of Hellenic Medicine [Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής]*, *43*(4), 449–455. https://www.mednet.gr/archives/2026-4/pdf/449.pdf

πλανητική υγεία — planetary health

η επίτευξη της υψηλότερης εφικτής στάθμης υγείας, ευζωίας και ισότητας παγκοσμίως μέσα από την προσεκτική ενασχόληση τόσο με τα ανθρώπινα συστήματα όσο και με τα φυσικά συστήματα της Γης

Τα ανθρώπινα συστήματα -πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά- διαμορφώνουν το μέλλον της ανθρωπότητας, ενώ τα φυσικά συστήματα της Γης καθορίζουν τα ασφαλή περιβαλλοντικά όρια εντός των οποίων η ανθρωπότητα

μπορεί να ευδοκιμήσει. Ο όρος «πλανητική υγεία» περιγράφει την υγεία του ανθρώπινου είδους και την κατάσταση των φυσικών συστημάτων από τα οποία εξαρτάται. Βασίζεται στην αντίληψη ότι η ανθρώπινη υγεία και ο ανθρώπινος πολιτισμός εξαρτώνται από την εύρυθμη λειτουργία και συνετή διαχείριση των φυσικών συστημάτων. Ο άρρηκτος δεσμός μεταξύ των ανθρώπων και του περιβάλλοντός τους αντανακλάται στην έννοια «υποστηρικτικά περιβάλλοντα για την υγεία» από τη Χάρτα της Οτάβας. Η αναφορά στην πλανητική υγεία ευθυγραμμίζεται επίσης άμεσα με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, συνενώνοντας ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών κλάδων, συμπεριλαμβανομένων της υγείας, του περιβάλλοντος και της οικονομίας, με σκοπό την ολιστική αντιμετώπιση των παγκόσμιων ζητημάτων.

Centre for Planetary Health Policy (CPHP). (χ.χ.). *For Health within Planetary Boundaries* [Ιστοσελίδα]. https://cphp-berlin.de/en/

Griggs, D., Stafford-Smith, M., Gaffney, O., Rockström, J., Öhman, M.C., Shyamsundar, P., Steffen, W., Glaser, G., Kanie, N., & Noble, I. (2013). Sustainable Development Goals for People and Planet, *Nature*, 495, 305-307.

Pan-European Commission on Climate and Health. (2026). *Call to Action*. https://www.who.int/docs/librariesprovider2/default-document-library/pecch-call-to-action-en-web.pdf

What is Planetary Health? Safeguarding human health on a rapidly changing planet. (2017, 5 Σεπτ.). *Planetary Health Alliance*. https://planetaryhealthalliance.org/what-is-planetary-health/

Whitmee, S., Haines, A., Beyrer, C., Boltz, F., Capon, A. G., Dias, B. F. de S., Ezeh, A., Frumkin, H., Gong, P., Head, P., Horton, R., Mace, G. M., Marten, R., Myers, S. S., Nishtar, S., Osofsky, S. A., Pattanayak, S. K., Pongsiri, M. J., Romanelli, C., … Yach, D. (2015). Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: Report of The Rockefeller Foundation–Lancet Commission on planetary health. *The Lancet*, *386*(10007), 1973–2028. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(15)60901-1

Τσιγαρίδου, Ν. (2026). *Τι είναι η πλανητική υγεία και γιατί σε αφορά*. Greenpeace Ελλάδα. https://www.greenpeace.org/greece/issues/perivallon/44040/ti-einai-i-planitiki-ygeia-kai-giati-se-afora/

πολιτική υγείας — health policy

πολιτική που περιλαμβάνει αποφάσεις, σχέδια και δράσεις με σκοπό την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων για τη φροντίδα υγείας σε μια κοινωνία

Η πολιτική υγείας, στο πλαίσιο της προαγωγής υγείας, εστιάζει ειδικότερα στη φροντίδα υγείας και στους καθοριστές υγείας, οι οποίοι σχετίζονται κυρίως με την έννοια «Υγεία σε όλες τις πολιτικές». Είναι συνήθως μια επίσημη έκθεση ή διαδικασία εντός θεσμικών οργάνων (κυρίως της κυβέρνησης), η οποία καθορίζει τις προτεραιότητες, το χρονοδιάγραμμα και τις παραμέτρους δράσης ανάλογα με τις ανάγκες στη φροντίδα υγείας, με τους διαθέσιμους πόρους και με άλλες πολιτικές καταστάσεις. Η πολιτική υγείας θεσπίζεται συχνά με νόμους ή κανονισμούς που ορίζουν κίνητρα, διευκολύνοντας την παροχή και την πρόσβαση σε υπηρεσίες και προγράμματα υγείας. Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες πολιτικές, η πολιτική υγείας προκύπτει από μια συστηματική διαδικασία για την υποστήριξη δράσεων δημόσιας υγείας που βασίζονται σε διαθέσιμα στοιχεία, σε συνδυασμό με τις προτιμήσεις της κοινότητας, τις πολιτικές συνθήκες και τη διαθεσιμότητα πόρων. Καθορίζει τις προτεραιότητες και τους αναμενόμενους ρόλους των διαφόρων ομάδων και αποσκοπεί στη διαμόρφωση συναίνεσης και στην ενημέρωση του κοινού.

World Health Organization. (χ.χ.). *Supporting countries in developing and implementing health policies*. https://www.who.int/europe/activities/supporting-countries-in-developing-and-implementing-health-policies

EU Health Policy Platform. (χ.χ.). Ευρωπαϊκή Επιτροπή. https://webgate.ec.europa.eu/hpf/el

Ινστιτούτο Οικονομικών της Υγείας (i-hecon) & Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Οικονομίας & Πολιτικής της Υγείας (Ε.Ε.Ε.Ο.Π.Υ.). (2025). *Τεκμηριωμένες αποφάσεις για την κατανομή των πόρων στην υγεία: Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Οικονομικά και τις Πολιτικές της Υγείας 2025,* 9-11 Δεκεμβρίου, Αθήνα. https://2025.healthpolicycongress.gr/

Καμέκης, Α., & Σπυριδάκης, Μ. (2020). Μετανάστες και σχεδιασμός πολιτικών υγείας στην Ελλάδα της κρίσης. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *37*(Συμπλ. 1), 17–27. https://www.mednet.gr/archives/2020-sup/pdf/17.pdf

Λιονής, Χ. (2025). Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας Ακρογωνιαίος λίθος για την ευζωία, τις υπηρεσίες και την έρευνα στη Δημόσια Υγεία. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(5), 682–690. https://www.mednet.gr/archives/2025-5/pdf/682.pdf

Σουλιώτης, Κ. (2025). Η Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας ως διαρκής προτεραιότητα (και εκκρεμότητα) της πολιτικής υγείας στην Ελλάδα. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(5), 675–681. https://www.mednet.gr/archives/2025-5/pdf/675.pdf

πολιτικοί καθοριστές υγείας — political determinants of health*

πολιτικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας

καθοριστές υγείας που αφορούν τη συστηματική διεργασία διαμόρφωσης σχέσεων, κατανομής πόρων και άσκησης εξουσίας, οι οποίες λειτουργούν ταυτόχρονα με τρόπους που αλληλοενισχύονται ή αλληλοεπηρεάζονται, διαμορφώνοντας ευκαιρίες που είτε προάγουν την ισότητα στην υγεία είτε επιδεινώνουν τις ανισότητες στην υγεία

Οι πολιτικοί καθοριστές υγείας περικλείουν τρεις βασικές διαστάσεις: τη διακυβέρνηση (θεσμοί, κανόνες και πολιτική ικανότητα), τη συμμετοχή (εκπροσώπηση, φωνή και λογοδοσία) και τις ασυμμετρίες εξουσίας (ανισορροπίες μεταξύ κράτους, αγοράς και φορέων της κοινωνίας των πολιτών, τόσο σε εθνικό όσο και σε διακρατικό επίπεδο). Αυτοί οι παράγοντες καθορίζουν τις νομικές, δημοσιονομικές και ρυθμιστικές συνθήκες που κατανέμουν τους κινδύνους και τις προστασίες στις κοινωνίες. Οι πολιτικοί καθοριστές υγείας έχουν στενή σχέση με τους κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς κ.ά. καθοριστές υγείας, καθώς και με τις έννοιες για την ισότητα στην υγεία και τις ανισότητες και αδικίες στην υγεία, ενώ επηρεάζουν τις δυσανάλογες κατανομές στην υγεία, το προσδόκιμο υγιούς ζωής και την ποιότητα της ζωής συνολικά.

Davis, S. L. M. (2025). Political determinants of digital health: Beyond the rainbow. *Health Promotion International*, *40*(2), daaf014. https://doi.org/10.1093/heapro/daaf014

Dawes, D. E. (2020). *The Political Determinants of Health*. Johns Hopkins University Press.

Duric, P., Smith, M., Collins, P., & Chen, R. (2026). Global definitions of political determinants of health: A systematic review. *Social Science & Medicine*, *400*, 119191. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2026.119191

Galea, S., Gilmore, A., Maassen, A., Costongs, C., & Kickbusch, I. (2025). Tackling the political and commercial determinants. *Eurohealth*, *31*(3). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/f8d62d67-c1da-413c-8e15-273305aeed67/content

World Health Organization. (2018). *Health inequities and their causes* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/news-room/facts-in-pictures/detail/health-inequities-and-their-causes

World Health Organization. (2025). *World Report on Social Determinants of Health Equity*. World Health Organization. https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/equity-and-health/world-report-on-social-determinants-of-health-equity

Σταματοπούλου, Α., Σταματοπούλου, Ε., Χανιώτης, Δ., Παπαγεωργίου, Ε., & Χανιώτης, Φ. (2021). Προσδιοριστές υγείας και τρόπος ζωής. *e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας*, *16*(1), 75–97. http://ejst.uniwa.gr/issues/issue_68/Stamatopoulou_68.pdf

προαγωγή της υγείας — health promotion

διεργασία που επιτρέπει στους ανθρώπους να αποκτήσουν μεγαλύτερο έλεγχο στα ζητήματα που αφορούν την υγεία τους και να τη βελτιώσουν

Η προαγωγή της υγείας αποτελεί μια ολοκληρωμένη κοινωνική και πολιτική διεργασία. Δεν περιλαμβάνει μόνο δράσεις που αποσκοπούν στην ενίσχυση των δεξιοτήτων και ικανοτήτων των ατόμων, αλλά και δράσεις που στοχεύουν στην αλλαγή των κοινωνικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών καθοριστών υγείας, ώστε να μεγιστοποιηθεί η θετική τους επίδραση στη δημόσια και την ατομική υγεία. Η προαγωγή της υγείας επιτρέπει στους ανθρώπους, ατομικά και συλλογικά, να αποκτήσουν μεγαλύτερο έλεγχο επί των καθοριστικών παραγόντων της υγείας και, ως εκ τούτου, να βελτιώσουν την υγεία τους. Η Χάρτα της Οτάβας προσδιορίζει τρεις βασικές στρατηγικές για την προαγωγή της υγείας: α) προάσπιση της υγείας, με σκοπό τη δημιουργία των βασικών συνθηκών για την υγεία όπως αναφέρθηκαν παραπάνω· β) διευκόλυνση όλων των ανθρώπων, ώστε να αξιοποιήσουν πλήρως το διαθέσιμο δυναμικό για την υγεία τους και γ) διαμεσολάβηση μεταξύ των διαφορετικών επιδιώξεων της κοινωνίας, με στόχο την προαγωγή της υγείας.

Ottawa Charter for Health Promotion: An International Conference on Health Promotion, November 17-21, 1986 Ottawa, Ontario, Canada. (1986). https://www.canada.ca/en/public-health/services/health-promotion/population-health/ottawa-charter-health-promotion-international-conference-on-health-promotion.html

World Health Organization. (2009). *Seventh Global Conference on Health Promotion, Nairobi, 21-26 October 2009* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference

World Health Organization. (2022). *Shanghai declaration on promoting health in the 2030 agenda for sustainable development*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-NMH-PND-17.8
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

προάσπιση της υγείας — health advocacy

συνδυασμός ατομικών και κοινωνικών δράσεων που αποσκοπούν στην εξασφάλιση πολιτικής δέσμευσης, υποστήριξης πολιτικών, κοινωνικής αποδοχής και υποστήριξης από συστήματα για έναν συγκεκριμένο στόχο ή πρόγραμμα στον τομέα της υγείας

Η προάσπιση της υγείας αποτελεί βασική στρατηγική για την προαγωγή της υγείας και μπορεί να ασκείται από ή για λογαριασμό ατόμων και ομάδων. Στόχος της προάσπισης μπορεί να είναι δημόσιες ή ιδιωτικές πολιτικές ή δράσεις (ή η απουσία πολιτικής ή δράσης) σε οποιονδήποτε τομέα και σε οποιοδήποτε επίπεδο που έχει αντίκτυπο στην υγεία. Μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης ψηφιακών μέσων και μέσων μαζικής ενημέρωσης, άμεσης πολιτικής επικοινωνίας, πειθούς ή άσκησης πίεσης, καθώς και κινητοποίησης της κοινότητας, π.χ. μέσω της δημιουργίας ομάδων κοινού ενδιαφέροντος γύρω από συγκεκριμένα ζητήματα.

World Health Organization. Health Education Service (1992). *Advocacy strategies for health and development: development communication in action.* https://iris.who.int/handle/10665/70051
Μπούλιαρη Α. (2020). Προάσπιση της προαγωγής της υγείας των ευπαθών ομάδων: ανάπτυξη θεσμικών δεδομένων. *Ελληνικό Περιοδικό της Νοσηλευτικής Επιστήμης,* 13(3), 15-19. https://doi.org/10.24283/hjns.202033

πρόληψη ασθενειών — disease prevention

σύνολο μέτρων που λαμβάνονται για τη μείωση εκδήλωσης παραγόντων κινδύνου, την πρόληψη της εμφάνισης μιας νόσου, την αναχαίτιση της εξέλιξής της και τη μείωση των συνεπειών από την εγκατάσταση της νόσου

Η πρόληψη των μεταδοτικών και μη μεταδοτικών ασθενειών (NCD) αποτελεί βασικό αντικείμενο δραστηριότητας του ΠΟΥ από την ίδρυσή του. Η πρωτογενής πρόληψη στοχεύει στη μείωση της επικράτησης παραγόντων διακινδύνευσης που είναι κοινοί σε μια σειρά ασθενειών (όπως η χρήση καπνού και αλκοόλ, η παχυσαρκία και η υψηλή αρτηριακή πίεση), προκειμένου να προληφθεί η αρχική εμφάνιση μιας διαταραχής, για παράδειγμα μέσω συμβουλών για αλλαγή συμπεριφοράς. Μπορεί επίσης να περιλαμβάνει δράσεις που περιορίζουν τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που είναι γνωστό ότι αυξάνουν τη διακινδύνευση. Η δευτερογενής πρόληψη στοχεύει στην έγκαιρη ανίχνευση μιας υπάρχουσας νόσου με σκοπό την αναστολή ή την καθυστέρηση της εξέλιξής της και των επιπτώσεών της, για παράδειγμα μέσω προγραμμάτων προληπτικού ελέγχου και άλλων προγραμμάτων έγκαιρης ανίχνευσης, όπως οι τακτικές ιατρικές εξετάσεις. Η τριτογενής πρόληψη αναφέρεται γενικά σε στρατηγικές διαχείρισης της νόσου και/ή αποκατάστασης που αποσκοπούν στην αποφυγή ή τη μείωση του κινδύνου επιδείνωσης ή επιπλοκών από μια ήδη διαγνωσμένη νόσο, για παράδειγμα με ενημέρωση των ασθενών και με φυσικοθεραπεία.

World Health Organization. Eastern Mediterranean Region. (χ.χ.). *Health promotion and disease prevention through population-based interventions, including action to address social determinants and health inequity*. https://www.emro.who.int/about-who/public-health-functions/health-promotion-disease-prevention.html
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757
Τσουρός, Α. Δ. (2025). Θεμελιώνοντας τη Δημόσια Υγεία του Αύριο. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(Συμπλ. 1), 9–12. https://www.mednet.gr/archives/2025-sup/pdf/9.pdf

προσδόκιμο υγιούς ζωής — healthy life expectancy

πληθυσμοπαγές μέτρο του ποσοστού της αναμενόμενης διάρκειας ζωής που εκτιμάται ότι είναι υγιεινή και ικανοποιητική ή απαλλαγμένη από ασθένειες και αναπηρίες σύμφωνα με τις κοινωνικές νόρμες και αντιλήψεις και με τα επαγγελματικά πρότυπα

Η έννοια του προσδόκιμου υγιούς ζωής κατά τη γέννηση χρησιμοποιείται ευρέως στους οργανισμούς του ΠΟΥ και των Ηνωμένων Εθνών ως ένα μέτρο που ανταποκρίνεται καλύτερα στους καθοριστές και στη δυναμική της υγείας του πληθυσμού στις διάφορες χώρες. Πρόκειται για μια μορφή προσδόκιμου υγείας που εφαρμόζει συντελεστές στάθμισης αναπηρίας στις καταστάσεις υγείας, προκειμένου να υπολογίσει τον αντίστοιχο αριθμό ετών καλής υγείας που μπορεί να αναμένει ένα νεογέννητο. Το προσδόκιμο υγιούς ζωής μπορεί να βοηθήσει στον προσδιορισμό των απαραίτητων δράσεων και παρεμβάσεων προαγωγής της υγείας, επισημαίνοντας τους κυριότερους παράγοντες διακινδύνευσης για ασθένειες, νοσήματα και αναπηρίες που ευθύνονται για ουσιαστική απώλεια στο προσδόκιμο υγιούς ζωής. Η προαγωγή της υγείας επιδιώκει να διευρύνει την κατανόηση του προσδόκιμου υγιούς ζωής πέρα από την απουσία νοσημάτων, διαταραχών και αναπηριών, προς θετικά μέτρα δημιουργίας, διατήρησης και προάσπισης της υγείας, δίνοντας έμφαση στη διάρκεια υγιούς ζωής (healthy life span). Σημειώνεται ότι ο αντίστοιχος δείκτης στην ΕΛΣΤΑΤ είναι «προσδοκώμενα έτη υγιούς ζωής».

IATE - Search - Interpreters' view (life expectancy). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/search/result/1741947792408/1

World Health Organization. (χ.χ.). *Life expectancy and life tables* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/data/gho/data/themes/topics/topic-details/GHO/healthy-life-expectancy-(hale)

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Συνθήκες Διαβίωσης στην Ελλάδα. (2023). Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). https://www.statistics.gr/documents/20181/18020200/LivingConditionsInGreece_1123.pdf/32526a21-5e24-f36d-f1d6-b24dd665f8b5

πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας — primary health care

πρωτοβάθμια περίθαλψη

μια συνολική προσέγγιση για την οργάνωση των συστημάτων υγείας που περιλαμβάνει μια πολυτομεακή πολιτική και δράση για την αντιμετώπιση των ευρύτερων καθοριστών υγείας, την ενδυνάμωση των ατόμων, των οικογενειών και των κοινοτήτων και την κάλυψη των ουσιωδών αναγκών υγείας των ανθρώπων καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους

Η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας είναι περισσότερο ανθρωποκεντρική παρά νοσοκεντρική και έχει καθοριστικό ρόλο για την επίτευξη καθολικής κάλυψης υγείας και των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον ΕΟΠΠΥ, η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας είναι εξωνοσοκομειακή περίθαλψη που περιλαμβάνει τις ιατρικές επισκέψεις, τις διαγνωστικές εξετάσεις, τις φυσικοθεραπείες, τα φάρμακα και γενικά τις υπηρεσίες που αφορούν την προαγωγή της υγείας, την πρόληψη ασθενειών, τη διάγνωση, τη θεραπεία, την ολοκληρωμένη φροντίδα και τη συνέχεια αυτής, χωρίς να απαιτείται για τα παραπάνω η εισαγωγή του ασφαλισμένου σε νοσηλευτικό ίδρυμα ως εσωτερικού ασθενή.

Bhattacharya, J. (2024). WHO and its transformation – A journey from 1978 to 2024. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, *13*(5), 1589–1593. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_661_24

IATE - Search—Interpreters' view (health care). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/search/result/1741947792408/1

World Health Organization. (χ.χ.). *Primary health care* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/primary-health-care

World Health Organization. (2018). *Health in All Policies as part of the primary health care agenda on multisectoral action.* https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/5730ba79-ac87-40fe-97e3-0bc392edb388/content

World Health Organization, & United Nations Children's Fund. (1978). *Report of the International Conference on Primary Health Care, Alma-Ata, USSR, 6-12 September 1978*. https://www.who.int/publications/i/item/9241800011

World Health Organization. Regional Office for Europe. (2018). *Declaration of Alma-Ata*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-EURO-1978-3938-43697-61471
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757
Λιονής, Χ. (2025). Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας Ακρογωνιαίος λίθος για την ευζωία, τις υπηρεσίες και την έρευνα στη Δημόσια Υγεία. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(5), 682–690. https://www.mednet.gr/archives/2025-5/pdf/682.pdf
Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας. (χ.χ.). Υπουργείο Υγείας. https://www.moh.gov.gr/articles/health/dieythynsh-prwtobathmias-frontidas-ygeias/
Σουλιώτης, Κ. (2025). Η Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας ως διαρκής προτεραιότητα (και εκκρεμότητα) της πολιτικής υγείας στην Ελλάδα. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *42*(5), 675–681. https://www.mednet.gr/archives/2025-5/pdf/675.pdf
Φιλαλήθης, Α. (2021). Ορόσημα στην εξέλιξη της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *38*(5), 675–682. https://www.mednet.gr/archives/2021-5/pdf/675.pdf

στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης — sustainable development goals

συγκεκριμένοι στόχοι, ώστε να εξασφαλίζονται αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης για όλους, εξάλειψη της φτώχειας και βιώσιμο μέλλον για τον κόσμο

Οι στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης έχουν τεθεί από τον ΟΗΕ και είναι 17. Σύμφωνα με τους στόχους αυτούς, ο τερματισμός της φτώχειας και άλλων στερήσεων πρέπει να συμβαδίζει με στρατηγικές που βελτιώνουν την υγεία και την εκπαίδευση, μειώνουν τις ανισότητες και δίνουν ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη. Περιλαμβάνονται, επίσης, μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και καταβάλλονται προσπάθειες για τη διατήρηση των ωκεανών και των δασών μας. Ειδικότερα ο στόχος 3 έχει ως αντικείμενο την υγεία για όλους και την ευζωία και τίτλο «Διασφαλίζουμε μια ζωή με υγεία και προάγουμε την ευημερία για όλους σε όλες τις ηλικίες».

United Nations. Department of Economic and Social Affairs. (χ.χ.). *Sustainable Development* [Ιστοσελίδα]. https://sdgs.un.org/
World Health Organization. (χ.χ.). *Sustainable Development Goals* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/europe/about-us/our-work/sustainable-development-goals
World Health Organization. (2022). *Shanghai declaration on promoting health in the 2030 agenda for sustainable development*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-NMH-PND-17.8
World Health Organization. (2026). *World health statistics 2026: Monitoring health for the SDGs, sustainable development goals*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240122482
World Health Organization. Regional Office for Europe (2017). *Building resilience: a key pillar of Health 2020 and the Sustainable Development Goals: examples from the WHO Small Countries Initiative.* World Health Organization. Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/338752
Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs). (χ.χ.). Ελληνική Στατιστική Αρχή. https://www.statistics.gr/el/sdgs

συμπεριφορά υγείας — health behaviour

κάθε δραστηριότητα που αναλαμβάνει ένα άτομο με σκοπό την προαγωγή, την προστασία, τη διατήρηση ή την επανάκτηση της υγείας του, ανεξάρτητα από το αν η συμπεριφορά αυτή είναι αντικειμενικά αποτελεσματική για τον σκοπό αυτό

Η συμπεριφορά παραμένει ένας κρίσιμος καθοριστής υγείας. Οι αλλαγές στη συμπεριφορά μπορεί είτε να ωφελούν άμεσα την υγεία, είτε να ενισχύουν τον έλεγχο επί των καθοριστών υγείας. Ως εκ τούτου, η αλλαγή συμπεριφοράς παραμένει ένα σημαντικό στοιχείο στην προαγωγή της υγείας. Οι συμπεριφορές υγείας επηρεάζονται από συναισθηματικούς, γνωστικούς και διαπροσωπικούς παράγοντες, καθώς και από τις ατομικές δεξιότητες για την υγεία και διαμορφώνονται ουσιαστικά από το κοινωνικό, πολιτισμικό, εμπορικό και φυσικό περιβάλλον στο οποίο ζουν και εργάζονται οι άνθρωποι. Στην προαγωγή της υγείας, μπορούμε να υποστηρίξουμε την αλλαγή συμπεριφοράς: α) με προσεγγίσεις που συνδυάζουν μέσα πολιτικής, όπως η νομοθεσία ή η ρύθμιση, β) με την κινητοποίηση της κοινότητας ώστε να επηρεάσουν τις κοινωνικές νόρμες και πρακτικές, καθώς και γ) με παρεμβάσεις αλλαγής συμπεριφοράς για να αντιμετωπιστούν οι σύνθετες πραγματικότητες που διαμορφώνουν την υγεία των ανθρώπων.

Bolin, K., & Caputo, M. R. (2024). Specification of the health production function and its behavioral implications. *Health Economics*, *33*(11), 2671–2684. https://doi.org/10.1002/hec.4883
Van den Broucke, S. (2014). Needs, norms and nudges: the place of behaviour change in health promotion. *Health Promotion International,* 29(4), 597–600.
World Health Organization. (2009). *Seventh Global Conference on Health Promotion, Nairobi, 21-26 October 2009* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference
World Health Organization. (2024). *Behavioural and cultural insights: Questions and answers* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/europe/news-room/questions-and-answers/item/how-do-behaviours-impact-our-health
World Health Organization. (2026). *Behavioural insights glossary for public health practitioners*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240123120
ΟΟΣΑ/Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα Συστήματα και τις Πολιτικές Υγείας. (2019). *Ελλάδα: Προφίλ Υγείας 2019, Η Κατάσταση της Υγείας στην ΕΕ.* ΟΟΣΑ, Παρίσι/Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τα Συστήματα και τις Πολιτικές Υγείας. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/el/publications/reports/2021/12/greece-country-health-profile-2021_c999bbf9/f154e482-el.pdf

σύμπραξη για την υγεία — partnership for health

αναγνωρισμένη σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων εταίρων που συνεργάζονται για την επίτευξη κοινών αποτελεσμάτων υγείας με τρόπο που είναι πιο αποτελεσματικός, αποδοτικός, βιώσιμος ή ισότιμος από αυτό που μπορεί να επιτύχει ένας εταίρος μόνος του

Οι συμπράξεις προσφέρουν αμοιβαίο όφελος για την υγεία μέσω της ανταλλαγής εμπειρογνωσίας, δεξιοτήτων και πόρων. Αποτελούν σημαντικό πρακτικό εργαλείο για τη διατομεακή δράση στον τομέα της υγείας. Οι συμπράξεις αυτές μπορεί να περιορίζονται στην επίτευξη ενός σαφώς καθορισμένου στόχου, όπως την επιτυχή ανάπτυξη και εφαρμογή δημόσιας πολιτικής, ή μπορεί να είναι διαρκείς, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και πρωτοβουλιών. Οι συμπράξεις για την υγεία χαρακτηρίζονται από την επιθυμία να ξεπεραστούν παραδοσιακά όρια εντός των κυβερνητικών οργάνων, μεταξύ κυβερνητικών και μη κυβερνητικών οργανώσεων, καθώς και μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

World Health Organization. (1997). *Jakarta Declaration on Leading Health Promotion into the 21st Century. The Fourth International Conference on Health Promotion: New Players for a New Era – Leading Health Promotion into the 21st Century Jakarta, Indonesia, 21–25 July 1997. Geneva: World Health*. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/a1a51952-c702-4d73-809e-2ea7a936d0dd/content
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757
Τερζούδης, Σ., Μπογιατζίδης, Π., & Κωσταγιόλας, Π. (2017). Πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας στους μετανάστες κατά την υποδοχή τους στην Ελλάδα: Σχεδιασμός αυτής σε πολυϊατρείο μη κυβερνητικής οργάνωσης. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *34*(1), 113–122. https://www.mednet.gr/archives/2017-1/pdf/113.pdf

συνοφέλη — co-benefits

παράλληλα οφέλη

αμοιβαία θετικά αποτελέσματα για την υγεία και άλλους τομείς σε επίπεδο κυβερνήσεων, οργανισμών και κοινοτήτων

Τα συνοφέλη, σε όλους τους τομείς και στην κοινωνία στο σύνολό της, μπορούν να επιτευχθούν όταν τα ζητήματα της υγείας αντιμετωπίζονται με διαφάνεια στη χάραξη πολιτικής, στην κατανομή των πόρων και στην παροχή υπηρεσιών. Σημειώνεται ότι τα συνοφέλη ή παράλληλα οφέλη μιας δράσης αναφέρονται στα οφέλη που προκύπτουν τόσο στον τομέα της υγείας όσο και σε άλλους τομείς, όπως εκπαίδευση, οικονομία, προστασία περιβάλλοντος, πολεοδομικό σχεδιασμό κ.ά. (Howden-Chapman κ.ά., 2015). Ενώ, τα πολλαπλά οφέλη (multiple benefits) αναφέρονται στα οφέλη μιας δράσης σε διαφορετικές περιοχές στον τομέα της υγείας (Δημητριάδης κ.ά., 2019).

Howden-Chapman, P.L., Keall, M., Conlon, F, & Chapman, R. (2015). Urban interventions: understanding health co-benefits. *Proceedings of the Institution of Civil Engineers - Urban Design and Planning*, 168(4), 1–8. https://doi.org/10.1680/udap.14.00049
IATE - Entry ID 2247211 (co-benefit). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/2247211/el
World Health Organization. (2014). *Health in all policies: Helsinki statement. Framework for country action*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241506908
World Health Organization. (2015). *Health in all policies: Training manual*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241507981
Δημητριάδης, Ζ., Αλεξανδρίδης, Ε., Φράγκου, Χ., Τσιμπινουδάκης, Δ., & Πέττα, Γ. (2019). Σχέση κοινωνικοοικονομικών παραγόντων και κινήτρων με τη σωματική δραστηριότητα νέων ενηλίκων Αθηναίων. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, *36*(1), 81–87. https://www.mednet.gr/archives/2019-1/pdf/81.pdf

σχολείο προαγωγής της υγείας — health promoting school

σχολείο που διαρκώς ενδυναμώνει την ικανότητά του ως χώρου υγιούς διαβίωσης, μάθησης και εργασίας

Για ένα σχολείο που προάγει την υγεία, στελέχη του τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης, εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς και εκπρόσωποι της τοπικής κοινότητας εμπλέκονται σε κοινές προσπάθειες τόσο για την προαγωγή της υγείας όσο και για την υποστήριξη της εκπαιδευτικής επιτυχίας όλων των μαθητών και του σχολείου στο σύνολό του. Ένα τέτοιο σχολείο ενισχύει την υγεία και τη μάθηση με όλα τα μέσα που έχει στη διάθεσή του, επιδιώκει να παρέχει υποστηρικτικά περιβάλλοντα για την υγεία, καθώς και μια σειρά θεμελιωδών προγραμμάτων και υπηρεσιών για την αγωγή και την προαγωγή της υγείας στο σχολείο. Ένα σχολείο που προάγει την υγεία εφαρμόζει πολιτικές, πρακτικές και άλλα μέτρα που σέβονται τις ατομικές κοινωνικές και πολιτισμικές διαφορές, παρέχουν πολλαπλές ευκαιρίες για επιτυχία και αναγνωρίζουν τις καλές προσπάθειες και προθέσεις παράλληλα με τα ατομικά και τα συνολικά επιτεύγματα του σχολείου. Προσπαθεί να βελτιώσει την υγεία του σχολικού προσωπικού, των οικογενειών και των μελών της κοινότητας, καθώς και των μαθητών, και συνεργάζεται με τους εκπροσώπους της κοινότητας για να τους βοηθήσει να κατανοήσουν πώς η κοινότητα συμβάλλει στην υγεία και την εκπαίδευση. Η Παγκόσμια Πρωτοβουλία για την Υγεία στα Σχολεία του ΠΟΥ στοχεύει να βοηθήσει ώστε όλα τα σχολεία να γίνουν σχολεία που προάγουν την υγεία, ενθαρρύνοντας και υποστηρίζοντας διεθνή, εθνικά και περιφερειακά δίκτυα σχολείων που προάγουν την υγεία και βοηθώντας στην οικοδόμηση εθνικών ικανοτήτων για την προαγωγή της υγείας μέσω των σχολείων. Ένα σχολείο που προάγει την υγεία είναι ένα περιβάλλον για την υγεία.

Dadaczynski, K., Jensen, B. B., Viig, N. G., Sormunen, M., von Seelen, J., Kuchma, V., & Vilaça, T. (2020). Health, well-being and education: Building a sustainable future. The Moscow statement on Health Promoting Schools. *Health Education*, *120*(1), 11–19. https://doi.org/10.1108/HE-12-2019-0058
World Health Organization. (χ.χ.). *Enhanced Well-being* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing
World Health Organization. (χ.χ.). *Health promoting schools*. https://www.who.int/health-topics/health-promoting-schools
World Health Organization. (2003). *Skills for health: Skills-based health education including life skills: An important component of a child-friendly/health-promoting school*. https://iris.who.int/items/fa37c6de-848e-4c8a-b178-7f375f8272a9
World Health Organization. (2017). *Global School Health Initiatives: Achieving Health and Education Outcomes. Report of a meting, Bangkok, Thailand, 23–25 November 2015*. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/d91886c5-5f09-42be-bbff-43aee5ef40c0/content
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

υγεία — health

κατάσταση πλήρους σωματικής, κοινωνικής και ψυχικής ευζωίας και όχι απλώς η απουσία ασθένειας ή αναπηρίας

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ) θεωρεί την υγεία θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Κατά συνέπεια, όλοι οι

άνθρωποι πρέπει να έχουν πρόσβαση στους βασικούς πόρους για την υγεία. Στο πλαίσιο της προαγωγής της υγείας, η υγεία θεωρείται πόρος που επιτρέπει στους ανθρώπους να ζουν παραγωγικές ζωές σε ατομικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Η Χάρτα της Οτάβας για την Προαγωγή της Υγείας ορίζει ότι η υγεία αποτελεί πόρο για την καθημερινή ζωή, και όχι σκοπό της ζωής. Πρόκειται για μια θετική έννοια που δίνει έμφαση στους κοινωνικούς και προσωπικούς πόρους, καθώς και στις σωματικές ικανότητες. Σύμφωνα με την έννοια της υγείας ως θεμελιώδους ανθρώπινου δικαιώματος, η Χάρτα της Οτάβας δίνει έμφαση σε συγκεκριμένες προϋποθέσεις για την υγεία, στις οποίες περιλαμβάνονται η ειρήνη, επαρκείς οικονομικοί πόροι, τροφή και στέγη, εκπαίδευση και κοινωνική δικαιοσύνη, καθώς και ένα σταθερό οικοσύστημα και βιώσιμη χρήση των πόρων. Η αναγνώριση αυτών των προϋποθέσεων υπογραμμίζει τους άρρηκτους δεσμούς μεταξύ κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, των ατομικών συμπεριφορών και δεξιοτήτων που σχετίζονται με την υγεία και της ίδιας της υγείας. Αυτές οι σχέσεις παρέχουν το κλειδί για μια ολιστική κατανόηση της υγείας, η οποία είναι καθοριστική για τον ορισμό της προαγωγής της υγείας. Μια ολοκληρωμένη κατανόηση της υγείας συνεπάγεται ότι όλα τα συστήματα και οι δομές που διέπουν τους καθοριστές υγείας θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων τους σε σχέση με τον αντίκτυπό τους στην ατομική και συλλογική υγεία και ευζωία. Η κατανόηση περιλαμβάνει την ανησυχία για την πλανητική υγεία.

Ottawa Charter for Health Promotion: An International Conference on Health Promotion, November 17-21, 1986 Ottawa, Ontario, Canada. (1986). https://www.canada.ca/en/public-health/services/health-promotion/population-health/ottawa-charter-health-promotion-international-conference-on-health-promotion.html

World Health Organization. (1987). *Ottawa charter for health promotion*. https://www.who.int/publications/i/item/WH-1987

υγεία για όλους — health for all

προσέγγιση για την επίτευξη μιας στάθμης υγείας για όλους τους ανθρώπους που θα τους επιτρέπει να ζουν μια κοινωνικά και οικονομικά παραγωγική ζωή, ανεξάρτητα από το ποιοι είναι ή πού ζουν

Η αρχή «Υγεία για Όλους», που ενσωματώθηκε στη Διακήρυξη της Άλμα Άτα το 1977, έχει αποτελέσει επίκεντρο της στρατηγικής για την υγεία τόσο για τον ΠΟΥ όσο και για τα περισσότερα κράτη μέλη για πάνω από σαράντα χρόνια. Αν και ερμηνεύεται διαφορετικά από κάθε χώρα ανάλογα με τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της, την κατάσταση της υγείας και το φορτίο νοσηρότητας στον πληθυσμό της, καθώς και το επίπεδο ανάπτυξης του συστήματος υγείας της, η Υγεία για Όλους θεωρείται έκφραση ενός θεμελιώδους ανθρώπινου δικαιώματος και παγκόσμιου κοινωνικού στόχου για την επίτευξη της ισότητας στην υγεία. Η Υγεία για Όλους αποτελεί κεντρικό πυρήνα των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης.

Bhattacharya, J. (2024). WHO and its transformation – A journey from 1978 to 2024. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, *13*(5), 1589–1593. https://doi.org/10.4103/jfmpc.jfmpc_661_24

Pandey, K. R. (2018). From health for all to universal health coverage: Alma Ata is still relevant. *Globalization and Health*, *14*(1), 62. https://doi.org/10.1186/s12992-018-0381-6

World Health Organization, & United Nations Children's Fund. (1978). *Report of the International Conference on Primary Health Care, Alma-Ata, USSR, 6-12 September 1978*. https://www.who.int/publications/i/item/9241800011

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

υγεία σε όλες τις πολιτικές — health in all policies

προσέγγιση για την ανάπτυξη δημόσιας πολιτικής σε όλους τους τομείς, που λαμβάνει συστηματικά υπόψη τις επιπτώσεις των αποφάσεων στην υγεία, επιδιώκει συνέργειες και αποφεύγει τις επιβλαβείς επιπτώσεις στην υγεία, με σκοπό τη βελτίωση της υγείας του πληθυσμού και την ισότητα στην υγεία

Η έννοια της «Υγείας σε όλες τις πολιτικές» αναγνωρίζει ότι η υγεία του πληθυσμού δεν αποτελεί απλώς αποτέλεσμα των προγραμμάτων στον τομέα της υγείας, αλλά καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από πολιτικές που

κατευθύνουν δράσεις πέραν του τομέα υγείας. Οι πολιτικές σε κάθε τομέα της κυβέρνησης μπορούν δυνητικά να επηρεάσουν την υγεία και τις ανισότητες στην υγεία. Η εφαρμογή της προσέγγισης αυτής αποσκοπεί στην αντιμετώπιση πολιτικών όπως εκείνες που επηρεάζουν τις μεταφορές, τη στέγαση και τον πολεοδομικό σχεδιασμό, το περιβάλλον, την εκπαίδευση, τη γεωργία, τα οικονομικά, τη φορολογία και την οικονομική ανάπτυξη, έτσι ώστε να προάγουν τη συνολική υγεία και την ισότητα στην υγεία.

Freiler, A., Muntaner, C., Shankardass, K., Mah, C. L., Molnar, A., Renahy, E., & O'Campo, P. (2013). Glossary for the implementation of Health in All Policies (HiAP). *J Epidemiol Community Health*, *67*(12), 1068–1072. https://doi.org/10.1136/jech-2013-202731

Kickbush, I, & Buckett, K. (Επιμ.). (2010). Implementing *Health in All Policies: Adelaide 2010.* Department of Health, Government of South Australia. https://www.researchgate.net/profile/Fran-Baum/publication/255485643_Digital_Technology_Access_and_Use_as_a_21st_Century_Determinants_of_Health_Impact_of_Social_and_Economic_Disadvantage/links/0a85e53c65555ac4eb000000/Digital-Technology-Access-and-Use-as-a-21st-Century-Determinants-of-Health-Impact-of-Social-and-Economic-Disadvantage.pdf

World Health Organization. (2014). *Health in all policies: Helsinki statement. Framework for country action*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241506908

World Health Organization. (2015). *Health in all policies: Training manual*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241507981

World Health Organization. (2018). *Health in All Policies as part of the primary health care agenda on multisectoral action.* https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/5730ba79-ac87-40fe-97e3-0bc392edb388/content

World Health Organization, & Government of South Australia. (2019). *Adelaide Statement II on Health in All Policies*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-CED-PHE-SDH-19.1

Έκκληση για τολμηρό και συνεκτικό μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της ΕΕ που να ενσωματώνει την υγεία και ευημερία σε όλες τις πολιτικές (ΠΔΠ 2028-2034 της ΕΕ) (2025, 28 Αυγ.). *socialpolicy.gr*. https://socialpolicy.gr/2025/08/%ce%ad%ce%ba%ce%ba%ce%bb%ce%b7%cf%83%ce%b7-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%cf%84%ce%bf%ce%bb%ce%bc%ce%b7%cf%81%cf%8c-%ce%ba%ce%b1%ce%b9-%cf%83%cf%85%ce%bd%ce%b5%ce%ba%cf%84%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%ce%bc%ce%b1%ce%ba.html

υγειογένεση — salutogenesis

προσέγγιση που περιγράφει πώς οι κοινωνικοί και ατομικοί πόροι, συμπεριλαμβανομένης της αίσθησης συνοχής, βοηθούν τους ανθρώπους να διαχειρίζονται το στρες και να ευημερούν

Αποτελεί ολιστική προσέγγιση που εστιάζει στις πηγές της υγείας και της ευζωίας, δηλαδή στους κοινωνικούς καθοριστές υγείας, αντί να περιορίζεται αποκλειστικά στην παθογένεση. Θέτει, δηλαδή, στο επίκεντρο το άτομο και όχι τη διάγνωση. Η υγειογένεση εστιάζει στη μελέτη των πηγών (της γένεσης) της υγείας (salus) και των θετικών αποτελεσμάτων της υγείας – με κατεύθυνση προς το θετικό άκρο ενός συνεχούς ευζωίας/ασθένειας – σε αντίθεση με τη (συνηθέστερη) μελέτη των πηγών της νόσου και των παραγόντων διακινδύνευσης (παθογένεση). Η υγειογένεση δίνει έμφαση στη σημασία μιας αίσθησης συνοχής, καθώς και ενός ατομικού ή συλλογικού προσανατολισμού προς τη ζωή ως κάτι κατανοητό, διαχειρίσιμο και ουσιαστικό. Στην προαγωγή της υγείας, η υγειογενετική προσέγγιση εστιάζει στην ενίσχυση πόρων και δυνατοτήτων που βοηθούν τους ανθρώπους να αντιμετωπίζουν δυσμενείς καταστάσεις της ζωής, να ανακάμπτουν και να προάγουν την ευζωία.

Antonovsky, A. (1996). The salutogenic model as a theory to guide health promotion. *Health Promotion International*, *11*(1), 11–18. https://doi.org/10.1093/heapro/11.1.11

Mittelmark, M. B., Sagy, S., Eriksson, M., Bauer, G. F., Pelikan, J. M., Lindström, B., & Espnes, G. A. (Επιμ.). (2017). *The Handbook of Salutogenesis*. Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-04600-6

Salutogenesis. (2014, 9 Σεπτ.). Lexilogia Forums. https://www.lexilogia.gr/threads/salutogenesis.15253/

Κοτσαμπόπουλος, Π., & Γαλανάκη, Ε. (2018). Η προαγωγή της ψυχικής υγείας των μαθητών στα πλαίσια της παιδαγωγικής Waldorf. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, *35*(66), 48–65. https://www.pee.gr/wp-content/uploads/cid_326925e534-7bf8-438b-8c1e-7867473ec944@icloud.com_.pdf

υγιές νησί — healthy island

νησί που δεσμεύεται και συμμετέχει σε μια διεργασία για την επίτευξη καλύτερης υγείας και ποιότητας ζωής για τους κατοίκους του, καθώς και υγιέστερου φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Η Διακήρυξη του νησιού Γιανούκα καθιέρωσε την έννοια των «υγιών νησιών» ως τόπων όπου: τα παιδιά ανατρέφονται σωματικά και πνευματικά, το περιβάλλον ευνοεί τη μάθηση και τον ελεύθερο χρόνο, οι άνθρωποι εργάζονται και γερνούν με αξιοπρέπεια, η οικολογική ισορροπία αποτελεί πηγή υπερηφάνειας και ο ωκεανός – που μας συντηρεί – προστατεύεται. Η περιγραφή των υγιών νησιών συνδυάζει την ανθρώπινη υγεία με την περιβαλλοντική υγεία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην οικολογική ισορροπία και στους βιώσιμους ωκεανούς. Αυτές οι βασικές αρχές έχουν επεκταθεί σημαντικά στο Πρόγραμμα Επιταχυνόμενων Μορφών Δράσης (SAMOA) των Ηνωμένων Εθνών για τα Μικρά Νησιωτικά Αναπτυσσόμενα Κράτη (SIDS), το οποίο παρέχει μια περιεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση για την επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης. Το Πρόγραμμα Δράσης SAMOA υποστηρίζει ολιστικές, διακυβερνητικές και πολυτομεακές πολιτικές και στρατηγικές για την πρόληψη και τη διαχείριση των ασθενειών, μεταξύ άλλων μέσω της ενίσχυσης των συστημάτων υγείας, της προώθησης της αποτελεσματικής εφαρμογής της καθολικής κάλυψης υγείας, της αγωγής υγείας και της ευαισθητοποίησης του κοινού. Ένα υγιές νησί είναι ένα περιβάλλον για την υγεία.

United Nations - Office of the High Representative for the Least Developed Countries, Landlocked Developing Countries and Small Island Developing States. https://www.un.org/ohrlls/content/samoa-pathway

World Health Organization Western Pacific Region. (2015a). *The first 20 years of the journey towards the vision of healthy islands in the Pacific.* https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/208201/9789290617150_eng.pdf

World Health Organization Western Pacific Region. (2015b). *The Yanuca Island Declaration on health in Pacific island countries and territories.* (Eleventh Pacific Health Ministers Meeting, 15–17 April 2015). https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/208257/PHMM_declaration_2015_eng.pdf

υγιής πόλη — healthy city

πόλη που διαρκώς δημιουργεί, επεκτείνει και βελτιώνει τα φυσικά και κοινωνικά περιβάλλοντα και τους κοινοτικούς πόρους που επιτρέπουν στους ανθρώπους να αλληλοϋποστηρίζονται ώστε να επιτελούν όλες τις λειτουργίες της ζωής τους και να αναπτύσσονται στο μέγιστο των δυνατοτήτων

Μια υγιής πόλη δεν είναι απαραίτητα εκείνη που έχει επιτύχει ένα συγκεκριμένο επίπεδο υγείας. Είναι μια πόλη που θέτει την υγεία σε προτεραιότητα στην πολιτική και κοινωνική ατζέντα και δημιουργεί ένα ισχυρό κίνημα για τη δημόσια υγεία σε τοπικό επίπεδο, με επίκεντρο την ισότητα στην υγεία. Η προσέγγιση για υγιείς πόλεις αναγνωρίζει την ανάγκη συνεργασίας μεταξύ δημόσιων, ιδιωτικών, εθελοντικών και κοινοτικών οργανισμών. Αυτός ο τρόπος εργασίας δίνει προτεραιότητα σε πολιτικές που δημιουργούν συνοφέλη μεταξύ υγείας, ευζωίας και άλλων πολιτικών της πόλης, υποστηρίζουν την κοινωνική ένταξη αξιοποιώντας τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις προτεραιότητες των διαφορετικών πληθυσμών των πόλεων μέσω της ισχυρής συμμετοχής της κοινότητας, δημιουργούν υγιή δομημένα και φυσικά περιβάλλοντα και αναπροσανατολίζουν τις υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής πρόνοιας για τη βελτιστοποίηση της δίκαιης πρόσβασης, τοποθετώντας τους ανθρώπους και τις κοινότητες στο επίκεντρο. Το πρόγραμμα «Υγιείς Πόλεις» του ΠΟΥ είναι μια μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή πρωτοβουλία που επιδιώκει να θέσει την υγεία και την ισότητα στην υγεία στην ατζέντα των πόλεων σε όλο τον κόσμο και να δημιουργήσει μια ομάδα υποστήριξης για τη δημόσια υγεία σε τοπικό επίπεδο. Μια υγιής πόλη είναι ένα περιβάλλον για την υγεία.

Hancock, T. (1993). The Evolution, Impact and Significance of the Health Cities/Healthy Communities Movement. *Journal of Public Health Policy*, *14*(1), 5–18. https://doi.org/10.2307/3342823

Tsouros, A., Abdelaziz, aten B., Storr, S., Eijkemans, G., Kosinska, M., Elfeky, S., Fernando, T., Good, S., Hamalainen, R., Krech, R., & France, T. (2020). *Healthy Cities Effective Approach to a Rapidly Changing World* (1st ed). World Health Organization. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/2e4092fb-4753-4e44-85f1-3ce83b74ad05/content

World Health Organization. (χ.χ.). *Enhanced Well-being* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing

World Health Organization. (χ.χ.). *WHO European Healthy Cities Network* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/europe/groups/who-european-healthy-cities-network
World Health Organization. (2022). *Shanghai declaration on promoting health in the 2030 agenda for sustainable development*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-NMH-PND-17.8
Ελληνικό Διαδημοτικό Δίκτυο Υγιών Πόλεων του ΠΟΥ. https://eddyppy.gr/
Ρόδη, Ά. Π., & Τσέτσης, Σ. Χρ. (2023). *Πράσινες και Υγιείς Γειτονιές: Ένα Εγχειρίδιο* . Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ι.Τ.Α.). https://ita.org.gr/wp-content/uploads/2025/11/prasines-ygieis-geitonies.pdf

υποδομές για την προαγωγή υγείας — infrastructure for health promotion

ανθρώπινοι και υλικοί πόροι, οργανωσιακές και διοικητικές δομές, πολιτικές, κανονισμοί και κίνητρα που διευκολύνουν την οργανωμένη ανταπόκριση στην προαγωγή της υγείας σε ζητήματα και προκλήσεις της δημόσιας υγείας

Τέτοιες υποδομές μπορούν να εντοπιστούν σε ένα ευρύ φάσμα οργανωσιακών δομών, όπως η πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, η κυβέρνηση, ο ιδιωτικός τομέας και η κοινωνία των πολιτών, καθώς και εξειδικευμένες υπηρεσίες και ιδρύματα προαγωγής της υγείας. Αν και πολλές χώρες διαθέτουν εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό για την προαγωγή της υγείας, το μεγαλύτερο μέρος προέρχεται από το ευρύτερο προσωπικό του τομέα της υγείας, από το προσωπικό τομέων εκτός της υγείας (για παράδειγμα της εκπαίδευσης και της κοινωνικής πρόνοιας), καθώς και από δράσεις κοινοτήτων και πολιτών. Οι υποδομές για την προαγωγή της υγείας μπορεί να είναι όχι μόνο υλικοί πόροι και δομές, αλλά και ο βαθμός επίγνωσης του κοινού και των πολιτικών σε θέματα υγείας, καθώς και οι κοινοτικές δράσεις για την υγεία. Η ανάπτυξη υποδομών για την προαγωγή της υγείας εξαρτάται ουσιαστικά από την αποτελεσματική οικοδόμηση ικανοτήτων.

World Health Organization. (χ.χ.). *Healthy settings* [Ιστοσελίδα]. World Health Organization. https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/healthy-settings
World Health Organization. (2000). *Healthy Settings: Report and Documentation of the Technical Discussions held in conjunction with the 37th Meeting of CCPDM New Delhi, 31 August 2000*. World Health Organization. https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/c8f35004-6625-46ea-a3f1-e0a14ebc3f9d/content

υποστηρικτικό περιβάλλον για την υγεία — supportive environment for health

περιβάλλον που προσφέρει στους ανθρώπους προστασία από τις απειλές κατά της υγείας και τους επιτρέπει να διευρύνουν τις ικανότητές τους για την αντιμετώπιση των καθοριστών υγείας

Στα υποστηρικτικά περιβάλλοντα για την υγεία συγκαταλέγονται ο τόπος όπου ζουν οι άνθρωποι, η τοπική κοινότητα, το σπίτι τους, ο χώρος εργασίας και παιχνιδιού, καθώς και η πρόσβασή τους σε πόρους για την υγεία, σε κοινωνικές νόρμες και σε ευκαιρίες για ενδυνάμωση. Για τη δημιουργία τους μπορούν να συμβάλουν δράσεις όπως: α) πολιτικές παρεμβάσεις για την ανάπτυξη και υλοποίηση συναφών πολιτικών και κανονισμών, β) οικονομικές παρεμβάσεις για ενίσχυση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και γ) κοινοτικές δράσεις για την υγεία.

World Health Organization. (1992). *Sundsvall statement on supportive environments for health, 9-15 June 1991, Sundsvall, Sweden*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HED-92.1
Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

φορτίο νοσηρότητας — burden of disease

φορτίο νόσου

δείκτης μέτρησης του χάσματος μεταξύ της τρέχουσας υγείας ενός πληθυσμού και της βέλτιστης

κατάστασης στην οποία όλοι οι άνθρωποι θα έχουν πλήρες προσδόκιμο ζωής χωρίς να υποφέρουν από σοβαρές ασθένειες

Η ανάλυση του φορτίου νοσηρότητας αποτελεί ένα σημαντικό και ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο που επιτρέπει στους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων να εντοπίζουν τα πιο σοβαρά προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζει σήμερα ένας πληθυσμός, καθώς και το πιθανό φορτίο στο μέλλον. Τα δεδομένα που προκύπτουν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καταστήσουν σαφή τον άνισο αντίκτυπο των παραγόντων διακινδύνευσης και των καθοριστών υγείας, για να επισημάνουν τις ενέργειες που απαιτούνται για την επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας και δικαιοσύνης στην υγεία και για να προσδιορίσουν τις προτεραιότητες για δράσεις προαγωγής της υγείας.

IATE - Entry ID 2222794 (burden of disease). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/2222794/en-el

Murray, C., Lopez, A., & Stein, C. (2001). *The Global Burden of Disease 2000 project: Aims, methods and data sources*. WHO Global Programme on Evidence for Health Policy Discussion, Paper No. 36.

Prüss-Üstün, A, Campbell-Lendrum, D., Corvalán, C., & Woodward, A. (2003). *Introduction and methods: assessing the environmental burden of disease at national and local levels.* World Health Organization. (WHO Environmental Burden of Disease Series, No. 1). https://iris.who.int/server/api/core/bitstreams/4b4cb2fa-1f2a-4322-b020-841f96c4fb7e/content

World Health Organization. (2004). *The global burden of disease: 2004 update*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241563710

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Ιατρικό Λεξικό—Εγκυκλοπαίδεια υγείας. (χ.χ.). iatronet.gr. https://www.iatronet.gr/iatriko-lexiko/

Κογεβίνας, Μ., Τουλούμη, Γ., Βασιλάκου, Τ., Παναγιωτόπουλος, Παπαμιχαήλ, Δ., Τσουγένη, Κ., Πιτέλου, Ε., Αθανασάκης, Κ., & Διαμαντόπουλος, Β. (2025). Εκτίμηση αναγκών υγείας στην Ελλάδα: Μια προσέγγιση προσανατολισμένη στη δράση. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, (42, Συμπλ. 1), 51–55. https://www.mednet.gr/archives/2025-sup/pdf/51.pdf

φροντίδα υγείας — health care*

υγειονομική περίθαλψη

υπηρεσίες υγείας που παρέχονται σε ασθενείς από επαγγελματίες της υγείας προκειμένου να εκτιμηθεί, να διατηρηθεί ή να αποκατασταθεί η κατάσταση της υγείας τους

Στις υπηρεσίες φροντίδας υγείας συμπεριλαμβάνονται και οι υπηρεσίες συνταγογράφησης, χορήγησης και προμήθειας φαρμάκων και ιατροτεχνολογικών βοηθημάτων.

Directive 2011/24/EU of the European Parliament and of the Council of 9 March 2011 on the Application of Patients' Rights in Cross-Border Healthcare (2025). http://data.europa.eu/eli/dir/2011/24/2025-01-12

IATE - Entry ID 762418 (primary health care). (χ.χ.). IATE European Union Terminology. https://iate.europa.eu/entry/result/762418/el

Γλωσσάρι. (2025). *Εθνικό σημείο επαφής διασυνοριακής περίθαλψης*. https://eu-healthcare.eopyy.gov.gr/schetika-me-tin-e-ypiresia-tou-ese/glossari/

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

Υπουργείο Υγείας. (χ.χ.). *Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας* [Ιστοσελίδα]. https://www.moh.gov.gr/articles/health/dieythynsh-prwtobathmias-frontidas-ygeias/

Χάρτα της Οτάβας για την προαγωγή υγείας — Ottawa Charter for health promotion

Χάρτης της Οτάβας για την προαγωγή υγείας

διεθνής δήλωση κοινής συναίνεσης που προέκυψε από την Πρώτη Διεθνή Διάσκεψη του ΠΟΥ για την Προαγωγή της Υγείας τον Νοέμβριο του 1986 στην Οτάβα του Καναδά

Η Χάρτα της Οτάβας έχει συμβάλει καθοριστικά στην υποστήριξη μιας αλλαγής παραδείγματος όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε και αντιμετωπίζουμε τα προβλήματα δημόσιας υγείας. Προωθεί μια νέα προσέγγιση στη δημόσια υγεία, δίνοντας έμφαση στις αλλαγές στον τρόπο αντίληψης, περιγραφής και ανάλυσης των καθοριστών υγείας, καθώς και στις μεθόδους επίλυσης των προβλημάτων δημόσιας υγείας. Οι μέθοδοι αυτές περιλαμβάνουν τις στρατηγικές και τους τομείς δράσης που αναφέρονται στη Χάρτα. Οι πέντε στρατηγικές – διαμόρφωση υγιούς δημόσιας πολιτικής, δημιουργία υποστηρικτικών περιβαλλόντων για την υγεία, ενίσχυση της κοινοτικής δράσης, ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων και αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας – παρέχουν το πλαίσιο για την εξέταση των προκλήσεων της δημόσιας υγείας στις δεκαετίες που ακολούθησαν μετά τη δημοσίευση της Χάρτας. Αυτές οι στρατηγικές έχουν βελτιωθεί και εξελιχθεί με τρόπους που αντικατοπτρίζονται στην εμφάνιση πιο πρόσφατων εννοιών, όπως η «Υγεία σε όλες τις πολιτικές». Οι στρατηγικές, μαζί με τους τρεις τομείς δράσης – προάσπιση της υγείας, ενθάρρυνση και διαμεσολάβηση – παραμένουν σχετικές και πρακτικές στη σύγχρονη προσέγγιση προαγωγής της υγείας. Η Χάρτα της Οτάβας προσδιόρισε πέντε τομείς δράσης πρώτης προτεραιότητας: τη χάραξη υγιούς δημόσιας πολιτικής, τη δημιουργία υποστηρικτικών περιβαλλόντων για την υγεία, την ενίσχυση της κοινοτικής δράσης για την υγεία, την ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων και τον αναπροσανατολισμό των υπηρεσιών υγείας. Οι τομείς αυτοί εξακολουθούν να έχουν ζωτική σημασία για την προαγωγή της υγείας, ενώ οι αντίστοιχες έννοιες που τους εκπροσωπούν εξελίσσονται διαρκώς. Ορισμένες από αυτές τις δράσεις – όπως ο αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας και η κοινοτική δράση για την υγεία – παραμένουν, αλλά παρουσιάζονται με επικαιροποιημένους ορισμούς των αντίστοιχων εννοιών. Άλλες έχουν εξελιχθεί και/ή ενσωματωθεί σε νέες έννοιες. Για παράδειγμα, η έννοια της υγιούς δημόσιας πολιτικής παραμένει έγκυρη από μόνη της, αλλά πλέον εντάσσεται στη σύγχρονη έννοια «υγεία σε όλες τις πολιτικές». Ομοίως, η ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων ενσωματώνεται στους ορισμούς των εννοιών «δεξιότητες για την υγεία» και «αγωγή υγείας».

Ottawa Charter for Health Promotion: An International Conference on Health Promotion, November 17-21, 1986 Ottawa, Ontario, Canada. (1986). https://www.canada.ca/en/public-health/services/health-promotion/population-health/ottawa-charter-health-promotion-international-conference-on-health-promotion.html

World Health Organization. (1987). *Ottawa charter for health promotion*. https://www.who.int/publications/i/item/WH-1987

Δημολιάτης, Ι., Γαλάνης, Π., Γελαστοπούλου, Ε., Ευαγγέλου, Ε., Καντζανού, Μ., Λάγιου, Α., Νένα, Ε., Ντζάνη, Ε., Παναγιωτόπουλος, Τ., Ραχιώτης, Γ., Σμυρνάκης, Ε., & Χάιδιτς, Ά. (2015). *Λεξικό όρων υγιεινής και επιδημιολογίας* [Λεξικό]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. https://dx.doi.org/10.57713/kallipos-757

ψηφιακή υγεία — digital health*

πεδίο γνώσης και πρακτικής που σχετίζεται με την ανάπτυξη και τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών με σκοπό τη βελτίωση της υγείας

Η ψηφιακή υγεία αφορά ένα σύνολο εργαλείων και υπηρεσιών που χρησιμοποιούν τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την υποστήριξη και τη βελτίωση όλων των σταδίων της φροντίδας υγείας, από την πρόληψη και τη διάγνωση μέχρι τη θεραπεία, την παρακολούθηση και τη διαχείριση των συνθηκών υγείας. Θέματα που ενδιαφέρουν και σχετίζονται με την ψηφιακή υγεία είναι η τεχνητή νοημοσύνη, τα ογκώδη δεδομένα, η αλύσσωση πλοκάδων (block chaining), τα δεδομένα υγείας, τα συστήματα πληροφοριών υγείας, η πληροφοριοδημία (infodemic), το Διαδίκτυο των Πραγμάτων, η διαλειτουργικότητα και η τηλεϊατρική.

European Commission. (2026). *Digital health and care—Public Health* [Ιστοσελίδα]. https://health.ec.europa.eu/ehealth-digital-health-and-care/digital-health-and-care_en

Metting, E. I., & Bouwes, W. E. (2025). Digital Health: General Concepts and Terminology. Στο P. M. Matricardi & S. Dramburg (Επιμ.), *Digital Allergology: From Theory to Practice* (σ. 27–38). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-71021-6_2

Ronquillo, Y., Meyers, A., & Korvek, S. J. (2023). Digital Health. Στο *StatPearls*. StatPearls Publishing, 2026. http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK470260/

Strunk, A. (2025). *The Digital Health Glossary: 200+ Terms With Definitions And Use Cases.* Accretive Edge. https://accretiveedge.com/articles/digital-health-glossary/

US Food and Drug Administration. (2024). *Digital Health and Artificial Intelligence Glossary – Educational Resource* https://www.fda.gov/science-research/artificial-intelligence-and-medical-products/fda-digital-health-and-artificial-intelligence-glossary-educational-resource
World Health Organization. (χ.χ.). *Digital health* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/health-topics/digital-health
World Health Organization. (2018). *Classification of digital health interventions v1.0*. https://www.who.int/publications/i/item/WHO-RHR-18.06
World Health Organization. (2019). *Recommendations on digital interventions for health system strengthening*. https://www.who.int/publications/i/item/9789241550505
World Health Organization. (2025). *Global strategy on digital health 2020-2027*. https://www.who.int/publications/i/item/9789240116870
Ινστιτούτο Οικονομικών της Υγείας (i-hecon) & Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Οικονομίας & Πολιτικής της Υγείας (Ε.Ε.Ε.Ο.Π.Υ.). (2025). *Τεκμηριωμένες αποφάσεις για την κατανομή των πόρων στην υγεία: Πανελλήνιο Συνέδριο για τα Οικονομικά και τις Πολιτικές της Υγείας 2025,* 9-11 Δεκεμβρίου, Αθήνα. https://2025.healthpolicycongress.gr/
Πετρής, Α., Αποστολάκης, Ι., & Σαράφης, Π. (2023). Η ψηφιακή υγεία, η ηλεκτρονική συνταγογράφηση και η τήρηση του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων. Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής, 40(5), 676– 687. https://www.mednet.gr/archives/2023-5/pdf/676.pdf

ψηφιακοί καθοριστές υγείας — digital determinants of health*

ψηφιακοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας

παράγοντες που έχουν τις ρίζες τους στον ψηφιακό κόσμο ή εξαρτώνται από αυτόν και μπορούν να επηρεάσουν άμεσα ή έμμεσα την υγεία ή την ευζωία ατόμων και πληθυσμών

Οι ψηφιακοί καθοριστές υγείας μπορούν να επηρεάσουν μια υπάρχουσα σχέση μεταξύ κοινωνικών, πολιτικών ή εμπορικών καθοριστικών παραγόντων και της υγείας ή να δημιουργήσουν εντελώς νέους τρόπους που επηρεάζουν την υγεία ενός ατόμου ή του γενικού πληθυσμού. Ζητήματα που σχετίζονται με την έννοια αυτή είναι η εγγραμματοσύνη υγείας, ο ψηφιακός γραμματισμός, το ψηφιακό χάσμα, η δημόσια υγεία, η υγεία για όλους, οι ανισότητες και οι αδικίες στην υγεία κ.ά.

Chidambaram, S., Jain, B., Jain, U., Mwavu, R., Baru, R., Thomas, B., Greaves, F., Jayakumar, S., Jain, P., Rojo, M., Battaglino, M. R., Meara, J. G., Sounderajah, V., Celi, L. A., & Darzi, A. (2024). An introduction to digital determinants of health. *PLOS Digital Health*, *3*(1), e0000346. https://doi.org/10.1371/journal.pdig.0000346
Davis, S. L. M. (2025). Political determinants of digital health: Beyond the rainbow. *Health Promotion International*, *40*(2), daaf014. https://doi.org/10.1093/heapro/daaf014
Digital Determinants of Health (Collection). (2023). *Health Promotion International*. https://academic.oup.com/heapro/pages/digital-determinants-of-health
Holly, L., Naing, S. Y., Pitt, H., Thomas, S., & Kickbusch, I. (2025). Health promotion and the digital determinants of health. *Health Promotion International*, *40*(2), daaf033. https://doi.org/10.1093/heapro/daaf033
Kickbusch, I., & Holly, L. (2023). Addressing the digital determinants of health: Health promotion must lead the charge. *Health Promotion International*, *38*(3), daad059. https://doi.org/10.1093/heapro/daad059
World Health Organization. (2024). *New WHO and London School of Economics study identifies key digital factors affecting health* [Ιστοσελίδα]. https://www.who.int/europe/news/item/02-12-2024-new-who-and-london-school-of-economics-study-identifies-key-digital-factors-affecting-health
Καθοδηγητική Επιτροπή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στους τομείς της Βιοϊατρικής και της Υγείας (CDBIO). (2023). *Πρόσβαση σε ψηφιακά περιβάλλοντα για την κατανόηση και τη χρήση των υπηρεσιών υγείας*. Συμβούλιο της Ευρώπης,. https://www.coe.int/el/web/human-rights-and-biomedicine/access-to-digital-spaces-to-understand-and-use-health-services

Ελληνοαγγλικό ευρετήριο όρων

Ελληνικός όρος	Αγγλικός όρος
αγωγή υγείας	health education
αδικίες στην υγεία *βλ.* **ανισότητες στην υγεία**	
αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας	**re-orienting health services**
ανάπτυξη ικανοτήτων *βλ.* **οικοδόμηση ικανοτήτων**	
ανθεκτικότητα	**resilience**
ανισότητες στην υγεία *αδικίες στην υγεία, διαφορές στην υγεία*	**health inequalities** *health inequities, health disparities, inequalities in health, inequities in health*
αξιολόγηση των αναγκών υγείας *εκτίμηση των αναγκών υγείας*	**health needs assessment**
αξιολόγηση των επιπτώσεων στην υγεία *εκτίμηση των επιπτώσεων στην υγεία*	**health impact assessment**
αποτελέσματα υγείας *βλ.* **έκβαση υγείας**	
γραμματισμός υγείας *βλ.* **εγγραμματοσύνη υγείας**	
δεξιότητες για την υγεία *δεξιότητες ζωής*	**skills for health** *life skills*
δεξιότητες ζωής *βλ.* **δεξιότητες για την υγεία**	
δημόσια υγεία	**public health**
διαδρομή της ζωής *πορεία της ζωής*	**life course**
διακινδύνευση της υγείας	**health risk**
διακυβέρνηση για την υγεία *βλ.* **διακυβέρνηση της υγείας**	
διακυβέρνηση της υγείας *διακυβέρνηση για την υγεία*	**governance for health**
διαμεσολάβηση *ιατρική διαμεσολάβηση, διαμεσολάβηση υγείας*	**mediation** *medical mediation, health mediation*
διαμεσολάβηση υγείας *βλ.* **διαμεσολάβηση**	
διατομεακή δράση για την υγεία	**intersectoral action for health**
διαφορές στην υγεία *βλ.* **ανισότητες στην υγεία**	

Ελληνικός όρος	Αγγλικός όρος
διευκόλυνση	**enabling**
ενθάρρυνση	
διπλωματία της υγείας	**health diplomacy**
δράση της κοινότητας για την υγεία	
βλ. **κοινοτική δράση για την υγεία**	
εγγραμματοσύνη υγείας	**health literacy**
γραμματισμός υγείας	
εκβάσεις υγείας	
βλ. **έκβαση υγείας**	
έκβαση υγείας	**health outcomes**
αποτελέσματα υγείας, εκβάσεις υγείας	
εκτίμηση των αναγκών υγείας	
βλ. **αξιολόγηση των αναγκών υγείας**	
εκτίμηση των επιπτώσεων στην υγεία	
βλ. **αξιολόγηση των επιπτώσεων στην υγεία**	
εμπορικοί καθοριστές υγείας	**commercial determinants of health**
εμπορικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας	
εμπορικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας	
βλ. **εμπορικοί καθοριστές υγείας**	
ενδυνάμωση	**empowerment**
ενθάρρυνση	
βλ. **διευκόλυνση**	
επένδυση για την υγεία	
….βλ. **επένδυση στην υγεία**	
επένδυση στην υγεία	**investment for health**
επικοινώνηση για την υγεία	**health communication**
επικοινωνία της υγείας	
επικοινώνηση της διακινδύνευσης	**risk communication**
επικοινώνηση του ρίσκου	
επικοινώνηση του ρίσκου	
βλ. **επικοινώνηση της διακινδύνευσης**	
επικοινωνία της υγείας	
βλ. **επικοινώνηση για την υγεία**	
ευεξία	
βλ. **ευζωία**	
ευζωία	**well-being**
ευημερία, ευεξία	
ευημερία	
βλ. **ευζωία**	
ιατρική διαμεσολάβηση	
βλ. **διαμεσολάβηση**	
ισότητα στην υγεία	**health equity**
καθολική κάλυψη υγείας	**universal health coverage**

Ελληνικός όρος	Αγγλικός όρος
καθοριστές υγείας *καθοριστικοί παράγοντες υγείας* *καθοριστικοί παράγοντες υγείας* *βλ.* **καθοριστές υγείας**	**determinants of health**
κέρδος υγείας	**health gain**
κινητοποίηση της κοινότητας	**community mobilization**
κοινοτική δράση για την υγεία *δράση της κοινότητας για την υγεία*	**community action for health**
κοινωνική στήριξη *κοινωνική υποστήριξη* *κοινωνική υποστήριξη* *βλ.* **κοινωνική στήριξη**	**social support**
κοινωνικό δίκτυο	**social network**
κοινωνικό κεφάλαιο	**social capital**
κοινωνικό μάρκετινγκ	**social marketing**
κοινωνικοί καθοριστές υγείας *κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας* *κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας* *βλ.* **κοινωνικοί καθοριστές υγείας**	**social determinants of health**
νοσοκομείο προαγωγής της υγείας	**health promoting hospital**
οικοδόμηση ικανοτήτων *ανάπτυξη ικανοτήτων*	**capacity building**
παγκόσμια υγεία	**global health**
παράγοντας διακινδύνευσης *παράγοντας ρίσκου, παράγοντας κινδύνου* *παράγοντας κινδύνου* *βλ.* **παράγοντας διακινδύνευσης** *παράγοντας ρίσκου* *βλ.* **παράγοντας διακινδύνευσης** *παράλληλα οφέλη* *βλ.* **συνοφέλη**	**risk factor**
παραγωγή υγείας	**health production**
παρηγορητική αγωγή *….βλ.* **παρηγορητική φροντίδα**	
παρηγορητική φροντίδα	**palliative care**
περιβάλλον για την υγεία *υγιές περιβάλλον*	**setting for health** *healthy setting*
περιβαλλοντικοί καθοριστές υγείας *περιβαλλοντικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας*	**environmental determinants of health**

Ελληνικός όρος	Αγγλικός όρος
περιβαλλοντικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας *βλ.* **περιβαλλοντικοί καθοριστές υγείας**	
πλανητική υγεία	**planetary health**
πολιτική υγείας	**health policy**
πολιτικοί καθοριστές υγείας *πολιτικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας*	**political determinants of health**
πολιτικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας *βλ.* **πολιτικοί καθοριστές υγείας**	
πορεία της ζωής *βλ.* **διαδρομή της ζωής**	
προαγωγή της υγείας	**health promotion**
προάσπιση της υγείας	**health advocacy**
πρόληψη ασθενειών	**disease prevention**
προσδόκιμο υγιούς ζωής	**healthy life expectancy**
πρωτοβάθμια περίθαλψη *βλ.* **πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας**	
πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας *πρωτοβάθμια περίθαλψη*	**primary health care**
στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης	**sustainable development goals**
συμπεριφορά υγείας	**health behaviour**
σύμπραξη για την υγεία	**partnership for health**
συνοφέλη *παράλληλα οφέλη*	**co-benefits**
σχολείο προαγωγής της υγείας	**health promoting school**
υγεία	**health**
υγεία για όλους	**health for all**
υγεία σε όλες τις πολιτικές	**health in all policies**
υγειογένεση	**salutogenesis**
υγειονομική περίθαλψη *βλ.* **φροντίδα υγείας**	
υγιές νησί	**healthy island**
υγιές περιβάλλον *βλ.* **περιβάλλον για την υγεία**	

Ελληνικός όρος	Αγγλικός όρος
υγιής πόλη	**healthy city**
υποδομές για την προαγωγή υγείας	**infrastructure for health promotion**
υποστηρικτικό περιβάλλον για την υγεία	**supportive environment for health**
φορτίο νοσηρότητας *φορτίο νόσου* *φορτίο νόσου* *βλ.* **φορτίο νοσηρότητας**	**burden of disease**
φροντίδα υγείας *υγειονομική περίθαλψη*	**health care**
Χάρτα της Οτάβας για την προαγωγή της υγείας *Χάρτης της Οτάβας για την προαγωγή της υγείας* *Χάρτης της Οτάβας για την προαγωγή της υγείας* *βλ.* **Χάρτα της Οτάβας για την προαγωγή της υγείας**	**Ottawa Charter for health promotion**
ψηφιακή υγεία	**digital health**
ψηφιακοί καθοριστές υγείας *ψηφιακοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας* *ψηφιακοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας* *βλ.* **ψηφιακοί καθοριστές υγείας**	**digital determinants of health**

Αγγλοελληνικό ευρετήριο όρων

Αγγλικός όρος	Ελληνικός όρος
burden of disease	**φορτίο νοσηρότητας** *φορτίο νόσου*
capacity building	**οικοδόμηση ικανοτήτων** *ανάπτυξη ικανοτήτων*
co-benefits	**συνοφέλη** *παράλληλα οφέλη*
commercial determinants of health	**εμπορικοί καθοριστές υγείας** *εμπορικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας*
community action for health	**κοινοτική δράση για την υγεία** *δράση της κοινότητας για την υγεία*
community mobilization	**κινητοποίηση της κοινότητας**
determinants of health	**καθοριστές υγείας** *καθοριστικοί παράγοντες υγείας*
digital determinants of health	**ψηφιακοί καθοριστές υγείας** *ψηφιακοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας*
digital health	**ψηφιακή υγεία**
disease prevention	**πρόληψη ασθενειών**
empowerment	**ενδυνάμωση**
enabling	**διευκόλυνση** *ενθάρρυνση*
environmental determinants of health	**περιβαλλοντικοί καθοριστές υγείας** *περιβαλλοντικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας*
global health	**παγκόσμια υγεία**
governance for health	**διακυβέρνηση της υγείας** *διακυβέρνηση για την υγεία*
health	**υγεία**
health advocacy	**προάσπιση της υγείας**
health behaviour	**συμπεριφορά υγείας**
health care	**φροντίδα υγείας** *υγειονομική περίθαλψη*
health communication	**επικοινώνηση για την υγεία** *επικοινωνία της υγείας*
health diplomacy	**διπλωματία της υγείας**
health disparities *βλ.* **health inequalities**	

Αγγλικός όρος	Ελληνικός όρος
health education	αγωγή υγείας
health equity	ισότητα στην υγεία
health for all	υγεία για όλους
health gain	κέρδος υγείας
health impact assessment	αξιολόγηση των επιπτώσεων στην υγεία *εκτίμηση των επιπτώσεων στην υγεία*
health in all policies	υγεία σε όλες τις πολιτικές
health inequalities *health inequities, health disparities, inequalities in health, inequities in health*	ανισότητες στην υγεία *αδικίες στην υγεία, διαφορές στην υγεία*
health inequities *….βλ.* **health inequalities**	
health literacy	εγγραμματοσύνη υγείας *γραμματισμός υγείας*
health mediation *….βλ.* **mediation**	
health needs assessment	αξιολόγηση των αναγκών υγείας *εκτίμηση των αναγκών υγείας*
health outcomes	έκβαση υγείας *αποτελέσματα υγείας, εκβάσεις υγείας*
health policy	πολιτική υγείας
health production	παραγωγή υγείας
health promoting hospital	νοσοκομείο προαγωγής της υγείας
health promoting school	σχολείο προαγωγής της υγείας
health promotion	προαγωγή της υγείας
health risk	διακινδύνευση της υγείας
healthy city	υγιής πόλη
healthy island	υγιές νησί
healthy setting *βλ.* **setting for health**	
inequalities in health *….βλ.* **health inequalities**	
inequities in health *….βλ.* **health inequalities**	

Αγγλικός όρος	Ελληνικός όρος
infrastructure for health promotion	**υποδομές για την προαγωγή υγείας**
intersectoral action for health	**διατομεακή δράση για την υγεία**
investment for health	**επένδυση στην υγεία** *....επένδυση για την υγεία*
life course	**διαδρομή της ζωής** *πορεία της ζωής*
life skills *βλ.* **skills for health**	**skills for health**
mediation *medical mediation, health mediation*	**διαμεσολάβηση** *ιατρική διαμεσολάβηση, διαμεσολάβηση υγείας,*
medical mediation *....βλ.* **mediation**	
Ottawa Charter for health promotion	**Χάρτα της Οτάβας για την προαγωγή της υγείας** *Χάρτης της Οτάβας για την προαγωγή της υγείας*
palliative care	**παρηγορητική φροντίδα** *παρηγορητική αγωγή*
partnership for health	**σύμπραξη για την υγεία**
planetary health	**πλανητική υγεία**
political determinants of health	**πολιτικοί καθοριστές υγείας** **....** *πολιτικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας*
primary health care	**πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας** *πρωτοβάθμια περίθαλψη*
public health	**δημόσια υγεία**
re-orienting health services	**αναπροσανατολισμός των υπηρεσιών υγείας**
resilience	**ανθεκτικότητα**
risk communication	**επικοινώνηση της διακινδύνευσης** *επικοινώνηση του ρίσκου*
risk factor	**παράγοντας διακινδύνευσης** *παράγοντας ρίσκου, παράγοντας κινδύνου*
salutogenesis	**υγειογένεση**
setting for health *healthy setting*	**περιβάλλον για την υγεία** *....υγιές περιβάλλον*
skills for health *....life skills*	**δεξιότητες για την υγεία** *....δεξιότητες ζωής*
social capital	**κοινωνικό κεφάλαιο**
social determinants of health	**κοινωνικοί καθοριστές υγείας** *....κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες υγείας*
social marketing	**κοινωνικό μάρκετινγκ**

Αγγλικός όρος	Ελληνικός όρος
social network	**κοινωνικό δίκτυο**
social support	**κοινωνική στήριξη** *κοινωνική υποστήριξη*
supportive environment for health	**υποστηρικτικό περιβάλλον για την υγεία**
sustainable development goals	**στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης**
universal health coverage	**καθολική κάλυψη υγείας**
well-being	**ευζωία** *ευημερία, ευεξία*